

652
1972/2

+

УДК 62-50
62-50/013.33

1

9

7

2

3

შინაარსი

ქოჩოხი

ლ. ანანიძე — სამომ სიმღერა ლექსი	3
ე. დავითაძე — ლექსები	4
ბ. სამსონია — შაბათი, კვირა, ორშაბათი და სამშაბათი მოთხრობა	7
ნ. გვარამიშვილი — ლექსები	34
შ. რომანაძე — ამ ჰეპენის ბაბი მოთხრობა	38
ნ. მალაზონია — პეკლები ლექსი	45
შ. ასანიშვილი — შიში მოთხრობა	46
მ. ჩიქვილაძე — ლექსები	51
მ. ზანტაძე — ვეშაბა ქორწილი ნოველა	53

მეუბნებთ ნორჩებს

დ. გიგინეიშვილი — ლექსები	55
-------------------------------------	----

1977

მეორელები

ბ. ჩავჭავჭავიძე — გამგზავნი- გაგზავნილის ურთიერთობის საპიტხისათვის აკადი წიგნი- თლის „გამგზავნილი“	57
გ. შამალაშვილი — ქართული გვარების ისტორიის საპიტ- ხისათვის	62
ნ. ცაიშვილი — ავარული დილაქტის სამეურნეო ლექ- სიკიდან	73

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
უშრნალი

საქართველოს საბჭოთა
მწერლების კავშირისა და
ავარის განყოფილების
ორგანო

ბ ა თ შ ი — 1972

მაცისი-მცენის

ზ. თოღაძე — ზრომითი რე-
ზერვების ერთიანი სახელმწი-
ფო სისტემის შექმნის ის-
ტორიიდან

79

ა. თავართქილაძე — გაზრობა
და მზრომელთა მატარია-
ლური კეთილდღეობის ზრდა
აჭარაში

85

წიგნის თარო

ა. სურგულაძე — საშუალებო
ნაშრომი 91

ი. კეჭელაძე — მიჩაიეთა ზრო-
მის ფსიქოლოგიის საკითხები 94

რედაქტორი ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია: ნ. ახვლედიანი, მ. ვარშანიძე (პ. მგ.
მდივანი), პ. ლორია, აღ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.
ტელეფონები: რედაქტორის — 33-71, პ/მგ. მღივნის — 33-72.
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 16.6.1972 წ., საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი.
შეკვეთის № 2494, ემ 01453. ქალაქის ზომა 60 X 90, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარპოლიგრაფიკის ბათუმის სტამბა № 9
(ლუქსემბურგის, 22).

აჭარის უზრუნალ-გაზეთების გამომცემლობა

ხ ა ძ მ ო ს ი მ დ ე რ ა

რა ძალუმაღ ისმის
ბაღში ხეთა სუნთქვა,
ეს მხურვალე სითბო
სურდა მიწას ეგრძნო,
რომ მშვიდობით ზეცა
იყოს ასე სუფთა,
ყველას გულით მინდა
ჩავეხვიო, ვეძმო.

გზა ვერ გაიკვალოს
ჩემ გულისკენ სევდამ.
საქარიშხლო ნისლი
ცაზე არსად ჩანდეს,

ზღვის ბილიკი ლურჯი
დამილოცოს დედამ,
და რუს მეფეგზესთან
ზღვაში გშლიდე ბაღს!

ნაკადული კლდეზე
მზემ აქცია ელვად,
სანავარდოდ ქედანს
უხმობს მოლალური,
მოყვრისა და მოძმის
ყველგან შესაძენად,
ბადაგი ვარ ქვევრის
რთველზე დანაწური.

მზის სადღეგრძელო

მესროლე ლექსი თუნდაც უაზროდ,
რომ გავკრა ამ სულს, ვით კვესს აბედი—
გახლეჩილია ღამე შუაზე, —
მარცხი უზნეო და უცაბედი.

როგორც საწნახელს წვენი საღვინე,
შემომწოლია ფიქრი მბურღავი,
გადავიხრისე ყბები აღვირზე,
ვეძებე სიტყვა, სიტყვა უხმარი.

მსურდა ბალღივით გაღვიძებისას
არტახებიდან ღამეხსნა მკლავი,
რომ მეთქვა რამე დაღლილ ვნებისა
და მომეწვართა ოცნების ქალი.

თუ დრომ სამოყვრო წარბი შეჰყარა,
რას გვიზამს მარცხი, თვალშემზარავი.
მზით ავსებულა ჩემი ქვეყანა,
ჩემი უკვდავი ოქროს კარავი.

თუნდაც უაზროდ, თუნდაც უაზროდ,
ლექსი, რომ გავკრა სულს ვით აბედი,
თენდება ჰეი, უნდა მოვასწრო
მზის სადღეგრძელო და ალავერდი!

ხოშეღდი, ძმაო, ამ ნაძვის ძირას
 მე ერთხელ შველმა დამბადა თურმე,
 ჩემი აკვანი აქ მდგარა წინათ
 და ტყე ყოფილა ჩემი მეურვე.
 ისე მოვწოვე ძუძუ ირმების,
 ისე ავივსე ძარღვი თბილი რძით, —
 რომ მხოლოდ ნიჭი დამყვა სიმღერის
 და დევთა ხმების დავდექ პირისპირ.
 გაგიმხელ ბარემ,
 თურმე ამ ნაძვსა
 ერთხელ კვარივით ჩამომათალეს.
 ყაყაჩოს ცეცხლი დამწვავს, თუ დამწვავს,
 თორემ, სიმღერას რა მოათავებს.
 ჯიხვებს მოვტაცე გულდაჯერება
 და გამოვშრიტე ირმებს ჯიქნები,
 რომ დამბადებელს უნდა შეეება
 და სიკვდილამდე ვერ დავმშვიდდები.
 ხოშეღდი, ძმაო, სხვა თუ არა მწამს,
 ეს ღრე მდინარე ასე მატარებს.
 მე სიყვარული დამწვავს, დამლანძავს,
 მაგრამ სიმღერას რა მოათავებს.

სვეტიცხოველი

ზარებს ჰკითხეთ, ყელგაბზარულთ, ქარის ფრთით რომ
 ნანაობენ,
 და ემბაზებს, სადაც მორცხვად ჩვილთა ჩრდილნი ბანაობენ.
 მტკვარსაც ჰკითხეთ, მტკვარსაც ჰკითხეთ, მტკვარი ჩვენი
 მირონია.

სამოსხოდან შოთას ლოცვა მტკვარმა ჩამოგვირონია...
 მაგრამ, ღრთთა ურწმუნოთა ბანს რაც აძლევს, ვიცი, ვიცი,
 რომ ტაძრღვანს ივერიის სულ სხვაგვარი სწამს მერმისი.
 რომ არაა აქვს ავსასმენი და არაა სჭირს საცრემლისი.

რომ სიბრძნე და სიდიადე სულში უდღუღს ქართველს მისი...
ეს ტაძარი მოხვეწილი, ანგელოზთა არის ბუდე,
დაუკარი, თუ გსურს ცაში არწივთ გუნდი აგუგუნდეს.
დაუკარით ერთხელ კიდევ, ლადოს ხმაზე დაუკარით,
რომ აგვიხდეს ასახდენი, ოცნებანი სანუკვარი.
ეს ხატები ნაცნობ ხმაზე თვალებს ცრემლით გალუმბავენ,
და ხატებიც რწმენას ჩვენსას თავს მიწამდე დაუკრავენ,
და იტყვიან, რომ ცხოვრება ტკბილზე ტკბილი ზღაპარია,
რომ მე ვკვდები და თვალებზე უკვდავება მაფარია,
რომ ხატები ამოძრავდნენ,
ოხრავენ და ცრემლს ითხოვენ,
გული, გული ამომგლიჯეთ
და დაჰკიდეთ სვეტიცხოველს.

ადექსანდრე სამსონია

შაბათი, კვირა, ორშაბათი და სამშაბათი

სათაურის განმარტება ანუ შესავალი

შაბათი, კვირა, ორშაბათი და სამშაბათი — აი სულ ის ოთხი დღე, რომელთა განმავლობაში პატივცემული მკითხველები ჩვენი მოთხოვნის გამიზნების თავგადასავალს გაეცნობიან.

დაინტერესებული პირების საყურადღებოდ ავტორი აცხადებს, რომ სიტყვა „გმირებში“ მხოლოდ და მხოლოდ „პერსონაჟები“ იგულისხმება, და ამ „პერსონაჟებს“ არავითარი საქმენი საგმირონი არ ჩაუდენიათ. ისინი ჩვეულებრივი ცხოვრებით ცხოვრობენ ერთ ჩვეულებრივ პატარა ქალაქ კვერეთში.

რომ არ დაგვავიწყდეს, გეტყვით, რომ პატარა ქალაქი კვერეთი დიდი ზღვის ნაპირასაა გაშენებული.

რადგან საქართველოს ერთი ზღვა აკრავს, შეიძლებოდა „დიდის“ მაგვირად სიტყვა „შავი“ გვეხმარა და არავითარი საიდუმლოება არ გაგვეცა, მაგრამ რაკი თავიდან „დიდი“ ვთქვით, დიდადვე დავტოვოთ. სახელს რა მნიშვნელობა აქვს, მთავარია ზღვა გვქონდეს!

რაც შეეხება სიტყვა „კვერეთს“, მის ნაცვლად ასევე შეიძლებოდა გვეთქვა ქალაქი... მაგრამ მოდით, ისევ კვერეთი იყოს, ამით არც ქალაქს მოუვა ზიანი და არც მოქალაქეები გაგვიბრაზდებიან.

მაშ ასე, მოქმედება ხდება ზღვისპირა ქალაქ კვერეთში. როცა ჩვენ მოთხოვნას ვიწყებთ, ამ ქალაქს ათი რესტორანის გარდა ათი ათასიანი სტადიონი აქვს და მისი გუნდი მეორე ლიგის პირველ ზონაში თამაშობს.

რესტორანებისა და სტადიონის გარდა, ქალაქში ბევრი სხვა დაწესებულება არსებობს, მათ შორის საპროექტოც.

აი სწორედ ამ საპროექტოში მუშაობს ერთი ჩვეულებრივი კაცი, რომელსაც ავტორმა ვაჩე ვაჩიშვილი დაარქვა.

როგორც ყველა დაწესებულებას, საპროექტოსაც თავისი უფროსი ჰყავს. ჩვენი საპროექტოსა და, მამასადამე, ვაჩე ვაჩიშვილის უფროსია ლევარსი ყარამანოვიჩი, რომელსაც ხელქვეითები მარტო ყარამანოვიჩად იცნობენ და ჩვენც ასე დავუძახოთ.

ვაჩესა და ყარამანოვიჩის გარდა საპროექტოში მუშაობენ გრიშა, სერაპიონი, თამაზი და მათი კოლეგები, რომლებსაც შეძლებისდაგვარად თავის დროზე გავიცნობთ.

რომ არ დაგვაფიქედეს, დაწესებულებაში ორი ქალია — თალიკო და ვალიდა. ერთი მათგანი ახალგაზრდაა და ვაჩეს მოსწონს, ხოლო მეორეს, რომელიც არც თუ ისე ახალგაზრდაა, ვაჩე მოსწონს. ქალების გადამკიდვე კაცი თუ რა დღეში ჩავარდება, მარტო ტარიელის მაგალითიც კმარა, ჩვენი ვაჩე ვაჩიშვილი კი დიდი ტარიელი არ გახლავთ. უკვე გითხარით, ვაჩე ერთი ჩვეულებრივი კაცია, იგი მოწოდებულია დიდი საქმეები აკეთოს, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზების გამო მხოლოდ საპროექტოში მუშაობს.

თქვენ არ იფიქროთ, რომ ამ საპროექტოში ზებგერით თვითმფრინავებსა და წყალქვეშა ნავებს აპროექტებდნენ. ამ დაწესებულების მასშტაბი ქალაქ კვერეთის ზომით შემოიფარგლება, ქალაქისა, სადაც ტიპობრივი პროექტით აშენებულ სახლებში ტიპური მოქალაქეები ცხოვრობენ.

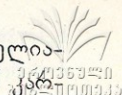
შესავალი ცოტა გაგვიგრძელდა და იქნებ ვინმემ კიდევ გვისაყვედუროს, ასე დაწვრილებით გმირების დახასიათება, რა საჭირო იყო.

ცოდნა გამხელილი სჯობია და ერთ საიდუმლოებას გაგანდობთ: იქნებ ერთ მშვენიერ დღეს ერთმა მშვენიერმა თეატრმა ავტორს ეს მოთხრობა პიესად გადააკეთებინოს. აი მაშინ, ჩვენი ვრცელი შესავლის წყალობით, რეჟისორს როლების განაწილება აღარ გაუჭირდება.

შ ა გ ა თ ი

შედარებით დავიწყებთ: ზაფხულის დამე ყანწდაულებელ თამადასავით გაიპარა და პატარძალივით მობრძანდა შაბათი დღე.

ხომ შეუდარებელია? თქვენ აწი ნახეთ!

ამოვიდა მზე, და რადგან კვერეთში ჯერჯერობით მრავალსართულიანი სახლები არ მომრავლებულა, მის ამოსვლას ზოგიერთი უბნიდან კვლავ დაინახავდა კაცი.

ზღვის პირას გაშენებულ ქალაქს აღმოსავლეთიდან მთები გადმოჰყურებდა. სწორედ ამ მთიდან ისეთი ლამაზი მნათობი გადმოგორდა, რომ კვერეთელებს წუხანდელი წვიმა გადაავიწყა.

სერაპიონ ნიკურაძესაც გაუცინა ფანჯარაში მზემ და დარდიანი გული გაუთბო. ალბათ, თქვენ იფიქრებთ, შაბათს მუშაობა უწევს და იმაზე დარდობსო. ნაწილობრივ მართალი ბრძანდებით, ორდღიან დასვენებაზე მისი სამსახური ჯერ კიდევ არ იყო გადასული, მაგრამ სერაპიონს სხვა უფრო დიდი სადარდებელი აწუხებდა. დიახ, ბინის რიგში იდგა და ყოველ გაწვიმებაზე ჭერს იყო მიჩერებული, არ ჩამომენგრესო. ცოლის საყვედურებზე მუდამ ერთნაირად უპასუხებდა, ახალ სახლში რომ გადავალთ, ძაშინ ხომ ვერ დამიწყებ წუწუნსო. ახალ სახლში გადასვლამდე კი თითქმის ყოველ ღამეს წვიმდა. სერაპიონი ცოლს ამშვიდებდა, გათენდეს ერთი და ხვალიდან დავიწყებ რემონტსო, მაგრამ გათენებულში იმხელა მზე ამოდიოდა, რომ სერაპიონს აღარ ეგონა, კიდევ თუ გაწვიმდებოდა.

სწორედ ასეთი ლამაზი დილა იდგა ამ შაბათ დღეს. ზღვიდან მონაბერი ნიავი სერაპიონის სახლის წინ დარგულ ქაფურის ხეებს ტოტებს უშრიალებდა, ოღონდ ტოტებში ჩიტები არ გალობდნენ. სამაგიეროდ რადიო გადმოსცემდა დილის კონცერტს.

მუსიკამ სერაპიონს ახალგაზრდობა გაახსენა, როცა ცოლი არ ჰყავდა და არც მისი საყვედურები ესმოდა. ფიქრებმა ისე გაიტაცა, რომ ვერ გაიხსენა, ჩაიში ორი კოვზი შაქარი ჩაყარა თუ სამი.

ტკბილეულობა სერაპიონს კი უყვარდა, მაგრამ რაც ექიმმა დიაბეტის ნიშნები აღმოუჩინა, შაქრიანი ღვინის დაღვეასაც ერიდებოდა.

საუზმის შემდეგ სერაპიონმა კეფაზე გაშენებული თმა სარკეში კიდევ ერთხელ გაისწორა და ცოლს უთხრა, წავედი აბაო.

შენ კი წახვედიო, მიუგო ცოლმა, მაგრამ იგი რომ საყიდელი გვაქვს, ხომ არ დაგავიწყდაო. ამ „იგის“ ყიდვას სერაპიონი ცოლს მაშინ პირდებოდა, როცა კარგ ხასიათზე იყო, ან პირიქით, ცოლი იყო ცუდ ხასიათზე.

დამიმტკიცებენ პროექტს და ჩეჩქივით დაგაყრი ფულსო, ამაყად ამბობდა ასეთ ღროს სერაპიონი, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზების გამო პროექტის დამტკიცებას საშველი არ დაადგა და ყოველ დილა-საღამოს სერაპიონ ნიკურაძეს ერთი და იგივე საყვედურის მოსმენა უწევდა.

ამიტომ იყო, რომ კარგ ხასიათზე ამდგარი სერაპიონი სახლიდან ცუდ

ხასიათზე გამოვიდა და გულში ნატრობდა, ისეთი კაცი შემახვედრებოდა, რომელიც მასზე ამოვიყარო. სხვათა შორის, საპროექტოს უფროსი სხვა უბანში ცხოვრობდა.

სერაპიონს ქუჩაში პირველად სანაგვე მანქანა შეხვდა. ზუსტად მისი სახლის წინ გაჩერდა და იმხელა რეკვა ატეხა, ზოგიერთი იფიქრებდა, ალდგომა დილა გათენებულაო.

— ნაგავი, ნაგავი! — ყვიროდა მენაგვე.

— რა გიხარია ამისთანა, მაწონი ხომ არ მოგიტანია! — იყვირა სერაპიონმა.

— აქეთ ხომ არ იძახი რამეს? — ძველი ნაცნობივით იკითხა მენაგვემ.

— იმას ვიძახი, სული რომ ამოგვაძვრე ყოველ დილას!

— სიახლე გახლავთ ეს, სერაპიონ ბატონო, ძველი დრო ხომ არ გგონიათ!

— კი ჯობდა ძველებურად ყოფილიყო, როცა გინდოდა, მაშინ გადაყრიდი ნაგავს.

— ეს პროგრესული ფორმაა, — აუხსნა მენაგვემ, — ქალაქში მეტი სისუფთავე იქნება, ბუზი მოისპობა.

— იქნებ არ მინდა მე კოლექტიურად ნაგვის გატანა, მთელი ქვეყანა რატომ უნდა მიყურებდეს! — ისევ აუწია ხმას სერაპიონმა.

— მე რას მეჩხუბები, — გაბრაზდა მენაგვეც, — ჩემი დადგენილი ხომ არაა, კაცო, შენი ცოლი არ ყვირის და შენ რა გაყვირებს!

რადგან ხალხი მოგროვდა, სერაპიონმა პასუხის ნაცვლად ხელი ჩაიქნია და სამსახურისაკენ გასწია.

სამსახურში სერაპიონი წვიმაშიც ფეხით მიდიოდა. თქვენ არ იფიქროთ, ტაქსის ფული ენანებოდა ან ექიმების რჩევას უჯერებდა, მანქანით სიარულს ფეხით სიარული სჯობიაო. სერაპიონს გზაზე ნაცნობებთან შეხვედრა და ახალი ამბების გაგება უყვარდა. ნაცნობები კი კვერეთივით პატარა ქალაქში, მოგეხსენებათ, ბევრი შეხვდებოდა; ყოველ მეორე კაცს შლიაპას უხდიდა, ხოლო ყოველ მესამეს ხელს ართმევდა.

— ამბროსის გაუმარჯოს!

— ნესტორიჩი, როგორ გიკითხოთ?

— სალამი პლატონ მიხაილოვიჩი!

— ალისტრახო, ფულს როდის მაძლევ?

მეგაღე გაღმიდან დაუქნევდა ხელს, დაგინახეო და ასე მისალმებებში ილეოდა სამსახურში მიმავალი გზა.

ასე იყო წინათ, მაგრამ ამ დილით გუნებაწამხდარი სერაპიონი ნაცნობებს კი არა, მანქანებსაც ვერ ხედავდა და ერთხელ კინაღამ ავარიაშიც მოყვა.

— სერაპიონ, რა დაგემართა, შე კაცო? — ჰკითხა გაკვირვებულმა შოფერმა.

— მაგი არაა შენი საქმეო, — მიუგო სერაპიონმა და წითელ შუქზე გააგრძელა გზა.

შოფერმა დაასკვნა, თბილისის „დინამომ“ თასი რომ ვერ აიღო, ალბათ იმაზეა გაბრაზებულიო, და სანამ მწვანე შუქი არ აინთო, მანქანა ადგილიდან არ დაუძრავს.

ზედ სამსახურთან სერაპიონს გრიშა სეფერთელაძე შეხვდა. სერაპიონმა გაიფიქრა, არც ამას შეეხედავ ზედო, მაგრამ გაახსენდა, გრიშა მისი განყოფილების უფროსი რომ იყო და ხელი ჩამოართვა, მურთაზოვიჩ, კაი გამარჯობა შენო! მრავლობითში სერაპიონი მარტო ყარამანოვიჩს ელაპარაკებოდა.

გარშემო სხვა ვინმე არავინ იყო, მაგრამ გრიშა სეფერთელაძემ ჯერ ერთი მძიხედ-მოიხედა, მერე სერაპიონი განზე გაიყვანა და ჩურჩულით უთხრა.

— მოსწი აქეთ ყური...

ისეთი სახე ჰქონდა, კაცი იფიქრებდა, საპროექტოს აფეთქებას აპირებდნო.

ჩურჩულით ლაპარაკი და ყურის მოწევა გრიშა სეფერთელაძეს ისეთ ჩვეულებად ჰქონდა გადაქცეული, რომ ყველას ჩვეულებრივ ამბად მიაჩნდა. ამიტომ იყო, სერაპიონმა არ უთხრა, ყურის მოწევა რად გინდა, ჩვენს გარდა სხვა არავინააო.

სერაპიონმა ყური მისწია, უფრო სწორად, თავი გადასწია და ახალი ამბის შოლოდინში მეძებარი ძალღივით გაინაბა.

გრიშასაც თვალებში ნეტარება ჩასდგომოდა, მაგრამ არ ჩქარობდა. ვნახავ ერთი, სერაპიონი სანამდე გაუძლებსო.

სერაპიონმა ერთ წუთსაც ვერ გაუძლო.

— ჰო, თქვი, კაცო, ნუ მომკალი!

— წუხელ თურმე ჩვენი ვალიდა... — ჩურჩულით დაიწყო გრიშამ და გაჩერდა.

— ჰო, ვალიდა... რა ვალიდა? — ახლა სერაპიონი ამუშავდა.

— მოსწი აქეთ ყური, რა გაყვირებს...

— ვერ ხედავ, მოწეული რომ მაქვს? — გაბრაზდა სერაპიონი, — აღარ მეტყვი ბოლოს და ბოლოს რა მოუვიდა ვალიდას?.. გათხოვდა?

— შენ ამ დილით მარცხენა ფეხზე ხომ არ ამდგარხარ? — სხვა საუ-
ბარი წამოიწყო გრიშამ.

სერაპიონს ისევ გაახსენდა, უფროსს რომ ელაპარაკებოდა.

— მარცხენა ფეხი არ მახსოვს, მაგრამ სახლში წყალი ჩამოდის და
ცოლი მეჩხუბება.

— მე ვიფიქრე, კბილი ტკივა-მეთქი...

სერაპიონს ვალიდას ამბავი აღარ აინტერესებდა.

— კბილი კი არა, თავი მტკივა... როგორ ატყობ, აღარ მაძლევს ბინას
ყარამანოვიჩი?

გრიშამ „მზიური“ ამოიღო და მცხეთური ასანთით მოუკიდა.

— „ზაჟიგალკა“ არა გაქვს? — დაინტერესდა სერაპიონი.

— „ზაჟიგალკას“ ქართულად სანთებელა ჰქვია, — გაახსენდა გრიშას
ვაჩე ვაჩეიშვილის ნასწავლი.

— ჰოდა, მიჩუქნია შენთვის ეს სანთებელა, — გაუწოდა სერაპიონმა,
— ნუ გერიდება, ჩემდა მაინც თეთრი შაშვია, პაპიროსს მე არ ვეწევი და
გაზის მოსაკიდებლად მაგი არ ვარგა.

ნაჩუქარ ცხენს რომ კბილი არ გაესინჯებოდა, ეს ანდაზა გრიშა სე-
ფერთელაძემ კარგად იცოდა, მაგრამ სანთებელა მაინც ღიღხანს ათამაშა
ხელში.

— ამ პალმების მაგივრად შიშველი ქალები რომ დაეხატათ ზედ, კი
აჯობებდა, მაგრამ შენი მაინც მაღლობელი ვარ, — თქვა და საჩუქარი
ჯიბეში ჩაიდვა.

სერაპიონმა იფიქრა, ახლა კი დამიდგა შესაფერი მომენტით.

— ჰოდა, მაძლევს თუ იცი ბინას ყარამანოვიჩი?

გრიშას არ ესიამოვნა ასე უცებ გათამამება და შორს დაიჭირა.

— აბა მე საიდან უნდა ვიცოდე?

— მაგი კი არა, ამ ზღვაში რამდენი გემია ჩაძირული, იგი იცი შენ,
— უთხრა სერაპიონმა. გულში იმას დარდობდა, სულ ტყუილად დაგვარგე
სანთებელაო.

ჩაძირული გემების რა მოგახსენოთ, მაგრამ გრიშა სეფერთელაძემ
სხვა თითქმის ყველაფერი იცოდა, რაც პატარა და კოპწია ქალაქ კვერე-
თში ხდებოდა. იცოდა ვის უპირებდნენ მოხსნას უახლოეს ხანში და ვის
დანიშნავდნენ მის ადგილას, ვისი ცოლი ვისი ნათესავი იყო და ვისი
შვილი ჩაირიცხებოდა იმ წელიწადს უმაღლესში.

მართალია, ზოგიერთ მის პროგნოზს ფეხბურთის გულშემატკივრის
ოცნებასავით ახდენა არ ეწერა, მაგრამ გრიშა სეფერთელაძეს მაინც ყოვ-

ლისმცოდნე კაცის სახელი ჰქონდა გავარდნილი. მარტო ის ფაქტი ღირდა, რომ საყავეში ახალ ამბებს გრიშასაგან გებულობდნენ.

თავისი სოლიდური გარეგნობის პირობაზე გრიშას არცთუ ისე ხელწამოსაკრავი ადგილი ეჭირა საპროექტოში, ყოველ შემთხვევაში, მთლად უფროსის მერე თითონ იყო უფროსი და ვაჩე ვაჩეიშვილის გარდა ხელქვეითები მამის სახელით მიმართავდნენ.

ხელქვეითები იმასაც ფიქრობდნენ, მთლად უფროსს რომ რაიმე შემთხვას, მის ადგილზე აუცილებლად გრიშას დანიშნავენო.

რადგან უფროსს ჟერჯერობით არც აწინაურებდნენ და არც ინფარქტის ნიშნები აღმოაჩნდა, გრიშა სეფერთელაძე საპროექტოში ისევ მეორე კაცად რჩებოდა. ამ ამბავს გრიშა თითქოს მნიშვნელობას არ ანიჭებდა, მტრებმა კი უფროსთან მაინც დაასმინეს, თქვენს სიკვდილს უცდის, მაგრამ სხვების დასანახავად პირში სულს გიბერავსო.

ყარამანოვიჩს ამ ფაქტისათვის დიდი ყურადღება არ მიუქცევია, რადგან კარგად იცოდა, რომ არც ერთ მოადგილეს არ ეღიროებოდა უფროსის სავარძელი, მოადგილე ყოველთვის მოადგილედ ამთავრებდა თავის კარიერას და მოადგილის კარიდან გადიოდა პენსიაში. ამიტომ სხვების დასანახავად გრიშას საქციელი პირიქით მოიწონა.

— ნიჭიერი კაცი ყოველთვის დაწინაურებაზე უნდა ფიქრობდეს, ხომ გახსოვთ, კუტუზოვმა რა თქვა, შევარცხენე ის ჯარისკაცი, მარშლობაზე რომ უარს იტყვისო!..

ბევრი რომ არ გავაგრძელო, გრიშა სეფერთელაძე ყარამანოვიჩის ერთგული კაცი იყო და როცა უფროსი შვებულებაში მიდიოდა, ერთ თვეს თავის სკამსაც უტოვებდა.

ყოველივე ეს, ცხადია, მშვენივრად იცოდა სერაპიონ ნიკურაძემ, და სწორედ ამიტომ ჰკითხა, თუ იცი, უფროსი ბინას როდის მომცემსო.

ბინის მიღებაზე თუ ხელფასის მომატებაზე სერაპიონის შეკითხვები გრიშას ყელში ჰქონდა ამოსული, ამიტომ მწარედ უნდოდა რაღაცა ეპასუხა, მაგრამ ნაჩუქარი სანთებელა ედო ჯიბეში და ენას კბილი დააჭირა..

— ჰო, თქვი, შე კაცო, რას გაჩუმებულხარ! — ეელარ მოითმინა სერაპიონმა.

— მაშ ბინა გინდა, ჩემო სერაპიონ? — შორიდან დაიწყო გრიშამ.

— მინდა კი არა, გავთავდი კაცი მაგის მოლოდინში.

— შენი პროექტი რას შვება, თუ დაამთავრე?

— რომელი პროექტი? — დაიბნა სერაპიონი.

— აი ის, შენ და ყარამანოვიჩი რომ ერთად მუშაობდით.

— მაგ პროექტზე მარტო მე ვმუშაობ.

— გეტყობა, გეტყობა...

— ყარამანოვიჩი რა შუაშია?

— შუაში კი არა, თავშია, ხომ გაითვალისწინე მისი შენიშვნები?

— აბა რომელი ერთი გავითვალისწინო, გადამეკიდა და ესაა! გრიშამ ისევ პაპიროსი ამოიღო და ნაჩუქარი სანთებელათი მოუკიდა.

— რა მაგის პასუხია და, რამდენი წლისა ხარ, ჩემო სერაპიონ?

— ორ წელიწადში პენსიაში უნდა გავიდე.

— დაიწყებ მერე უბინაო პენსიონერი საჩივრების წერას, გრიშას თუ ერგებოდა, მე რა დავაშავო.

— მართალი მითხარი, მურთაზოვიჩ, დავაშავე რამე? — შეეხვეწა სერაპიონი.

— კი დააშავე.

— მაინც რა, პატიოსნად რომ ვმუშაობ და ხმამაღალ სიტყვას რომ არავის ვეუბნები?

— მოსწი აქეთ ყური, სერაპიონ.

— ა, ბატონო, მოგწი... რა თქვი მაგი, მურთაზოვიჩ, სისხლი და ოფლი დამიქცევია, ცოდვა არა ვარ?!

— უბინაოდ რომ დარჩები, ცოდვა მაშინ იქნები.

— არ დავრჩები, — იყვირა სერაპიონმა, — ახლა კი ვიცი მე, რა უნდა გავაკეთო!

აქ მკითხველმა შეიძლება იფიქროს, ყარამანოვიჩმა ბინაში ქრთამი მოსთხოვა და შეურაცხყოფილი სერაპიონი მილიციაში გაიქცევაო.

არაფერი ამის მაგვარი! ჯერ ერთი, ყარამანოვიჩმა ქრთამი კი არა, პროექტის თანაავტორობა მოითხოვა და მეორეც — სერაპიონი მილიციის ნაცვლად საპროექტოში შევიდა, თუხის მაგიდას მიუჯდა და რადგან სამუშაოს დაწყებას კიდევ ათი წუთი აკლდა, მღელვარე ფიქრებს მისცა თავი. საფიქრებელი კი, როგორც დაინახეთ, სერაპიონ ნიკურაძეს ძალიან ბევრი ჰქონდა.

გარეთ კი ისევ ანათებდა ცხრათვალა მზე, შრებოდა ნაწვიმარი ქუჩები და სამსახურში ნელ-ნელა შემოდიდოდნენ თანამშრომლები.

როგორც უკვე მოგახსენეთ, კვერეთის საპროექტოში ორადღორი ქალი მუშაობდა: ახალგაზრდას ვალიდა ერქვა, ხოლო არც თუ ისე ახალგაზრდას — თალიკო.

იმ შაბათ დღეს, როცა ჩვენი მოთხრობა დაიწყო, ვალიდა და თალიკო ჯერ კიდევ არ წახსუბებოდნენ ერთმანეთს, სამსახურშიც ერთად მოვიდნენ და თანაც ფრიად მეგობრულ ვითარებაში. ცხადია, გზაში დაწყებულ

საუბარს ასე ადრე ვერ დაამთავრებდნენ, და ამიტომ ვალიდა თავის ოთხ-
ხში მისვლამდე თალიკოს კაბინეტში შეჩერდა.

კაბინეტი ვთქვით, თორემ ადრე უბრალო გასასვლელი იყო. ამ გასას-
ვლელში ყარამანოვიჩის ბრძანებით ჯერ მაგიდა დადგეს, მერე მაგიდაზე
ტელეფონები დააწყვეს, ხოლო კიდევ მერე თალიკო მოიყვანეს. ამის მე-
რე მხოლოდ გრიშას ჰქონდა პირადი მდივნის გარეშე უფროსის კაბინეტ-
ში შესვლის უფლება.

ახლო ნაცნობების შენიშვნაზე, ასეთი შეუხედავი პირადი მდივანი
რამ აგავანინაო, ყარამანოვიჩი მხოლოდ იღიმებოდა. აბა იმას ხომ არ
იტყოდა, მე კი არა, ჩემმა მეუღლემ აიყვანაო. კაცმა რომ თქვას, თალიკო
არც ისეთი შეუხედავი იყო და ყარამანოვიჩი ზოგჯერ იმაზეც ფიქრობდა,
კინოში წასვლა რომ შევთავაზო, უარს ხომ არ მეტყვისო.

რასაკვირველია, ასეთი ფიქრები მხოლოდ ფიქრებად რჩებოდა, რად-
გან კვერეთში ცოლ-შვილიან კაცთან კინოში წასვლას გაუთხოვარი კი
არა, ქმარგანაშევიები ქალიც ვერ გაბედავდა. კინო და თეატრი საერთოდ
არც ყარამანოვიჩს უყვარდა და ფეხბურთის გარდა ტელევიზორში არა-
ფერს უყურებდა.

ყარამანოვიჩის მაგივრად ვაჩე ვაჩეიშვილს რომ ერთი სიტყვა ეთქვა,
თალიკო კინოში კი არა, სახლშიც წაყვებოდა, მაგრამ ვაჩე არაფერს ამ-
ბობდა და მოლოდინში წასული თითოეული დღე ახალ სადარდებელს
უჩენდა თალიკოს. ეს დარდი ჯერჯერობით გულში დაგუბებულიყო, სახე-
ზე კი კოსმეტიკის წყალობით მაინცდამაინც ვერაფერს შეატყობდით.

ამიტომ იყო, რომ სამსახურში მოსვლისთანავე სარკეს ეცა, მაგრამ
არც ლაპარაკი შეუწყვეტია.

— ეს რა სურათი ვნახე წუხელ, მთელი ღამე არ მძინებია...

— ამდენ პუდრს ნუ ისვამ, — ურჩია ვალიდამ.

თალიკომ სარკე კარგახანს არ მოიცილა.

— არ მომწონს ჩემი სახე, დღეს ფორმაში ვერა ვარ.

— უძილობამ გიქნა, ალბათ.

— შენხელა რომ ვიყავი, ჩემო ვალიდა, უძილობა რას დამაკლებდა,
შვიდი ქორწილი ზედიზედ გამითენებია, ახლა...

— არც ახლა გამოიყურები ცუდად, — დაამშვიდა ვალიდამ.

— გულს მიკეთებ, არა?

— გულის გაკეთება ღმერთმა დაგიფარო!

— არ მიყურებს ჩემი ღმერთი მე, — ამოიოხრა თალიკომ, — ნათ-
ხოვარ გიტარასავით მაქვს ნერვები დაწყვეტილი... იცი შენ, რა არის ნა-
თხოვარი გიტარა?

— მე მხოლოდ მაგნიტოფონი მინათხოვრებია მეზობლისაგან, ყოველ წუთში მორბოდა, აბა ეს არ გამიფუჭო და აბა ისო... წამებაა პირდაპირ, თალიკო ფანჯარასთან მივიდა და მზით განათებულ ქუჩას გადახედა.

— ეს ერთფეროვანი ცხოვრებაც წამება არაა? ყოველთვის ერთი და იგივე...

— მაინც რა გაქვს მხედველობაში? — დაინტერესდა ვალიდა, რომლისთვისაც ცხოვრება სრულებით არ იყო ერთფეროვანი და მოსაწყენი. თალიკომ ფანჯარა გააღო.

— თუნდაც ეს ხალხი წყლის კიოსკთან, ხუთკაპიკიან სიროფს რომ სვამს... ერთი და იგივე სიროფი, ერთი და იგივე სახეები...

სიროფზე თალიკო მართალი იყო, მაგრამ სახეებზე ვალიდა არ დაეთანხმა.

— იქნებ ამ ხალხში ვინმეს დანახვა გსიამოვნებს?

ვალიდას ასეთი შეკითხვის საფუძველი ჰქონდა, რადგან სხვებთან ერთად იმ მომენტში ხუთკაპიკიან სიროფს ვაჩე ვაჩეიშვილიც სვამდა.

— მაინც ვინ გყავს მხედველობაში? — დაინტერესდა თალიკო, რომელსაც ვაჩე არ დაუნახავს.

— არავინ... აბა კარგი სურათი იყო?

— ზღაპარში მეგონა თავი, ყველა ლამაზი და ერთმანეთზე უკეთესი, ზრდილობიანი და დარბაისელი. ამისთანა ხალხს მარტო კინოში თუ ნახავ.

— რატომ, ზოგჯერ ცხოვრებაშიც შეგხვდება, — თქვა ვალიდამ.

— ყოველ შემთხვევაში, ჩვენს დაწესებულებაში არა... ერთი ინჟინერი თამაშობს, გარეგნულად ვერაფერი ბედაურია, ვაჩესავით წვერგაუპარსავი დადის, მაგრამ...

— ვაჩე ყოველ მეორე დღეს იპარსავს წვერს, — თითქოს სხვათა შორის შენიშნა ვალიდამ, მაგრამ ჯობდა, არაფერი ეთქვა.

— შენ რა, — ტყვია შეეპარა ხმაში თალიკოს, — ვაჩემ გითხრა, წვერს როდის ვიპარსავო?!

ვალიდას რა ეცინებოდა, მაგრამ თალიკოს ჯიბრზე გაიცინა.

— მაგას თქმა რად უნდა, თუ კი დაუკვირდები, ადვილად შენიშნავ.

— გოგო, ამხელა სამსახურში სხვა საქმე არაფერი გაქვს, კაცს რომ პირში არ უყურო?

„გოგო“ როგორ მაკადრაო და აღარც ვალიდამ დაუთმო.

— რატომ-ბრაზობთ, ქალბატონო თალიკო?

— მე შენი ქალბატონი არა ვარ!

— აბა დეიდას ხომ ვერ შეგკადრებთ?

— მებს ჯიხაზე არ გავბრაზდები, მოვეკვდები და არ გავბრაზდები! —
დაექაღნა თალიკო, მაგრამ სიტყვა ვერ შეუსრულა. იმხელას ყვიროდა,
საერთო ოთახში კარებიც რომ არ გაეღოთ, ერთი სიტყვა არ დარჩებოდათ
მოუსმენელი.

თალიკოს დასამალავი უკვე არაფერი ჰქონდა.

— რა გინდა ამ მამისტოლა კაცთან, რატომ გადარიე?

— ვინ გადავრიე? — მიამიტად იკითხა ვალიდამ.

— არ იცი ხომ? — ვაჩე ვაჩეიშვილი!

— თქვენ გადაგირიეთ, არა? — ისე გაიციან ვალიდამ, რომ თალი-
კომ გულზე ხელი იტაცა, ხანჯალი ხომ არ დამარტყაო.

— ახლა გამასწარი, თორემ არ ვიცი რას ვიზამ! — გააფრთხილა ვა-
ლიდა, მაგრამ იწიციბატივა უკვე მის მოწინააღმდეგეს ჰქონდა აღებული.

— ნუ ბრაზობთ, ქალბატონო თალიკო, თორემ ნაოჭები გაგიჩნდებათ
და პუდრიც ვეღარ გიშვევლით.

წინადადება კი არა, ტყვია იყო. თალიკო მოცელილივით დავარდა
იატაკზე. ვალიდას, სამეღნეს გამომიქანებსო, კი ეგონა, მაგრამ ასეთი
ფინალი ვერ წარმოედგინა. შეშინებულმა რაც ძალი და ღონე ჰქონდა,
მიშველეთო, იყვირა. ყვირილი რად უნდოდა, სასერიოდ მომზადებული
გრიშა, სერაპიონი და თამაზი იმავე წამში გამოჩნდნენ.

— რა მოხდა, რა ამბავია!

— მიშველეთ! — ისევ ყვიროდა ვალიდა.

სხვებთან შედარებით საქმის ვითარებას თამაზი დეტალებში იყო
გაცნობილი და ამიტომ პირველი გამოერკვა.

— შენ გაჩუმდი, შველა თალიკოს უნდა!

როგორც კი ვალიდა გაჩუმდა, სერაპიონმა იყვირა.

— ვქნათ რაღაცა, რას გავჩერებულვართ!

— სასწრაფოს ნომერი როგორაა? — იკითხა გრიშამ.

— სასწრაფო ნოლ ერთია, — გაიხსენა სერაპიონმა.

ამის გამგონე თალიკოს გული კინაღამ ხელმეორედ წაუვიდა.

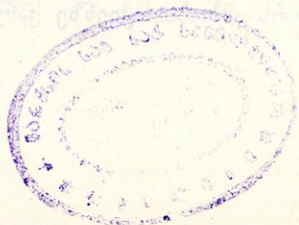
— ნოლ ერთი სახანძრო რაზმია, — სვენებ-სვენებით თქვა მან, —
სასწრაფოში ნოლ სამი უნდა დარეკო.

— ავაშენა ღმერთმა! — გაეხარდა სერაპიონს, — რადგან ხმა ამოი-
ღე, აწი არაფერი გიჭირს.

— რა ქენი, მურთაზოვიჩ, დარეკეთ საავადმყოფოში? — იკითხა
თამაზმა.

— დაკავებულია.

— კიდეც დარეკეთ.

— კიდევ დაკავებულია.
ამ ლაპარაკში თალიკო წამოდგა.

— მართლა სიკვდილს მიპირებთ, თქვე უბედურებო, ამდენ ხანს სასწრაფოს რომ ვერ შეატყობინეთ?

„უბედურო“ მრავლობითში იყო ნათქვამი, მაგრამ გრიშამ თავი ისე დაიჭირა, მე არაფერი გამიგონიაო.

— მოგვილოცავს გადარჩენა, პატივცემულო თალიკო... მაინც რა ხმა იყო ასეთი, მიწა იძრა მეგონა.

— კი, მოჭრილ მუხსასავით დაგორდა, — დაემოწმა სერაპიონი.

— თქვენ გნახეთ დაგორებული კუბოში, — ერთბაშად გასწირა ყველა თალიკომ, — ჩანთაში ვალიდოლი მაქვს და მომეცით.

თამაზმა ველარ მოითმინა.

— რატომ იწყევლებით, ქალბატონო თალიკო?

— ის გირჩევნია, შენს ქალბატონს მოუარო!

თამაზის ქალბატონმა წყალი და ვალიდოლი მოიტანა.

— შენი მოტანილი არ მინდა! — იუარა თალიკომ.

ვალიდას ადრინდელი შიში უკვე გაქრობოდა.

— წავიდეთ ახლა, აწი არაფერი უჭირს, — თქვა მან.

წასვლით მხოლოდ თამაზი და ვალიდა წავიდნენ, გრიშა და სერაპიონი კვლავ თალიკოს შესცქეროდნენ.

— რას შემომჩერებხართ, პირველად მნახეთ თუ? — იკითხა მან.

— ნუ იყვირებ და ასეთ პოზაში ნამდვილად პირველად გნახეთ, — თქვა სერაპიონმა.

თალიკომ მაინც იყვირა.

— დამეკარგეთ აქედან!

ამ ყვირილში ტელეფონმა დარეკა.

— ვის ვუთხარი მე, დამეკარგეთ-მეთქი?!

— ტელეფონი რეკავს. — შეახსენა გრიშამ.

— საპროექტოა... ვინ გნებავთ, ამხანაგო?! მე ელიზაბეტ ტეილორი ვარ. დიახ!... თქვენ კიდევ აქა ხართ?

ბოლო წინადადება გრიშასა და სერაპიონის მისამართით იყო ნათქვამი.

— სანამ გაგვლახავდეს, გავასწოროთ, — თქვა სერაპიონმა და ორივე საერთო ოთახში შევიდა.

— ხალხი კი არა, ნამდვილი ჭიადლები ხართ! — მიაწყევლა თალიკომ, — სწორს ამბობს თქვენზე ვაჩე, არარაობები ხართ და მეტი არაფერ-

რით... მაგი ვაჩეც დიდი ნაგავია... ლამაზმა თვალებმა გადარია, ხომ? მე
მაგას ვუჩვენებ!

თალიკოსა და ვალიდას ჩხუბმა ერთფეროვანი ცხოვრებით მოწყე-
ნილ საპროექტოს დილიდანვე სალაპარაკო გაუჩინა. მომხდარ ფაქტს
ყველა თავისებურად ხსნიდა. სიმართლის შეტყობა ვალიდასაგან შეიძ-
ლებოდა, მაგრამ იგი ჯერჯერობით დუმის ამჯობინებდა.

— მაინც რა უთხარი ასეთი, კინალამ წერილი რომ წაიღო? — ველარ
მოითმინა თამაზმა.

ვალიდას ნახაზიდან თავი არ აუწევია.

— ძალიან გაინტერესებს?

— ძალიან.

— ნერვების დასამშვიდებელი წამალი მასწავლეო და არ ვასწავლე.

— სულ ეს იყო?

— შენ წარმოიდგინე!

— მე კი მგონია... — ღრმავროვნად დაიწყო თამაზმა.

— რა გგონია?

— არაფერი.

— მე კი მგონია, დღეს კინოში ველარ წავალთ! — მოუტრა ვალიდამ.

— სერიოზულად ამბობ? — გაფუტდა თამაზი.

— ძალიან სერიოზულად.

თამაზმა საათის ჯიბიდან ბილეთები ამოიღო.

— მეცხრამეტე რიგის შუა სკამებია, შენ რომ გიყვარს.

— შეგიძლია სხვა დაპატიჟო.

— ნასესხები მანეთიანით მაქვს ნაყიდი, უარს ნუ მეტყვი.

სხვა დროს ვალიდას, ალბათ, გული მოუბრუნდებოდა, მაგრამ ახ-
ლა აღარ დაინდო.

— ქალბატონ თალიკოს სთხოვე, კინოზე გიყუდება პირდაპირ.

— მაგი რატომ გიყუდება, კი ვიცი მე, მაგრამ შენც დაგიმახსოვრებ
დღევანდელს ძალღის ნაკბენივით.

— კარგად დაიმახსოვრე, არ დაგავიწყდეს.

თამაზმა ისე ამოიოხრა, ვალიდას მაგივრად ცრემლები კინალამ გრი-
შას და სერაპიონს მოადგათ.

— კინოს ბილეთები ხომ არ გინდათ? — შეეპატიჟა მათ თამაზი.

— რა კინო გადის? — დაინტერესდა სერაპიონი.

— „ერიდე ავტომობილს“.

— არაბულია? — იკითხა გრიშამ.

სერაპიონმა აუხსნა.

— არაბული რომ იყოს, აქლემი იქნებოდა. ალბათ, ამერიკულია.
— ჩვენებურია, „მოსფილმის“. — უთხრა თამაზმა.
— ერიდეთ, მერე რატომ გვეუბნებიან? ალბათ, „ზაპოროჟეცის“ ყიდვას ერიდეთ... მე, ძმაო, ლატარიაში რომ მოვიგო, მაგ კონსერვის კოლოფში არ ჩავჯდები.

გრიშა არ დაეთანხმა.

— ახალ „ზაპოროჟეცზე“ არ ითქმის მაგი, „მოსკვიჩის“ არ ჩამოუვარდება.

ტექნიკურ სფეროში გადასული საუბარი თამაზმა შეაწყვეტინა.

— გინდათ თუ არა ბილეთი, გამაგებინეთ?

გრიშამ შორს დაიჭირა.

— დღეობაზე რომ არ ვიყო დაპატიჟებული, კინოში მარტო მაინც ვერ წავალ. ჩემს მეუღლეს კი არაბულის გარდა არც ერთი ფილმის ნახვა არ უნდა... დედა, დედა, „შავი სათვალე“ რომ გადიოდა, სერაპიონ, გახსოვს შენ მაგი?

— კრაკადილებმა რომ კაცი შეჭამეს, იმაზე მეუბნები?

— რომელი კრაკადილი, ნიანგი? — იკითხა თამაზმა.

— ნიანგი კი არა, შავი სათვალე რომ ეკეთა კაცს, — გატაცებით ყვებოდა გრიშა, — მოიძრობდა, ანგელოზის პატრონი იყო, გაიკეთებდა და ცოლი ზოოპარკის მაიმუნად გადააქცევდა...

კინოხელოვნებაში ნაკლებად განსწავლული არც სერაპიონი აღმოჩნდა.

— ტყუილია მაგი, „ფანტომასისთანა“ კინო აწი აღარ გავა ნამდვილად.

— ესე იგი, არ გინდათ ბილეთები, ხომ? — კვლავ შეეკითხა თამაზი.

— ჩვენ რომ გვეხვეწები, ვალიდას თქმა ვერ გაუბედეთ? — დაინტერესდა გრიშა.

— ვალიდას თავი სტკივა... ხანდახან მეც მიჭუხუნებს პატარა.

— ვერაა კარგი საქმე!

— თავის ტკივილი მე მკითხეთ, — გაახსენდა სერაპიონს. — შაქრიანი ღვინო შეება ყველაფერს. წინათ სვამდნენ ამ სუფთა ყურძნის წვენს და ქე იყო კაცი ჩიტივით.

— წინათ არც შაქარი იყო, სერაპიონ ბიძია.

— ჰოდა, მაგ შაქარმა დაგვლუბა ჩემო ბიძიკო. ანდა იქნებ რადიაციის ბრალია ყველაფერი. რას იტყვი შენ, გრიშა, ატომის ბომბი რომ არ გამოეგონებინათ, თავის ტკივილი იქნებოდა ვითომ?

ამ პრობლემებზე გრიშამ თავისი ავტორიტეტული აზრი გამოთქვა და ნელ-ნელა საუბარი მეცნიერულ სფეროში გადაიზარდა.

მერე ალბათ ახალ მოდებზე იმსჯელებდნენ და სულ ბოლოს იმითაც დაინტერესდებოდნენ, თბილისის „დინამო“ რომელ ადგილზე გავაო.

ერთი სიტყვით, სპაროექტოში შემოქმედებითი ცხოვრება დულდა. მართალია, ამ დუდილს ძირითად საქმიანობასთან უშუალო კავშირი არ ჰქონდა, მაგრამ გონების გახსნას უწყობდა ხელს. გონებაგახსნილ ხალხს კი ყარამანოვიჩი დიდად აფასებდა, მხოლოდ უკიდურესი გაბრაზების დროს თუ დაუყვირებდა თანამშრომლებს, ლაყბობას შეეშვიო და საქმეს მიხედეთო.

იმ შაბათ დღეს ყარამანოვიჩი სამსახურში უკიდურესად გაბრაზებული არ მოსულა, ოღონდ წუხანდელ ნაქიფარზე თავი ოდნავ სტკიოდა.

— გაზეთები არ მოუტანიათ? — ჰკითხა მან თალიკოს.

— ყველა მაგიდაზე დაგიწყვეთ.

— „ლელო“ რომ არ არის? — გადაათვალიერა ყარამანოვიჩმა.

— „ლელო“ გუშინ არ გამოსულა.

— ჰოდა, ცუდია, რომ არ გამოსულა, ფეხბურთის ანგარიში სამი დღის შემდეგ არ უნდა წაიკითხოს კაცმა... გრიშას დამიძახეთ ერთი.

გრიშას მოსვლამდე ყარამანოვიჩმა ადგილობრივ გაზეთს გადახედა, უფრო სწორად, სამგლოვიარო განცხადებები წაიკითხა, როგორც ჰეშმარიტ კვერეთელს, აინტერესებდა, ვის ტირილში მომიწევს ამ კვირას წასვლაო. გაზეთს რომ მორჩა, მეუღლეს დაურეკა, მეხოტცეს ჩემი სახელით კარგი სუკი შეარჩევენო.

სუკზე ლაპარაკში რომ იყო, გრიშაც შემოვიდა.

— როგორ გაფუჭდა ხალხი, ყარამანოვიჩ, ყასაბთან პროტექცია რატომ უნდა გჭირდებოდეს, ხორცი გინდა, შვილს სამედიცინოზე ხომ არ აწყობ!

ყარამანოვიჩი იმ წელიწადს ნამდვილად აპირებდა შვილის სამედიცინოზე მოწყობას და ამიტომ გრიშას სიტყვები არ ესიამოვნა.

— ყველაფერზე ნუ იცი შენ წუწუნი!

გრიშა მიხვდა, კარგად ვერ გამომივიდაო და შეცდომის გამოსწორებაზე ფიქრობდა.

ამასობაში ყარამანოვიჩმა პაპიროსი ამოიღო, რომელსაც გრიშამ იმ წამსვე სერაპიონის ნაჩუქარი სანთებელათი მოუკიდა.

— მაჩვენე ერთი, — დაინტერესდა უფროსი.

— ძალიან უბრალოა, შიშველი ქალიც არ ახატია ზედ.

— კარგად კი ეკიდება და...

— ქვას თუ უშოვი, არაფერი უჭირს, — აუხსნა გრიშამ.

— ამდენს რომ მაღაპარაკებ, შენით ვერაფერი უნდა მიხვდე? — გაბრაზდა ყარამანოვიჩი.

— ასეთ უბრალო საჩუქარს როგორ გაკადრებთ, — თავი მოიკატუნა გრიშამ, აბა იმას ხომ არ ეტყოდა, ნაჩუქარის გაჩუქება არ შეიძლებაო.

ყარამანოვიჩმა სანთებელა მაგიდის ყუთში ჩააგდო და კარებთან მი-
სული გრიშა შეაჩერა.

— ჰო, მართლა, იცი რატომ დაგიძახე?

— ალბათ პროექტი გინდათ, მაგრამ დამთავრება ვერ მოვასწარი, ყარამანოვიჩი.

— რომელ პროექტზე მელაპარაკები?

— თქვენ რომ ხუთშაბათს სამინისტროდან დაგირეკეს.

ყარამანოვიჩმა კალენდარი გადაფურცლა.

— რა რიცხვია მერე დღეს?

— მომკალით, მაგრამ ორშაბათამდე ვერ ჩაგაბარებთ.

— ვიცი მე შენი ორშაბათი, გამიზარმაცდი და ისაა!

— როგორ გეკადრებათ! — არ დაეთანხმა გრიშა.

ყარამანოვიჩმა ბორჯომი დაასხა. გრიშა მიხვდა, ხაში აქვს ამ დილას ნაჭამი და ის მოაწყურებდაო. როგორც ყველა უფროსი, ყარამანოვიჩი ბორჯომს დიდ პატივს სცემდა, სუფრაზე საქართველოს სადღეგრძელოს რომ დალევდნენ, მოხდენილად ჩაურთავდა, ღვინისა და ბორჯომის სამ-
შობლოს გაუმარჯოსო. თუ ვინმე ეტყოდა, არც ნაბეღლავია ცუდიო, ყარამანოვიჩი მაინც ბორჯომს ამჯობინებდა.

ახლაც ნეტარებით დალია ღმერთების სასმელი.

— სხვა რა არის ქვეყანაზე ახალი?

— ქვეყანაზე არ ვიცი და ჩვენს სამსახურში ხალხი იატაკზე გორავს. ყარამანოვიჩმა წარბები შეათამაშა.

— თუ კაცი ხარ, დალაგებულად მელაპარაკე.

— ჩვენს თალიკოს ამ დილით გული წაუვიდა. ძლივს მოვაბრუნეთ.

— გული წაუვიდაო?

გრიშა ჩურჩულზე გადავიდა.

— ყარამანოვიჩი, მოსწით აქეთ ყური... ნამდვილად ასე იყო. ეჭვი-
ნობის ნიადაგზე მოუვიდათ ჩხუბი თალიკოსა და ვალიდას.

ყარამანოვიჩს ეჭვის მიზეზი თამაზი ეგონა, მაგრამ გრიშამ რომ ვაჩე
ვაჩეიშვილი უხსენა, მაგას ვერ დაგიჯერებ ნამდვილადო, იყვირა. ანდა
როგორ დაიჯერებდა, როცა ვაჩეს ღირსებას მხოლოდ გარეგნული პორ-

ტრეტი ზომავდა, ეს პორტრეტი კი არც თუ ისე ლამაზი შტრიხებით დაეხატა ბუნებას.

გრიშა უფროსისაკენ გადაიწია.

— კიდევ მოსწით ერთი ყური.

— რად იცი ეს ყურში ჩურჩული, ჩვენს გარდა სხვა გვისმენს ვინმე თუ? — არ მოეწონა უფროსს.

— რა ვქნა, ყარამანოვიჩ, ჩვეულება მაქვს ასეთი და რატომ მიწყრებით?

— გიწყრები კი არა, მოგხსნი კიდევაც, სამსახურში წესრიგს თუ ვერ დამიმყარებ. სახელმწიფო დაწესებულებაა აქ, ცირკი ხომ არაა!

გრიშამ ვერ შეატყო, უფროსი ნამდვილად გამიბრაზდა თუ უბრალოდ ფახს მაძლევსო.

— როგორც გითხარით, ვაჩე ვაჩეიშვილის მიზეზით დაწყებული ყველაფერი.

— ვაჩეიშვილი და ვაჩეიშვილი, არ დაიკერეთ ყველამ ენაზე! რამდენჯერ გაგაფრთხილე, კარგად მიმიხედე მაგ კაცს-მეთქი, სულ მოიშალა დისციპლინა!

— მე რა უნდა მიგიხედოთ, როცა თქვენი სიტყვაც არ სჯერა, — შეაპარა გრიშამ.

ყარამანოვიჩმა მაგიდაზე მუშტი დაარტყა, მაგრამ არც თუ ისე ძლიერად, ფანქრები რომ გადავარდნილიყო.

— დავაჯერებ, მაგისტანებისათვის კი მომივლია მე!

— თვითონ ჯანდაბას, მაგრამ სხვებიც აღერლა, სერაპიონს არ ასვენებს! — მოახსენა გრიშამ.

— შენ სერაპიონს უთხარი, რაც ევალემა იგი გამიკეთოს თორემ! მაგი გლახა მე ვერაფერს დამაკლებს და არც სხვების მეშინია, — იცოდე!

გრიშამ ისევ დააპირა წასვლა, მაგრამ ყარამანოვიჩმა ისევ შეაჩერა, რადგან ვერა და ვერ გაიხსენა, რისთვის დაიბარა სულ პირველად ეს კაცი. ბოლოს, როგორც იქნა, მიხვდა.

— რა ქნა თბილისის „დინამომ“ გუშინ?

გრიშას დაცდილი ჰქონდა, ფეხბურთზე რომ ლაპარაკს დაიწყებდა, უფროსს ბრაზი გადაუვლიდა.

— დავიჯერო ახლა, ეგ თამაში არ გინახავთ, ყარამანოვიჩ?

— არ მინახავს.

— ტელევიზორი თუ გაგიფუჭდათ, დაგერეკათ ჩემთვის და ოსტატს მოგიყვანდით.

ყარამანოვიჩმა აუხსნა, თბილისელები მესტუმრნენ და რესტორანში წავიყვანე.

რესტორანი რომ უხსენეს, გრიშამ ძალების მოზღვავება იგრძნო.

— მაგ თბილისელების ამბავი კი ვიცი მე, თავს მოგპრიან, კისერი თუ არ მოსტეხე. დედაქალაქში რომ ცხოვრობენ, ვითომ ყველაფრის პატრონი მაგენი არიან: მეტრო ჩვენ გვაქვსო, თბილისს გარდა საქართველოში ღვინის სმა არ იცინაო.

— მაგენის ტრაბახს დაუჯერებს ახლა ქუთაისი და ზესტაფონი! — გაცინა ყარამანოვიჩს და გრიშასაც ცა გაეხსნა.

— არც კვერეთში ვართ ნაკლები ხალხი, ყარამანოვიჩ, ისე ხომ დახვდით ვაჟკაცურად?

— შევარჩენდი ვითომ რამეს! მანქანაში ისე ჩავყარე, ერთმანეთს ველარ ცნობდნენ.

— ვაზა თუ დააჯახეთ ბოლოს თქვენებურად?

— ვაზამდე ვინ მიგყვა!

— აგაშენათ ღმერთმა, გისახელებიათ ჩვენი ქალაქი!

ყარამანოვიჩს შექება ესიამოვნა, მაგრამ არ შეიმჩნია.

— აღარ მეტყვი ახლა, რა ქნა თბილისის „დინამომ“?

— ორით ნოლი მოიგო, მაგრამ მოგებას გააჩნია, დახიეს ყველაფერი ჩვენებმა, სიხარულით კინაღამ ტელევიზორი გავტეხე.

ყარამანოვიჩის უზარმაზარ კაბინეტს ათასგვარი ნახაზები და მაკეტები ამშვენებდა, ერთი ნახაზისათვის კედელზე ფარდა ჩამოეფარებინათ და გარეშე ხალხს საიდუმლო პროექტი ეგონა. სინამდვილეში ფეხბურთის ცხრილი იყო გაკრული. ყარამანოვიჩმა ფარდა გადასწია და ცხრილში თბილისელებს ორი ქულა ჩაუწერა.

— შენ ვეგბ ხუმრობ, გრიშა? ორი ქულა და ისიც მოსკოვში!

— ნეტავ ყოველთვის ასე ვხუმრობდე. პენალტიც რომ მოეცათ, სამი იქნებოდა, მაგრამ მსაჯი გაგვახარებს ჩვენ?! არ გვინდა, ბატონო, ისედაც ვუგებთ და რა ვქნათ ახლა...

— ქართველებმა თუ მოვინდომეთ, ვერაფერი დაგვიდგება წინ! — კვერი დაუკრა უფროსმა.

— მარტო ჩემს მაგალითს გეტყვით, ყარამანოვიჩ. ცოლოურში ვიყავი წინა შაბათს დაპატიჟებული და ერთი ზესტაფონელი კაცი შემომაკვდა. სუფრა რომ აიშალა, სამლიტრიანი ყანწი გამომიგზავნა... თვითონ კი დაყვა ზედ, მაგრამ მე ხომ არ შევრცხვებოდი იმხელა კამპანიაში. შევუძახე თავს, გრიშა, გაიჭირვე ერთი გაჭირვება, შენს წინაპრებს მაგაზე უარესისათვის გაუძლიათ-მეთქი. დავხუჭე თვალები და გადავუძახე ყანყრა-

ტოში... ნამთვრალევეზე რომ ხაში შეგერგება, ისე შემერგო, წვეთი არ დამიკლია... მთელი ხალხი პირდაღებული შემომცქეროდა, ეს ვინ ყოფილაო. დავცალე და ასე ვიცი მე-თქვა, დავაყოლე. იმხელა ტაში ატეხეს, ჩემი თავი გიორგი სააკაძე მეგონა.

უფროსს, ეტყობა, ბევრჯერ ჰქონდა მოსმენილი გრიშასაგან ამგვარი ამბები.

— მაგი ყველაფერი კარგი, მაგრამ ახლა რამდენი ქულა გვაქვს ჩვენ?

— ოცდაოთხი. ერთი მაგდენი რომ მეორე წრეში ავიღოთ, ჩემპიონი გავხდებით და ისაა!

ყარამანოვიჩი გრიშას უკვე აღარ უსმენდა, იგი ჩემპიონობაზე ფიქრმა გაიტაცა. თუ ღმერთი ოქროს მედლებს გაიმეტებდა, რამხელა ბედნიერება ელოდა წინ, რა სადღეგრძელოებს დაახვავებდა სუფრაზე! გამარჯვება მისი საპროექტოს თანამშრომლებსაც შემოქმედების ახალ სტიმულს მისცემდა, შეიქმნებოდა ახალი პროექტები, რომელთა მიხედვით აშენდებოდა ახალი სახლები და შიგ ახალი მცხოვრებლები შევიდოდნენ, გადაიხდიდნენ მერე ისინი ახალმოსახლობას, ასწევდა ყარამანოვიჩი ჭიქას და ამაყად იტყოდა, დიახ პატივცემულო კვერთხელებო, ეს სახლი ჩვენი პროექტითაა აშენებული... მიტომაც გამოვიდა ასეთი მშვენიერი.

პროექტმა ვაჩე ვაჩიშვილი გაახსენა და ისე გააჟრჟოლა, „საეროს“ დალევისას რომ იცოდა ხოლმე.

მაინც რამ შეაძულა ასე ვაჩე ვაჩიშვილი? თხოვნით არ შეუწუხებია როდესმე, ზის თავისთვის და კაცს არაფერს უშავებს... არაფერს უშავებსო, ტყუილია მაგი! სიმაართლის მოყვარული ვარო და ხალხს უბუნტებს... საკუთარი თავისთვის ვერ მოუვლია და სხვისი დაცვა უნდა. მოკლედ, არც ზრდილობა აქვს და არც უფროს-უმცროსობა იცის, ერთ სიტყვას არ შეგარჩენს, იმისთანას გეტყვის, მადას წაგიხდენს და უმტკიცე მერე ცოლს, რატომ არ ჰამ სადილს ოჯახში.

ყარამანოვიჩის ფიქრები ახლა სამსახურიდან სახლში გაფრინდა. ცუცა უკვე ბაზრიდან დაბრუნდებოდა, კარგი სუკი თუ იშოვა, სადილად ერთი კაცის დაპატიუებაც შეიძლება, სახლის ღვინოს გაასინჯებს და ცოტას შეჭუჭყუდებიან. მერე ყავას დააყოლებენ და ჭორებს მოუყვებიან ერთმანეთს. როგორ გააფორმებს ახლა ყარამანოვიჩი თალიკოს და ვალიდას ჩხუბს! ცუცა იმ წამსვე მეზობლებში გადავა და ახალ ამბავს შეატყობინებს, მეზობლები კიდევ სხვა მეზობლებს ეტყვიან და ხვალისთვის ეს ამბავი მთელ კვერთხს ეცოლინება, ერთ ღლეს სალაპარაკოდ ეყოფათ. მერე ღმერთია მოწყალე, ან ვინმე ცოლს გაშორდება, ან ვინმეს სამსახურიდან მოხსნიან და ახალი თავშესაქცევი გამოჩნდება.

ფიქრებში გართული უფროსი გრიშამ შეუმჩნევლად დატოვა და ბინეტიდან გამოვიდა. თვითონ რომ კარგ ხასიათზე იყო, თალიკოსაც ამიტომ ჰკითხა, გული რას გიშვება, კიდევ ხომ არ გაწუხებსო.

თალიკოს ზედაც არ შეუხედავს.

— აბა გავიაროთ, უსაქმოდ ნუ გავჩერდებით! — ისე უთხრა, თითქოს გრიშას კი არა, მაცივარს ელაპარაკებო. ამ მაცივარში ყარამანოვიჩის ბორჯომი ელაგა.

— ორ ბილეთს იშოვიდა კაცი მეორე სეანსზე, გადასარევი სურათია თურმე, ავტომობილში არ ჩაჯდო.

— ცოლ-შვილი როგორ გყავს ოჯახში, გრიშა ბატონო?

— რომ დამცინი, არ შეიძლება თანამშრომელმა თანამშრომელს კინოში და-ძმურად წასვლა შესთავაზოს? — გაიკვირვა გრიშამ.

— მერე ცოლის არ გეშინია?

— ქალაქგარეთ კლუბში თუ წავალთ, საშიში არაა.

— არც ჩემი გეშინია? — თვალი გაუსწორა თალიკომ.

— შენი კი მეშინია.

— ხომ არ დაგავიწყდა, რამდენი წლისა ხარ?

— ვაჩეზე ცოტა უფროსი კი ვარ, მაგრამ...

— შენ ვაჩეს თავი დაანებე!

— მე კი დავანებებ, შენ იკითხე, თორემ...

— კვლავ გინდა გულზე გამხეთქო? — ხმას აუწია თალიკომ — და-გავიწყდა აქ რომ ვეგდე უსულოდ?

გრიშა მაგიდისაკენ გადაიხარა.

— ერთ რალაცას გეტყვი, მაგრამ, იცოდე, არ წაიქცე.

თალიკოს გადაწყვეტილი ჰქონდა, რაც შეიძლება მკაცრად ელაპარაკა, მაგრამ ქალურმა ცნობისმოყვარეობამ ბოლოს მაინც ხმა შეუბრია.

— რა უნდა მითხრა ასეთი?

— მოსწი აქეთ ყური! — და გრიშა ჩურჩულზე გადავიდა.

— ტყუილია მაგი და მეორეჯერ არ გამაგონო! — თითქოს დაბეჯითებით თქვა თალიკომ, მაგრამ გრიშამ მშვენივრად იცოდა, რა ახალი ღარ-დი გაუჩინა ქალს მისმა სიტყვებმა.

თალიკოდან წამოსული გრიშა ვალიდას მიადგა.

— ვიკლავთ თავს ხომ, ლამაზო!

— რა ბრძანეთ, გრიშა ბიძია? — იკითხა ლამაზმა.

— მოსწი აქეთ ყური, ბიძიკო.

ვალიდას ყური არ მიუწევია.

— მაგი ვიცი უკვე მე!

— რა იცი? — გაუკვირდა გრიშას.

— ვაჩე რომ ჩემთვის გიყდება.

— ვინ გითხრა მერე?

— ვაჩემ.

— ვაჩე კანტის ფილოსოფიას კი აგისხნიდა, მაგრამ მაგას არა, — სიცილი აუტყდა გრიშას და ამ სიცილის მიზეზით სხვებიც დაინტერესდნენ.

— რა მოხდა ამისთანა, ჩვენც შეგვატყობინეთ, — მაგიდიდან წამოდგა სერაპიონი.

— გრიშამ კინოში წამოსვლა შემომთავაზა, — აუხსნა ვალიდამ.

სერაპიონმა ხელი ჩაიქნია, რა მწარე ენა გაქვსო. გრიშა თამაზთან მივიდა და უთხრა:

— შენ, ბიძიკო, მართალი არ გეგონოს, რაც ვალიდამ თქვა. თამაზმა გააფრთხილა.

— სხვათა შორის, მე პირველთაშიგოსანი მოკრივე გახლავართ. გრიშამ იმ წამსვე ნახა გამოსავალი.

— შენთან რინგზე გამოსვლა არ მომიწევს, სხვადასხვა წონისა ვართ. სიტყვამ მოიტანა და, გამოსავალს გრიშა ყოველგვარ სიტუაციაში ახერხებდა. ქალაქში კვაჭი კაცის სახელი ჰქონდა გავარდნილი. კვაჭობასთან ერთად გრიშა იმასაც ამტკიცებდა, ქალებში დიდი გასავალი მაქვსო, მაგრამ მისი დონეუანობა საკუთარი მეუღლის გარდა არავის სჯეროდა.

სერაპიონის მაგიდა საერთო ოთახის კუთხეში იდგა და გრიშა ახლა იქ გაჩერდა.

— იცოდე, ყურს არ მოვწევ, ისე მითხარი, — გააფრთხილა სერაპიონმა. სანთებელა რომ აჩუქა, ის თუ ალაპარაკებდა გაბედულად.

— იქნებ არ მინდა ყველას გასაგონად გითხრა, — ეწყინა გრიშას.

— მაინც ქვეყანას მოსდებ და რა მნიშვნელობა აქვს.

ასეთ სიტყვებს გრიშა არ მოელოდა.

— ესე იგი, მე ენის მიმტანი კაცი ვარ, არა?

სერაპიონმა უკან დაიხია.

— მასე არ მითქვამს მე.

— ზოგიერთებს ავიწყდება, განყოფილების უფროსი ვინაა აქ!

— რა გაბრაზებს, შე კაცო, ამისთანა რა ვთქვი, — შეწუხდა სერაპიონი.

— დისციპლინა მოიშალა და მეტი არაფერი! სად არის ამდენ ხანს ვაჩე ვაჩეშვილი?

მართლაც სად უნდა ყოფილიყო ამდენ ხანს საპროექტოს რიგითი თანამშრომელი, როცა უფროსიც კი რა ხანია კაბინეტში იჯდა.

ვაჩე ვაჩეიშვილი ჰუმანური ტრადიციების კაცი იყო და საპროექტოს მკაცრი რეჟიმი მაინცდამაინც გულზე არ ეხატებოდა. მართალია, ობიექტური მიზეზების გამო სამსახურში ხანდახან აგვიანებდა, მაგრამ ამ დანაკლისს ბეჯითი შრომით სწრაფად ანაზღაურებდა. არასოდეს დარჩენია თავისი საქმე გაუქმებული.

მგონი უკვე გითხარით, რომ ამ დილით ვაჩეს წყლის კიოსკთან მოკარით თვალი. როცა წყურვილი მოიკლა, წიგნის მაღაზიაში შეიარა, რაც ახალმოსული ლიტერატურა იყო, ყველაფერი შეიძინა. „ლიტერატურაში“ შეგიძლიათ როგორც ტექნიკური, ასევე მხატვრული წიგნებიც იგულისხმოდეთ. ვაჩე ადგილობრივი მწერლების წიგნებსაც არ ტოვებდა წაუკითხავს, თუმცა სუფრაზე ყველას პირში ეუბნებოდა, უნიჭოები ხართ და ქალაქს ტყუილად აფუჭებთო. მწერლები ვალში არ რჩებოდნენ, სვეტიცხოველი არც შენ აგიშენებიაო.

პირველი, ვისაც წიგნებით დატვირთული ვაჩე სამსახურში შეხვდა, თალიკო იყო.

— უფროსს არ ვუკითხივარ? — თვალით ანიშნა ყარამანოვიჩის კაბინეტზე.

— გამარჯობა! — შეახსენა თალიკომ.

— სოფელში ხომ არა ხარ, გამარჯობას ყოველდღე რა გათქმევინებს! თალიკომ აუხსნა.

— გამარჯობა ყოველდღე უნდა თქვა, წვერიც ყოველდღე უნდა გაიპარსო.

— მე წვერს ყოველ მეორე დღეს ვიპარსავ.

— მაგი ვიცი მე.

ვაჩემ იაზრა, ჩხუბის მიზეზს ეძებსო.

— აბა კარგად იყავი.

თალიკომ ველარ მოითმინა.

— ნამდვილი დინოზავრი ხარ, მიუხედავად დინოზავრი!

— სხვათა შორის, ადამიანი მაიმუნიდან წარმოიშვა, — შენიშნა ვაჩემ.

— წყალი არ გაუვა, ორივეს ერთი წინაპარი გვყავდა!

თალიკოს რომ ვაჩე მოსწონდა, მთელმა საპროექტომ იცოდა, ხოლო ვაჩეს რომ ვალიდა მოსწონდა, ამასაც ბევრი ხედებოდა გუმანით, თუმცა კონკრეტული ფაქტები არავის მოეპოვებოდა. ამიტომ ზოგჯერ ვალიდასაც ეკვი ეპარებოდა, იჩენბა ყავაზე რომ მირჩიეს, მართალი არ გამოდგეს და თამაზს ხელი არ უნდა გავუშვაო. კაცმა რომ თქვას, არც იყო ხელგასამეგები, ვაჩეზე უფრო ლამაზიც იყო და ახალგაზრდაც. ამ უპირატესობის

მიუხედავად, თამაზს გული საგულეში მაინც არ ჰქონდა და სიმთვრალეში
ვაჩე ვაჩეიშვილს ხმამაღლა ელაპარაკებოდა.

სერაპიონმა რომ შემოსული ვაჩე დაინახა. ოთარიჩს ჩემი სალამიო,
მიაძახა.

— ზომ გითხარი, ჩემთან იჩობას შეეშვი მეთქი! — დაუბღვირა ვაჩემ
და სკამი გამოსწია, — სანამ დავჯდებოდე, გეკითხებით, ნემსი ზომ არ
მიგიმაგრებიათ?

— როგორ გეკადრება! — იუარა სერაპიონმა.

— არც წყალი დაგისხამთ?

— მასეთი ხუმრობა ჩვენთან უკვე აიკრძალა! — ისე დაბეჯითებით
თქვა გრიშამ, თითქოს არც კი ახსოვდა, სერაპიონს წინა დღეს რომ პაპი-
როსში თოფის წამალი ჩაუყარა.

— კი მაგრამ, ვინ აკრძალა? — დაინტერესდა ვაჩე.

— შევწყვიტოთ მაგ თემაზე ლაპარაკი, საქმე გვაქვს აქ გასაკეთე-
ბელი!

— გრიშა, შეგიძლია უფროსს მოახსენო, ვაჩე ვაჩეიშვილმა სამსახუ-
რში დააგვიანა-თქვა.

გრიშამ უცებ იფეთქა.

— შენ ვგონია, ვერ მოვახსენებ? რაც მევალება, ყველაფერს გავა-
კეთებ!

სხვა დროს ამ სიტყვებზე ვაჩეც კაი მაგარ-მაგარს ეტყოდა, მაგრამ
ახლა რატომღაც დაუყვავა.

— ყოველდღე რატომ გინდა ვიჩხუბოთ, ჩემო გრიშა, არ ჯობია ერთ-
მანეთს გაღიმებული ვუყუროთ?

— უმცროს-უფროსობა არ იცი, ვაჩე, შენ და იმის ბრალია ყველა-
ფერი!

— ორი უფროსი ერთ პატარა დაწესებულებაში ნამდვილად არაა სა-
ჭირო, აჯობებს ყარამანოვიჩს დაუთმო ჩემი თავი.

სანამ გრიშა საპასუხოს იტყოდა, სერაპიონმა სხვა თემაზე გადაიტანა
საუბარი.

— რა მაგის პასუხია, ოთარიჩ... ბატონო ვაჩე, და ხალხს რომ ნერ-
ვები აქვს აშლილი, რადიაციის ბრალია მაგი?

ვაჩემ სერაპიონი დაამშვიდა.

— ნუ გეშინია, ჩვენისთანა ხალხს რადიაცია ვერაფერს დააკლებს!

— რა ვიცი, გული გამიხეტქეს, მზეს ჭორფლი გაუჩნდაო, კალიები
გამრავლდაო, ზღვაში ტანი არ დაიბანოო... რა გვეშველება, თუ იცი?

სერაპიონის ხერხმა გასჭრა, კონფლიქტს მიღწეული სიტუაცია განი-
შუხტა და საუბარმა მეცნიერული ხასიათი მიიღო.

— ძველი ბერძნები იტყოდნენ, ბედისწერა განაგებსო ყველაფერს, ჩემო სერაპიონ... მათთვის სამყაროს საიდუმლოება ამოუხსნელი იყო, თუმცა დღესაც, ატომის საუკუნეში, განა ძველ ბერძნებზე მეტი ვიცით რაიმე? — დაიწყო ვაჩემ და სერაპიონს გალაქტიკის საიდუმლოებანი გადაუშალა. ყველანი სულგანაბულნი უსმენდნენ. თამაზს შური კლავდა, ამის ხახევარი რომ ვიცოდე, ვალიდა ველარ დამიმავრდებო.

სერაპიონმა აღტაცება ვერ დამალა.

— შენისთანა ნასწავლი კაცი დასვა უნდა პურ-მარილზე და ალაპა-რაკო ლამაზად!

— მაგისთანა კაცი ჩვენს პურ-მარილზე როგორ წამოვა, — უკბინა გრიშამ.

— დამპატიყე ოდესმე და უარი გითხარი? — იკითხა ვაჩემ.

— შენ ჩემთან ღვინის სმას როგორ იკადრებ!

ვაჩემ არ მოეშვა.

— რომ ვიკადრო?

— გამომიჭირე ხომ სიტყვაში!

— არ წახდე, გრიშა, უარი არ თქვა, — შეაქეზა სერაპიონმა.

— არ შემაშინოს ახლა ერთბაშად!

— იცოდე, მარტო მე არ წამოვალ, — გააფრთხილა ვაჩემ.

— აბა, ნათესავებს ხომ არ დაგიპატიებ?

— ნათესავები რა შუაშია, აგერ ჩვენი ლამაზი კოლექტივით გესტუ-მრებოდით.

— არაა ცუდი სიტყვა! — გაეხარდა თამაზს.

გრიშამ ხელი ასწია.

— მტერი ჩავარდა თქვენს პირში! ყველამ გაიგონეთ, კვირას მთელს ჩვენს ლამაზ კოლექტივს ოჯახში ვახშმად ვპატიებ!

გრიშას სიტყვებს თამაზი და ვალიდა ტაშით შეხვდნენ. მხოლოდ სერაპიონმა გამოთქვა ეჭვი, შაქრიანი ღვინო გექნებო.

— ვერ დამიწუნებ, რვა ნომრის მასალაა, — დაამშვიდა გრიშამ.

შხამი რომ იყოს, მაინც დავლევო, თქვა ვაჩემ და რადგან ეს საკითხი მოგვარებულად ჩათვალა, ახალნაყიდი წიგნები გადაშალა.

— ამდენი ფული სადა გაქვს, ვაჩემ ბატონო, ყოველდღე რომ წიგნებს ყიდულობ? — დაინტერესდა სერაპიონი.

— შენ არ მასესხე!

თამაზი შეეკითხა, ერთ პატარა ოთახში ამდენი წიგნები როგორ გეტევო.

პატარა ოთახი რომ ახსენეს, სერაპიონმა ველარ მოითმინა.

— ჩემზე პატარა ბინა, ალბათ, არავის ექნება, ოთხი სული საკუწნაოსხელა ოთახში ვართ გამოკეტილი...

— მერე ხომ გპირდებიან, — დაამშვიდა თამაზმა, — მეც პატარა ოთახი მაქვს, მაგრამ იმედით ვცხოვრობ.

სერაპიონმა ხელი ჩაიქნია.

— შენ რა გენდვლება, ჩემო ბიძიკო, ცოლი არ გაწუხებს და შვილი. ასეთი სიტყვები თამაზს ბევრჯერ ჰქონდა მოსმენილი.

— როგორ გგონიათ, სულ ასე ცარიელ-ტარიელი ვივლი, რას იტყვი შენ, ვალიდა?

ვალიდამ უცებ მოუჭრა.

— მე იმას ვიტყვი, რომ ძალიან დიდი მასშტაბით ზომავ საკუთარ თავს... უფრო მინიატურული უნდა იყო, ეპოქას ასე სჭირდება!

თამაზი მაინცდამაინც ენამოსწრებული არ გაეჩინა ღმერთს, მაგრამ სხვა სიტუაციაში ამ სიტყვებს უპასუხოდ არ დატოვებდა. ახლა რომ პირში წყალი დაიგუბა, იმის ბრალი იყო, ვალიდას გამოჰყერილი ჰყავდა და არ უნდოდა ახალი ჩხუბის საბაზი მიეცა.

ამასობაში ოთახში ყარამანოვიჩი შემოვიდა და კითხვით გართულ ვაჩეს პირდაპირ თავზე დაადგა.

— ახალ პროექტს ვამუშავებთ ხომ? — ისე მიამიტად იკითხა, რომ გრიშას გაუკვირდა, ამისთანებს ვინ ჰამს ახლავ.

ვაჩემ უფროსს აუხსნა, პროექტი კი არა, ახალი წიგნებიაო.

— წიგნების კითხვა შეტყუების დროს-მეთქი, — საჩვენებელი თითი უჩვენა ყარამანოვიჩმა, — რამდენჯერ გაგაფრთხილეთ, ბრძანება გამოვაკრა თუ რა ექნა ახლა?

— პაპიროსი მომაწვევინეთ.

ეს სიტყვები ვაჩემ მკაფიოდ წარმოთქვა, მაგრამ სერაპიონმა იფიქრა, მომეყურა, თორემ უფროსს როგორ გაუბედავდაო.

— რაო? — წარბები ასწია ყარამანოვიჩმა.

ვაჩემ დაამშვიდა.

— უფროსის ღირსება ამით არ დაეცემა... სხვათა შორის, ფორდიც აძლევდა თავის ხელქვეითებს პაპიროსს.

ყარამანოვიჩმა ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინა და სიგარეტი გაუწოდა. ვაჩემ მადლობა გადაუხადა.

გრიშას ეგონა, ავტორიტეტის ამბავია და ერთ სიგარეტს ახლა მეც

მომაწოდებსო, მაგრამ მოტყუვდა. ყარამანოვიჩი ისევ ვაჩეს ელაპარაკებოდა.

— ერთი რაღაც უნდა გითხრათ და წინააღმდეგი ხომ არ იქნებით?

— გისმენთ, ბატონო ლევარსი.

(ვაჩე უფროსს ყოველთვის ბატონოთი მიმართავდა და ყარამანოვიჩს ხანდახან ეჭვი ეპარებოდა, ხომ არ მამბითურებს მაგი შეჩვენებულიო).

უფროსი ბოლთას სცემდა ოთახში და ყველას გასაგონად ლაპარაკობდა.

— როგორც მოგეხსენებათ, ჩვენი ორგანიზაცია სახლს აშენებს... შეიქმნა გარკვეული აზრი, რომ ბინის მისაღებათ პირველ სიაში ვაჩე ვაჩე-იშვილი შევიტანოთ.

ყველაზე ადრე გრიშა გამოერკვა.

— ნამდვილად კაცური საქმე გიქნიათ, ყარამანოვიჩ... ვაჩე, მომილოცავს!

ვაჩეს რომ სახეზე დიდი აღფრთოვანება ვერ შეატყო, უფროსს საშინლად გაუკვირდა.

— საწყენი ხომ არ გაკადრეთ რაიმე?

— პირიქით, — უთხრა ვაჩემ, — მაღლობის მეტი არაფერი მეტქმის, მაგრამ...

— რა მაგრამ?

— ბინა დღეს ჩემზე უფრო სერაპიონს სჭირდება.

— სერაპიონის საკითხს შემდეგ განვიხილავთ.

— მე რომ მოვკვდები, მაშინ, ყარამანოვიჩ? — ამოიკვნესა სერაპიონმა.

უფროსმა თავი მისკენ მიაბრუნა.

— თქვენ, მგონი, რაღაცა თქვით?

სერაპიონი ბრინჯივით დაიბნა.

— არაფერი ისეთი, ყარამანოვიჩ, მე მეგონა, რომ...

ყარამანოვიჩი ახლა სერაპიონს კი არა, ჭერს უყურებდა.

— რაკი ვაჩე ვაჩეიშვილი უარზეა, ცხადია ვერ დავაძალებთ, — თქვა მან და კარი გაიხურა.

ყველა ვაჩეს შემოეხვია, ამისთანა სულელი თუ იყავი, ვერ წარმოედგენდითო. სერაპიონი ხომ სულ მუშტებს ირტყამდა თავში.

— ჩემი გულისათვის რატომ უთხარი უარი... ახლა აღარც შენ და აღარც მე ხომ?

ვაჩე ნაპოლეონის პოზაში იდგა და საპროექტოს ნაცვლად თავი ვატერლოოს ველზე წარმოედგინა.

— შენ გულს ნუ გაიტეხ, — დამშვიდა მან სერაპიონი, — თამაზმა მართლმადიდებელი თქვა, კაცი იმედით ცხოვრობს ქვეყანაზე... ჰო მართლა, გრიშა, პურ-მარილის ამბავი ხომ არ დაგავიწყდა?

— შენ კიდევ საპურმარილოდ გაქვს საქმე? — გაუკვირდა გრიშას.

— ქეიფი აწი იწყება... ჰოდა, ხვალ სალამოს მოდის შენს ოჯახში ჩვენი ლამაზი კოლექტივი, იცოდე, შაქრიანი ღვინო არ გვასვა, სერაპიონი შეიბრაღე!..

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

ა ჭ ბ რ ა შ ი

ჩემს მშვენიერ აჭარაში
იქნებ, იქნებ, ახლა, ახლა,
ქარს ძლიერ ღლის წვიმის თქეში,
ქარს სულში კლავს რაღაც დაღლა.
წვიმის წრიალს მისდევს მაღლა.
მისდევს, მისდევს, ნისლის გლოვა
იშლის სველი თმების გროვას.
ჩემს მოხატულ აჭარაში
ციცქნა პალმას წვიმა ლუმპავს,
ვაი თუ ჩემი გვირილები
თითო-თითო დამელუპა...
ან იქნების ისევ, ისევ

მზე არიგებს სიხალისეს,
მზე იცინის ისე, ისე,
ზღვა ივიწყებს მწუხრს და
დაღლას,
თითქოს ჯავრი არ ჰქონია,
დაბლა, დაბლა ფრენს თოლია,
ო, ისეთი მზეა მაღლა,
ოქროს ბადეს შლიან ზღვაში,
ეს-ეს არის გადაირბენს
თეთრი, თეთრი ღრუბლის რაში...
ხან ასეა, ხან ისეა
ჩემს პატარა აჭარაში.

* * *

წყარო არა ვარ ჩამოვიპარო,
ჩემი ოცნების წკრიალა წყაროვ,
არცა ბინდი ვარ მოვიდე ჩუმაღ
და თბილი ნამი შემოგაყარო.
წვიმაც არა ვარ, მაისის წვიმა,
ვიქცე წვეთების ცხარე ჩურჩულად,
ნაკადად ვიქცე, მოვვარდე ჩუმაღ,
მოვყვე გალუმპულ ფოთლების ღერებს,
ჩემი ოცნების უშრეტო ღელევ!

გ ბ ხ ს ო ჳ დ ე ს

სევდამ ცრემლი იცის.
მწუხარებამ — დასასრული.
ცრემლმა — დაშრობა.
უსაზღვროა —
ბედნიერება.
სიხარული,
ახალგაზრდობა.

როცა ეხურება სხივთა ყავარი
ღრუბლების ფიცარს
და ალიონზე მზე გამოსცრის
ნაცარა ზეცას,
თბილი ცვარ-ნამი შეაკრთობს ბალახს,
კორდს გაუკრთება რული,
სიცოცხლე დადის დედამიწაზე
ტყვილით, სიყვარულით...
ადამიანო, ქარაგმულ სულში
ისმის ბუნების ჰიმნი,
ქვეწარმავალთა ძრწოლვაც...
ცოდვა და მადლი მედება ვალად
სამყაროს წუთის ხსოვნას,
ნუ დაივიწყებ ცოდვილი მიწის
პატარა ცრემლის წონას...
საფიცრად გყავდეს ქვეყანა შენი,
დედის ალერსი თბილი,
როგორც რუსთველზე ჭადრები დგანან,
ავრე დაუღეჭ თბილისს.

ბ რ ბ ს ო დ ე ს

ზენა ქარის,
ქვენა ქარის,
ქარიშხალი სულში ქროდეს
შენ არ მოხვალ ვიცი, ვიცი,
არც მე მოვალ არასოდეს,

თუნდ წამწამის ყურყუმ ღერზე,
თითო-თითოდ ცრემლი თრთოდეს,
ვიცი, ვიცი, შენ არ მოხვალ,
არც მე გიხმობ არასოდეს.

ღვარად, ღვარად, ნიაღვარად
გადიღვარა ველი,
ველით წვიმის გადარებას,
მოუთმენლად ველით.
მოდის, მოდის,
ასხამს, ასხამს,
ჩქარობს, ჩქარობს წვეთი

და ნისლევის თეთრი ბადე
ლურჯ ნიაღვრებს ერთვის...
ცა სულ მალე გაიდარებს,
ეჰ, რა ვუყოთ გულებს,
ღვარად, ღვარად, ნიაღვარად
ცრემლად დაღვარულებს.

შენ და ტირიფი

რად ჩაჩოქილა ტბაში ტირიფი,
რად გარინდულა ჩქამი,
ღრუბელ-ღრუბელა ზეცა ამდგარა
და სადღაც მიიჩქარის.
გულს ეშინია, სულ მარტო დავრჩით
მე და ტირიფის თმები,
საით წავიდეთ, ფიქრო მაღალო,
მიჩვენე შენი გზები.
მთვარე მოგვისწრებს, ღრუბლის ჩრდილები
ტბაში აქა-იქ მოთოვს,
შენი თითების თრთოლვა ჰქონია
მტირალ ტირიფის ფოთოლს.

ს ა ბ ა ლ ო ბ ე ლ ი

ქართლის ცაო — მთვარის სევდავ,
ელვაჲ, ელვაჲ, ღრუბლის ელდაჲ,
ქარო, ქარო, ქარტეხილო,
მწვანე ხევში ჩაგრეხილო,
ნისლო, ნისლო აბოლილო,
გორგასალის სულის დენტო,

ბებერ ციხის გულის პირის
სასოებაჲ ერთადერთო.
ბინდის ცვარით ავსებულო,
ჯამო, ჯამო დალოცვილო —
ქართლის დედის წმინდა ჯამო,
ნარიყალას ციხის თავზე

შეგუფდნო ღრუბლის ჯარო,
ვერ გეყრები, ვერ გცილდები,
რომ ლალატი არ დამწამონ.
ვინ გაყიდის ერის მარილს,
დედის ცრემლებს ვინ იყიდის!
საიათნოვას მხარზე დვია

სამთა ძმათა ძმობის ხილდ,
ყველა გზებმა ჩამიარეს,
რომ საწუთროს გზა ამეგლო,
გულზე მხვდება თქვენი ხმლები,
თქვენ, სამასო არაგველო!

0826 0026686 62

0826 0026686 62

შაქო რომანაძე

ამ ქვეყნის კაცი

შემოდგომის მზით გამთბარი დღე იდგა.

ბიძია ღურსუნი ეზოში, მსხლის ძირას ჯორკოზე ჩამომჯდარიყო და წალდის ახალ ტარს ნამგალა ჯიბის დანით ასუფთავებდა.

ერთი კვირა გადაუღებლად წვიმდა. იმ დილით გამოიღარა, და მერე როგორ, ცაში ღრუბლის ნატამალიც არ ჩანდა, ფერდობებზე ხალხი გამოფენილიყო. ზოგი სიმიდს იღებდა, ზოგი მოტეხილ ტაროებს არჩევდა. ვინ შეშას კრიდა მახლობელ ტყეში და ეზიდებოდა. ნამდვილი შემოდგომის სანატრელი, ოქრო დღე იდგა, სოფელში უქმად კაცს ვერ ნახავდით.

ღურსუნ ბიძიასაც უშოვია საქმე, აბა რა ქნას, სხვა არაფერი არ შეუძლია. ცოდოა ასეთი შემდგომის მზიანი დღის დაკარგვა... თვალი ორსართულიანი სახლისაკენ გაურბის — შუშაბანდში შვილიშვილები დახტიან. დედა ხან ერთს უჯავრდება და ხან მეორეს.

„გაწვალდა ქალი, — გაიფიქრა მოხუცმა, — ამათ პატრონს გარეთ ფეხი ვერ გაუდგამს... ჰო, რა ქალი მოიყვანა ბაღანამ, ასეთ რძალს არ ვნატრობდი თავიდან?! სტუმრის მიღებაც იცის და ნათესავის... ძალვანი ქალია. ასეთი ქალი ქვაზე დაასახლებს კაცს, მერეც, ხუთი ბიჭი არ დაკარგლა?!“

ბიძია ღურსუნს ნაოჭიან სახეზე ღიმილი აუთამაშდა, ყაბალახი შეისწორა, წალდის ტარს ხელი გაუსვ-გამოუსვა, კარგად თუ გავასუფთავეო, და ახლა მეორე წალდის ტარი აიღო. ამ დროს მალლა, მანდარინის ბაღში

ფეხის ხმა მოესმა, აიხედა, — თავისი ძმისშვილი, ორმოც წელს გადაცრ-
ლებული ისმაილი მოდიოდა, ხელში დიდი ნამგალი ეჭირა.

— ამ მზიან დღეს სახლში ხარ, ბიჭო?! — ირონიულად შეეკითხა მო-
ხუცი, — შენსავით ღონე რომ მერჩოდეს...

— წუხელ სტუმრები მყავდა, ღურსუნ ბიძია, და გამოვთვერით. ამ-
ფერი დაშვებული წვიმები იყო და დღეს თუ გადაიღებდა, არ მეგონა,
ახლა გამეღვიძა, მზით გაწიწინებული რომ დავინახე მიდამო, ნემსნაკრა-
ვივით წამოვვარდი ლოგინიდან. ბაღნები სიმინდის ასაღებად არიან წასუ-
ლი. აჰა, მეც მივდივარ.

— ვინ სტუმრები იყვნენ? — შეეკითხა მოხუცი.

— ცოლისძმები.

— რა საქმეზე?

— ქორწილიდან გამოიარეს.

— აი, იმ ბაღნის ქორწილში იყვნენ?! — ჩაიცინა მოხუცმა.

— ჰო, ღურსუნ ბიძია, იმ ბაღნის ქორწილში. — მასაც ჩაეცინა ულ-
ვაშებში. — ბაღნაც კი გააბეჩეს... რა ვიცი, ყველამ თავისი საქმე იცის...
ისე, დრო დიდად შეიცვალა, ყველა გაეშმაკდა დღეს. მასზე ოცი წლით
უფროსი ქალი არ მოიყვანა იმ ბაღნამ?! იმ ქალის ძმაი, ჩვენს კოლექტივ-
ში თავმჯდომარედ რომ არის, მგონი ამიტომ გააკეთა ეს საქმე ბიძამისმა.
ობოლი ბაღნაია, მასთან გაიზარდა და ხედავ რა ქნეს?! თავმჯდომარის
სიძე გახადეს. ახლა კოლექტივის ბაღში მოუზომავენ მიწას, გაამდიდრე-
ბენ, ბიძაც ისარგებლებს თავმჯდომარის მოყვრობით, მარა, ის ბაღნაი თუ
იცხოვრებს იმ დედაბერთან, ეს მითხარი შენ.

— მდა, — მოხუცი ძმისშვილს შესციცინებდა თვალებში.

— ხო, გაეშმაკდა ხალხი. კაცის გლახა ოქროდ ჩანს. დამპალ ტბორს
აბა რად არ უერთდება მდინარეები? ყველა დიდი ზღვისაკენ მიიწევს.
ჰოდა, ასეა ცხოვრებაც, — ყველა თავისთავზე ზრუნავს, აბა, რა საჭირო
იყო მეძედამ ბაღნაი რომ მოანათვლინა იმას...

— მოანათვლინა თუ ხელის მომკიდედ დააყენა?! — შეესიტყვა მო-
ხუცი.

— ხელის მომკიდედ, ღურსუნ ბიძია, ხელის მომკიდედ... წუხანდელი
ღვინისაგან თავი მიხურს... მამობილად გაუხნა ბაღნას და კოლმეურნე-
ობის სატვირთო მანქანა საკუთრად ჩააბარა. სულ ხალტურაზე დადის. ახ-
ლა კი იმ ობოლი ბაღნის ბიძებმა ნახეს საშუარი. ბაღნას ისე მოიცლიე-
ბენ სახლიდან, რომ ბევრს არაფერს მისცემენ... თავმჯდომარე კოლმეურ-
ნეობის ბაღში დაასახლებს. დიდ სახლს გაუკეთებს. არა აქვს, უჭირს თუ
რა! რას იზამ, ასე გაეშმაკდა, ღურსუნ ბიძია, ხალხი.

— შენი ცოლისძმებიც დაპატიჟეს ქორწილში? მერე საიდან სად?

— ყველას მოუსვენს ხელი, ვისთვისაც კი ერთი გამარჯობა უთქვამთ ჩემი ცოლისძმები შორიდან იცნობენ იმ თავმჯდომარეს, სადღაც, რომელიღაც კრებაზე დაუნახავთ... ამ ობოლი ბაღის ბიჭებსაც ასე, შორიდან... ჰოდა, ამ გზით ორი „ვოლგის“ ფული შემოსვლიათ... ასე თქვეს. „ვოლგა“ რაფერ გაძვირდა ხომ იცი!

— ჩემმა ბაღნებმაც ასე თქვეს, ორი „ვოლგის“ ფული მოუვიდათო.

— ჰო, კიდევ ახალი, სულ ახალი ამბავი, — თქვა ისმაილმა, — აგერ ჩვენი სკენდერაი რომ არის, შაქირემიას ბიჭი, იმის გოგო არ მოუტაცებიათ წუხელის?!

— ვისი, ვისი გოგო, ბიჭო? — რატომღაც არ დაუჯერა მოხუცმა.

— დაბლა, სკენდერაის გოგო.

— მერე, ვინ წაიყვანა, ბიჭო?

— ვინ წაიყვანა, აგი არ ვიცი, ღურსუნ ბიძია, მარა მოიტაცესო, კი ჩივიან. ჩემმა ცოლისძმებმა თქვეს, ქორწილში მოვიდა ამბავიო.

— მერე სხვის განაგონს რომ ამბობ, შენ არ იყავი ქორწილში?

— კი ვიყავი, მარა, ადრე წამოვედი, გულმა არ მიქნა, მეყურებია იმ დედებრიზა. ხალხიც კი ფრუტუნობდა ხანდახან, ფული რომ მივულოცე, ხელად წამოვედი.

— ჩემს ბიჭს არაფერი არ უთქვამს. — მოხუცმა ყაბალახიანი თავი მოიფხანა, — უფროსი გოგო, იამზეი რომ ერქვა, იგი მოიტაცეს არა?!

— ჰო. უფროსი გოგო.

— ვაი რას გაიგონებს ყური! იგი ახლა იმ კვირას არ დანიშნა მეზობელი სოფლიდან სურიე შაქარიშვილის ბიჭმა?!

— ჰოდა, მოსჭრა თავი კაძახს, შეაფურთხა ყველას! აგი მითხარი შერცხვენაც, აგი მითხარი თავის მოჭრაც, დანიშნულ ქალს რომ წაგართმევს კაცი.

— მდაა, — თქვა მოხუცმა და ჯიბიდან „პრიმა“ ამოიღო, ერთი ცალი ძმისშვილს მიაწოდა, ერთიც თვითონ გააბოლა.

— მეჩქარება, ყანაში მივდივარ, ისედაც დავიგვიანე, — უთხრა ისმაილმა და დიდი ეზოს რკინის ჭიშკარში გავიდა, შარავზას გაჰყვა. ცოტა ხნის შემდეგ სკენდერ ნიჟარაძის ეზოდან დაკლაკნილ ბილიკს ვიდაც თავჩაქინდრული კაცი ჩქარი ნაბიჯით დაჰყვა, მერე ეზოში შემოვიდა და დაფიქრებულ მოხუცს თავზე მოულოდნელად დაადგა. როცა მიესალმა, მხოლოდ მაშინ აიღო თავი მოხუცმა და გაკვირვებული თვალით ჩამოართვა სალამი მეზობელს.

— სკენდერ, ამ დილით რაღაც გავიგე, მართალია? — ჰკითხა მო-
ზუტმა.

— თავი მომჭრა, შემარცხვინა გოგომ, ღურსუნ ბიძია. დანიშნული
რომ არ ყოფილიყო, ცოტას მაინც გაუძლებდა კაცი, ახლა კი... ახლა
მტრობა ჩამოვარდება გვარში. რა ვუთხრა ბიჭს. თავიდან ფეხებამდე ოქ-
როში ამოავლეს და ხომ ხედავ ყოლიფერს დაჰკრა წიხლი და სხვას გაე-
კიდა. გოგომ, აბა, შენ მითხარი, ერთს აჰამა სირცხვილი თუ ორს, რაც
ხდება, ქალის შარზე არ ხდება ყოლიფერი?!

— მოიტაცესო ამბობ, ჰოდა, ვინ მოიტაცა არ იცი, სკენდერ?

— რავე არ ვიცი. — ნერწყვის ძლივს ყლაპავდა წვერმოშვებული ვა-
ჟაკაცი, — სხვას რომ მოეტაცა, იმდენს არაფერს ვიტყოდი, რამიზ ხაბაზის
ბიჭმა არ წაიყვანა?! ჰმ, სისხლი ჯერ აღებული არც კი არის ჩვენში და...
თავს შევაკლავ და გოგოს უკან წამოვიყვან. აბა, მტერს რაფერ უნ-
და დავუმოყვრდე?!

— რომელ მტერზე, რომელ სისხლის აღებაზე ლაპარაკობ, სკენდერ?
— შეეკითხა მოზუტი.

— არ იცი?! შენ კი უნდა იცოდე ეს, ღურსუნ ბიძია, დიდბაბუა
აყავს გალახული თურმე იმის დიდბაბუას და მშრალად დარჩა თურმე. მეც
ამიტომ მოვედი შენთან. ყველაზე მოზუტი, ყველაზე უფრო ჰკუთის საკით-
ხავი კაცი შენ ხარ ჩვენს სოფელში, ღურსუნ ბიძია, და შენ უნდა მომ-
ცე რჩევა.

— ბაღნები საიდან იცნობდნენ ერთმანეთს? თუ არ იცნობდნენ? —
ეშმაკურად ჰკითხა მოზუტმა.

— წელს ორივემ ერთად დაამთავრა პედაგოგიური ინსტიტუტი.

— ხუსიე შაქარიშვილის ბიჭი თუ იცნობდა შენ გოგოს, რომ დანიშნა?

— დაანახვეს თურმე, მარა ამაზე ხომ არ არის საქმე. მე და ხუსიე
ბაღნობიდან ვიცნობთ ერთმანეთს. იმფერი კაცი, მგონი, ამ ღუნიაზე არ
მოინახება.

— დაანახვესო, არ გამაგონო, კაცო, არც ის, თქვენ რომ ბაღნობიდან
იცნობთ ერთმანეთს. ახლა ის მითხარი, მართლა მოიტაცა? ხალხით, შეი-
არაღებული ვაჟკაცებით დაეცა სახლს, და ისე მოიტაცა, ძალით გაიყვანეს
ქალი? თუ იამზე თავის სურვილით გაჰყვა?

— უცხო კაცი არ გაჰაჰანებულა ჩემს ეზოში, ისე გაიპარა გოგო! და-
ნა გამომისვა კისერში, თურმე გუშინ, იმ სასიკვდილემ მთელი დღე ალაგა
რაღაცეები ჩემოდნებში. კაცს არ უკითხავს, რატომ აკეთებდა ამას.

— ნიშნობაზე როგორ დაითანხმეთ?

— მანაც არ იცოდა და არც მე, დაგვეცენ ერთ საღამოს თავზე და

გინდა თუ არაო, ნიშანი შეგვაჩეჩეს. მე მომერიდა ხუსიე შაქარიშვილისა და უარი ვეღარ ვუთხარი.

— და აბა ახლა გაჩუმდი! — სიტყვა შეაწყვეტინა მოხუცმა, — ხუსია შაქარიშვილს ბოდიში მოუხადე, ჩემი ბრალი კი არაა, გოგოს ბრალია-თქო, უთხარი, შეირიგე. იამზეს კი ხელი შეუწყვე.

— კი მარა, სისხლი აღებული რომ არ არის?

— თუ კაცი ხარ, გაჩუმდი, რომელ სისხლის აღებაზე ლაპარაკობ?! არაფერი ჩხუბი არ მომხდარა მათ შორის, ან რა სათქმელია დიდბაბუამ რაღაცა ქნა! წალაპარაკდნენ, მეტი ხომ არაფერი მომხდარა მათ შორის. მართალია, არ შერიგებულან, ისე ჩავიდნენ საფლავში, მარა, მერე რა მოხდა?! მას შემდეგ რამდენმა წყალმა ჩაიარა. ახლა ერთად, ერთ სასაფლაოზე რომ არიან დასაფლავებულნი, მგონი, ეს შენ ჩემზე უფრო იცი.

— მდაა, ეხ! — ამოიოხრა განერვიულებულმა ვაჟკაცმა. — შენი საქმე სხვას რა ენადვლება — გამწარებით მიახალა მოხუცს და წასასვლელად პირი იბრუნა.

— მოიცა, სკენდერ, — მოხუცი ადგა და განიერ ბეჭებში ჩაავლო ძარღვიანი ხელი მეზობელს, — მასე რეიზა ლაპარაკობ! სხვაი კი არა, კარის მეზობელი ხარ შენ ჩემი, კაი მეზობელი, კაი კაცი, საკუთარ სულს მირჩევნიხარ. ჩემმა უმცროსმა შვილმა რომ გააკეთა, მგონი, იმფერი კაცს არ გაუკეთებია ამ ქვეყანაზე, ვირბინე, ვიტეხე თავი და, სოფელი გავაციინე. ჰოდა, შენაც ჩემსავით არ დაგემაართოს. ახლა კი ვარ კმაყოფილი, მაგრამ წარსულს დაივიწყებ?... იმას ვამბობ, მაშინ რომ გავბეჩდი! ჩემი ეთერისთანა რძალი, მგონი კაცს არ ეყოლება, სკენდერ!

— ეს კი მართალი თქვი, ღურსუნ ბიძია, ეთერისთანა რძალს მართლა ბევრი ინატრებდა!

* * *

ეს იყო ათი წლის წინათ.

ღურსუნმა თავისი ორი ვაჟი სოფელში ცალცალკე დაახალა, ქალიშვილებიც გაათხოვა, უმცროსი ვაჟი, თემური თბილისში ექვსი წელი სწავლობდა, — ზოოვეტერინარული ინსტიტუტი დაამთავრა. თბილისიდან რომ დაბრუნდა, რამიზ ინაიშვილის ქალიშვილი უნდა ეთხოვა. ღურსუნი და რამიზი წინასწარ მოლაპარაკდნენ. იმავე კვირას, როცა საქმე გადაწყდა, თემურმა მამის უკითხავად ზაბით ზოიძის ქალიშვილს ხელი დაატანა და შინ მოიყვანა.

მოხუცმა თოფს დაავლო ხელი და მოსაკლავად გამოეკიდა შვილს. მეზობლებმა დააკავეს, თორემ ნამდვილად მოკლავდა, ეთერს შინ აღარ მოესვლებოდა, არც თემურს დაედგომებოდა სოფელში და თბილისში წავიდნენ.

არავითარ შემთხვევაში არ შეეუბრებოდნენ, იძახდა მოხუცი და თოფს თან ატარებდა. მისთვის რომ გეკითხა, საამისო საბაბიც ჰქონდა. როცა თემური პატარა იყო, ღურსუნსა და ზაბითს ზიარი ყანა ჰქონდათ, მოსავალი რატომღაც თანატოლად ვერ გაიყვეს და ჩხუბი მოუვიდათ, ღურსუნმა ზაბითი იქვე ყანაში მაგრად მიბეგვა. როცა ეზოში ჩადიოდა, თოფის ხმა გაისმა, კიდეც კარგი, ღურსუნი ღმერთმა შეიწყალა, ტყვია, რომელიც ზაბითმა ესროლა, ფეხში მოხვდა, რბილში. ორი წელი ერთმანეთს მოსაკლავად სდევდნენ. რა არ იღონეს, მაგრამ ვერ შეარიგეს ისინი. და ახლა მისმა ვაჟმა მტრის ქალიშვილი შემოიყვანა სახლში. თოფს აიღებს ხელში ღურსუნი, აბა რას იზამს?!

ხუთი წელი მარტოდ ცხოვრობდა მოხუცი.

* * *

— სკენდერ, ეთერის მაგიერ სხვა ქალი რომ მომიყვანოს თემურმა, სახლს დაეტოვებ! ჰოდა, გაჩუმდი, ჩემსავით არ დაგემართოს, არ აჰყვე ეშმაკებს. ორივეს უმაღლესი დაუმთავრებია და ჩვენზე უფრო იციან თავიანთი საქმე. გზას ნუ აუბრუნებ მათ... ჩარჩაბში გახვეული ქალები რომ მოგყვანეთ, თუ გახსოვს? ჩემი დედაბერი ნახული არ მყავდა, მშობლები მიქვს, ქალზე არაფერს არ ამბობდნენ. დავლით და ჭიპონით უშველებელი ხალხი წავედით, სახლში ისე შემოვყვანე, დანახული არ მყავდა. ღამე შევხედე და ცხვირი იყო ცარიელი. აცხონა ღმერთმა, კი ბაღნები კი დამიზარდა. მაშინ გამოუსვლელები ვიყავით. ახლანდელ ახალგაზრდებს კი მთელი ღუზია მორებული აქვთ. ახლა, ამ დროში, შენმა იამზემ რომ გააკეთა, ან ჩემმა თემურმა, იგი კი არაა სირცხვილი, არამედ ისე, დაუნახავ ქალს რომ მოიყვან... აგერ საწყალმა რეზომ რომ ქნა, თავმჯდომარის დაი, მასზე ოცი წლით უფროსი რომ მოიყვანა ბიძამისის სურვილით.

— მამა, სადილი მზად არის, სტუმარი შემოაბრძანე სახლში, — აივნიდან გამოსძახა მოხუცს ეთერმა.

სკენდერს ბანჯგვლიან, გაუპარსავ სახეზე ღიმილი მოეფინა, ეს კი იმის დასტური იყო, რომ მას ღურსუნის რჩევა ჰქუთაში დაუჯდა. მოხუცმა იგრძნო ეს.

— წავიდეთ, — უთხრა მან მეზობელს, — თითო ჭიქა ღვინო და
ვლიოთ, ჩემო სკენდერ.

— ახლა მე ღვინო მინდა?! — გაიკვირვა სკენდერმა, — უღვინოდაც
მთვრალი ვარ, ღურსუნ ბიძია, — და გაიცინა.

— ჰო, წავიდეთ. — ღიმილით მიუგო მოხუცმა, — ბაღნების კარგი
ბედი პირველად აქ, ჩემს ოჯახში დავგლოცოთ!

— შენ მართალი ხარ, ღურსუნ ბიძია, მართალი. ახალგაზრდა რომ ვი-
ყო, მშობლებს კი არა, მე რომ მინდა იმ ქალიშვილს მოვიყვანდი.

და შემოდგომის ერთ კვირას, მტრის ჯინაზე დიდი ქორწილი გადაიხა-
და სკენდერმა. ეს ქორწილი ნამდვილი ქორწილი იყო, არავის უთქვამს,
ორი „ვოლგის“ ფული შემოუფიდათო, ოჯახის ნათესავ-კეთილებმა სამახ-
სოვრო საჩუქრები მოიტანეს, სტუმრებმა მოილხინეს, ისიამოვნეს და
ნაცნობ-მეგობრებს უყვებოდნენ ქორწილის ამბავს. ღურსუნ ბიძიამ იმ-
დენი ქნა, ქორწილში ხუსიე შაქარიშვილი და მისი ვაჟიც მოიყვანა.

უხაროდა სკენდერს, უხაროდა შვილის ბედნიერება.

— ახალგაზრდა რომ ვიყო, მშობლებს კი არა. მე რომ მინდა, მეც იმ
ქალს მოვიყვანდი! — იძახოდა იგი და მადლიერების გრძნობით ეხვე-
ოდა ღურსუნ ბიძიას.

პ ე პ ლ ე ბ ი

ეჰე, პეპლებო, აპრილი დადგა!
 გამოდით ბაღში,
 გამოდით ველზე!
 მეც იქ მივდივარ,
 მივდივარ, რადგან
 სულშიც ბრიალა აპრილი ჩადგა
 და ყვავილნარში ყვავილებს ვეძებ.
 ეჰე, პეპლებო, თამაში მინდა!
 თითქოს ქვეყანას
 პირველად ვხედავ.
 სიცოცხლე გვიხმობს,
 გავიდეთ მინდვრად,
 თავაწყვეტილი მოლხენა მინდა,
 ვადიდო მინდა ადგილის დედა.
 ეჰე, პეპლებო, აჩქეფდა სისხლი
 და გულს ასკდება
 მთის ნაკადებად.
 დავკოცნოთ მიწა,
 კალთები მისი,
 დავკოცნოთ კვირტზე ფუნჩულა ნისლი,
 დავლოცოთ მზე და მზის დაბადება!

შოთა ასანიშვილი

შ ი შ ი

ძველი სატირთო მანქანა ისეთი ხმაურითა და ჯაყჯაყით დაიძრა, მთელი სოფელი შარაზე გამოისროლა. ამ ჯაბახანის დანახვისას კაცს უეჭველად სიცილი წასკდებოდა: რა ფერის თუნუქისა თუ ხის ნაჭერი არ ამშვენებდა მის ექსტერიერს. შიგნეულობისა ვისაც რამე გაეგებოდა, მაშინვე მიხვდებოდა, რა ჯახირიც, დავიდარაბაც გადახდებოდა მის პატრონს. ისე უშნოდ მიფუტფუტებდა, ისე საცოდავად მიახველებდა, სევდა მიეძალებოდა ცხოვრებაგამოვლილ კაცს.

ავტოზე სიტყვა რომ არ გაგვიგრძელდეს; მოდი მისი შოფერი მოვიკითხოთ, თორემ კაცი მაინც კაცია და, რა ვიცი, არ ეწყინოს. მიდის ავტო და შოფერს ღიმილი არ შორდება სახეზე: ამ ომიანობის დროს კაცი ნახევარ ტომარა ხორბალს, ორ ტომარა კარტოფილს, ერთ ტომარა სიმინდს, ბლომად ბოსტნეულს, ორიოდ კილო ღორის ხორცს და ათას წვრილმანს რომ იშოვნის, მეტი რაღა უნდა სასიხარულოდ?! ალბათ იფიქრებთ, ერთი ოჯახი კარგა ხანს გამოიზოგავს ამდენ სანოვავესო, მაგრამ ყოველივე ამას შოშიის მშვიერი ბარტყების ხახასავით დაღებულ იმდენი პატარას პირი ელოდება, ორ კვირას თუ ამყოფინეს, კარგი თადარიგი უნდა, მეოჯახე ქალის თადარიგი. სანახევროდ ნაშიმშილევ ორმოცდაათ უპატრონო ბავშვს აბა რა გაუძლებს!

ლუკა საჭეს ღონივრად დაბლაუჭებოდა და მეორე სიჩქარით მიუყვებოდა აღმართს. კაბინაში ბენზინის სუნი ღვინის სურნელში არეულიყო. ტიკტორა სანახევროდაც ვერ მოეყარათ ღვინით — ავტოს ყოველ შეხტომა-ჩაჯლაყუნებაზე გულისგამაწვრილებლად ჭყაპუნობდა. გზა მოეხრე-

შათ, მაგრამ აქა-იქ ისეთი ღრმა ორმოებით იყო დაკენკილი, საჭეს ყოჩაღად თუ არ ჩაეჭიდებოდა, შოფერს ჰერზე თავს შეაწლევინებდა. ეტყობოდა, გზის შესაკეთებლად არავის სცხელოდა. თუმცა ამ გახურებული ომის დროს ვიღას ეცალა ამისთვის! ვისაც ჯანი მოსდევდა და შეედლო გერმანიისათვის პასუხი გაეცა, ყველანი ფრონტზე გაიკრიფნენ. შინ დარჩენილი კი, აქაოდა, ფრონტზე არ ვვარგევარო, გათთხარებულიყო — შეუძლებელს ეჭიდებოდა და აკი აკეთებდა კიდევ. თუმცა, ჩავლილი ამბავია და, თითო-ორი ღვთის პირიდან გადავარდნილი ტყეში გასულიყო. ტურასავით იქ იმალებოდა. შიმშილი იმათაც არ აჩერებდა ტყეში, შარაზე გამოდიოდნენ შინ დარჩენილების გულის გასახეთქად — იქით ის ომი, აქეთ — ეს, გაძლება არ გინდოდა?!

„არა, მაინც რა იწუწურაქა იმ ღმერთგამწყრალმა როსტომმა ბრუციანმა, კარტოფილს ოქროს ფასი არ დაადო?! თუმცა პატარები როგორც კი ვუხსენე, ხმა აღარაფერზე ამოუღია. კაცმა რომ თქვას, კარფანჯრების შესაკეთებელი ხის მასალა რომ არ წამომეღო, ისედაც ვიშოვიდი ყველაფერს. ობლების ცოდვით ვინ რას დამიჭერდა, თუმცა იმ ბავშვებს სამათხოვრო არაფერი სჭირთ — სანამ ცოცხალი ვარ, ლუკმას არ გამოუღევ. ამისთანა მანქანას, თუ გაჭირდა, კიდევ ავაწყობ, სოფელ-სოფელ ვივლი, ქვეყანას შევაწუხებ, მუხლებში ჩავუვარდები, იმათ კი შიმშილს არ გავაკარებ, მაშ!“.

მოხრეშილი გზა თანდათან ძეძვისა და თრიმლის ბუჩქებით მოჩითულ გორაკებში შევიდა. ცას დასავლეთის ყბა შინდისფრად შესწითლებოდა, ირგვლივ ჩამავალი მზის ზომიერი შუქი იდგა. ლუკამ ბოგირს იქით, ხევის პირას მანქანა გააჩერა, მოტორი არ გამოუერთავს, ვედრით ღელიდან წყალი ამოიტანა, რადიატორი პირამდე გაავსო. რადიატორი ძველი იყო და წყალი წურწურით გასდიოდა. ლუკამ ავტო დასძრა და გორაკებზე სალტესავით შემოვლებულ გზას გაუყვა. წინ ჯერ კარგა მანძილი ედო.

ლუკას ფერმკრთალ სახეზე, ჩაშავებულ უბეებიდან შავი, სევდამორეული თვალები მოუჩანდა. თხელი ტუჩების ბოლოებში დაძაბულობა იგრძნობოდა. ადრე გათეთრებული ქოჩორი შუბლზე უწყესრიგოდ ჩამოშლოდა. გამხდარი გულმუცელითა და იდაყვებით ჩახვეოდა საჭეს, თითქოს მანქანის საალერსოდ მოუცლიაო.

ადრეული შემოდგომა იდგა. თრიმლის წითელ-ყვითლად შეფერილ ბუჩქებს მზის სხივების ნარჩენები კიდევ უფრო მეტ სინაზეს მატებდა.

ხელმარჯვნივ, გორაკის ჩამოფლეთილი ფრიალოს თავზე ლუკამ ორ კაცს მოჰკრა თვალი. ერთ მათგანს გარდიგარდმო თოფი ჰქონდა გადაკიდებული. ლუკას ცივმა ოფლმა დაასხა.

— ოხ, მე მაგათი!.. — ჯავრიანად შეიგინა. „უნდა გავასწრო, სანამ გორას გადავიღო და გზას გადამიჭრიან, უნდა გავასწრო!.. მოსახვედრად მიჭირს, მერე გზა სწორდება, ცოტა თავქვეცაა, იქ ჩემს ფეხებს და-მეწევიან. — აბა „ჯღანო“, ესლა არ მიღალატო, თორემ ჩემი ხელით გადაგადებ ხრამში!“ ავტო თითქოს მიუხვდა ლუკას, სიჩქარეს უმატა, გვერდები აიკეცა და გაენტო. ლუკამ მარჯვენა ხელი საჭეს შეუშვა, ჩექმის ყელისაკენ ჩააცურა, მამა-პაპურ ხანჯალს თითები მოუცაცუნა და ცოტა დამშვიდდა.

„ცოცხალი თავით არაფერს გავატან, თუ მომკლავენ, მომკლან“..
„თოფი არა ჰქონდეთ, კარგი იყო, ორივეს ისე გაგიხდიდი!..“ — ცოტა მეტი მოუვიდა ლუკას.

„ბიჭი უნდა წამომეყვანა. რაო, რას ამბობდა? ეს ერთი კვირაა ყოველ ღამე ერთი ღამაში გოგო მესიზმრებოდა, ყვავილების დიდი თაიგული მოაქვსო. თან მეკითხება, გელა, ხომ არ გშიაო. მე ვეუბნები, ცოტაზე მშია-მეთქი. ის მპირდება, ხვალ რომ მოვალ გემრიელ საჭმელსაც მოგიტანო. რა საჭმელი, რისი საჭმელი, მეორე ღამესაც ისევ ყვავილების თაიგულით მოდის, მარტო ყვავილების თაიგულითაო. გელა დაკაცდა.. კარგათა ვქენი, რომ არ წამოვიყვანე“. — ათასნაირი ფიქრი აეშალა ლუკას.

ხეობაში ბინდი ჩამოწვა. ლუკამ სინათლე ჩართო — ცალი ფარი აინთო, მეორე ბრუციანი თვალი მთლად გამოშრეტილი ჰქონდა. აღმოსავლეთით მთვარე ამოცურდა. მოკრიალებულ ცაზე ვარსკვლავები ოქროსფრად ცახცახებდნენ. ირგვლივ საზარელი სიჩუმე იდგა — არც ფრინველის ხმა, არც ცხოველის, მხოლოდ ლუკას ავტო მიიწევდა დაგრეხილ აღმართზე ხენეშა-ვიშით, მხოლოდ ის ეხმიანებოდა გამოყრუებულ არემარეს.

„უნდა გავასწროთ, სხვა გზა არა გვაქვს!“

„გრამს ვერაფერს წაიღებენ, ჯერ ჩემ ცხედარს გადააბიჯებენ, მერე... ყველაფერი შენზეა „ჯღანო“, — ლუკას ცხედრის ხსენებაზე ბეჭებშუა ცივი ოფლი წყალივით ჩაედვარა.

„თუ გავასწარით, ყველაფერი რიგზე იქნება, თუ არადა“... — ფიქრს გელარ აგრძელებდა ლუკა.

„გუშინ შავ პურზე და ვაშლზე გადაიარეს ბალებმა, ყველაფერი გამოიღია“.

— იქნებ შენიც რომ ურევია, იმიტომ გეწვის იმ პატარებზე გული?! — თითქოს კილაც წამოეპარა ზურგიდან და ნიშნის მოგებით წასჩურჩულა.

— ჩემსას მამა მაინცა ჰყავს... იმ ობლების ცოდვით საკუთარი შვილის მოფერება მრცხვენია ხოლმე...

— ძალე შეიძლება აღარც შენსასა ჰყავდეს მამა, — არ ეშვებოდა აბეზარი ხმა.

— შეიძლება, ყველაფერი შეიძლება!

როგორც იქნა, აათავა აღმართი. მარჯვნივ გაიხედა: იქ, სადაც მთის ფერდი და გზა ერთმანეთს ეხლებოდნენ, ჯერ მიმოფანტული ბუჩქები გამოჩნდა. მერე შორს ორი სილუეტიც გამოიკვეთა — ისინი გამაღებით მოიწევდნენ წინ.

— გადავრჩი! — იყვირა ლუკამ და ავტო მესამე სიჩქარით გააქრა სწორ გზას.

ლუკამ თითების ტკივილი იგრძნო, ნერვიულობისაგან ისე ჩაფრენოდა საჭეს, ხელის მტევნები ერთიანად გალურჯებოდა. საჭეს ორივე ხელი შეუშვა, შვებით ამოისუნთქა. „ჯღანო“ გათამამდა, ლალად მიკუნტრუნობდა სწორეზე. გაიხარა, მხრები გაშალა, ერთ ხმაზე მიიმღეროდა რაღაცას.

უმატრონო ბავშვთა სახლამდე ათიოდე კილომეტრიღა იყო დარჩენილი. ბუჩქნარს აქა-იქ ხეები შეერია — ტყე იწყებოდა. მოკლე მრუდე აღმართის შემდეგ ისევ სწორი გზა გაწვა. „ჯღანმა“ სიჩქარეს უმატა. შორს ავტოს შუქზე სავაზნებგადაჯვარდინებული კაცი გამოჩნდა: ფეხები გაეჩაჩხა. ცალ ხელში თოფი ეჭირა, თავზე შავი ფაფანი ისე ჩამოეფხატა, სახე არ უჩანდა.

„ვერ გადავურჩით ამ მათხოვრებს, „ჯღანო!“ ეს უკვე ჩვენს სურვილსა და ძალას აღემატება, რას იზამ! დავეჯახოთ? სისულელეა, ვინ დაგაჯახებინებს თავს, გვერდზე გახტება და გესვრის. გადმოვიდე და მერე იქნებ? ვეცდები, მაგრამ ეს ბოლო ღამეა მე და შენი ერთად ყოფნისა. ბოლო ღამეა ჩემ ბიჭს მამა რომ ჰყავს, ხვალ რომ დადგება ღამე... ეხ!“...

კაბინაში წრიბინის ხმა გაისმა. ლუკას გაეცინა. გაახსენდა: ახლად დაწნულ კალათაში თეთრი ბაჭია იჯდა. „ეს სურვილი მაინც შემესრულებინა ბიჭისათვის“. — ინატრა ლუკამ — „თუმცა იქნებ არ წაიყვანოს იმ მათხოვარმა, იქნებ ვერც კი შენიშნოს. თავი თუ მოხადა კალათს, გაიქცევა. ეხ, ბაჭია! ჰკუთა რომ გქონდეს დაელოდებოდი შენსავით ობოლ ბიჭს, მამის ცხედრის სანახავად რომ ამოიყვანდნენ!“

შეიარაღებული კაცის მოხაზულობა იზრდებოდა, სიკვდილიც იზრდებოდა! ლუკა მექანიკურად მიაარახრახებდა ავტოს. ვერაფერი მოეფიქრებინა ბავშვების გადასარჩენად, საჭმელის გადასარჩენად. „ნუთუ ესაა ჩემი ბოლო? ნუთუ ჩემი ხელით უნდა ჩავაბარო?.. არა, ცოცხალი თავით

არაფერს გაგატანს! იქნებ ვაჯობო? სისულელეა... ცარიელი ხელებითაა ამას
ჭერი ჰქვია ჩემო „ჯღანო“.

ყვითელი მთვარე ზანტად მიჰყვებოდა ავტოს. სასოწარკვეთილებას
უფრო აძლიერებდა ეს ცივი, არამიწიერი შუქი.

იარაღში ჩამჯდარი კაცი გაუნძრევლად ელოდა თავის მსხვერპლს.
ოციოდ მეტრი აშორებდა კაცსა და „ჯღანს“. „გზის პირას მდგარა, ჰკვი-
ანია“. — გაიფიქრა ლუკამ და კიდევ უფრო უკლო სიჩქარეს. „იქნებ გა-
ვექცე, უცებ მოვუმატო გაზსა და გავიქცე?!“ — გაუელვა ლუკას. — „გე-
სვრის, შეჰველად გესვრის. იქნებ ამცდეს!“ სახეზე ოფლმა ზოლებად
იწყო დენა, თვალის ძირები დაუწვა მლაშე სითხემ.

ლუკამ თვალები დახუჭა, საჭეს ჩაეხუტა, შუბლით ზედ დაეყრდნო.
ერთხანს კიდევ იგორა „ჯღანმა“, მერე საბოლოოდ ამოახველა და გაჩერდა.

სიჩუმე ჩამოწვა. ფოთოლიც კი არ შრიალებდა.

ლუკა ელოდა... თავაწეული გაქცევებულისა და ელოდა.

ირგვლივ კვლავ სიჩუმე იდგა.

ლუკა ვერაფერს გრძნობდა გარდა ოფლით დაფარული ცივი სხეუ-
ლისა.

სიჩუმე არავის დაურღვევია.

ლუკამ ღონე მოიკრიბა, კაბინის კარი გამოაღო, ხელმარცხნივ გაი-
ხედა.

გამოფულურავებული ბებერი რცხილის ხე გზის პირას სავაზნეგადა-
კიდებული კაცივით დაყუდებულიყო.

ლუკას სიცილის თავიც აღარ ჰქონდა, გაეღიმა, ძლივს წაჩლახუნდა
ბებერი ხისაკენ, ორივე ხელით მოეფერა:

— რამდენჯერ ამივლ-ჩამივლია ამ გზაზე და კაცად კი არა, ხედ მა-
ინც რატომ ერთხელ ვერ შეგნიშნე, შე ძველო!

ყვითელი მთვარე ოქროთი აფერადებდა ძველ სატვირთო მანქანას.

მ ი ლ ა ხ უ რ ა

მგზავრო, ნუთუ არ გინახავს
ჩემი მილახურა,
მოშრიალე სიმინდები,
იქვე წნულის ხულა,
ცივ წყაროში ჩაძირული

ყელ-ყარყარა სურა.
არ იქნება რომ ხანდახან
არ წაგძლიოს სულმა,
და ისევ არ ინახულო
ჩემი მილახურა.

მ ა მ ღ ე რ ე თ

მამლერეთ ისამნებთან,
გულს შეემატოს ხალისი,
გავზომავ მთების სიმაღლეს,
სადაც არწივთა ხმა ისმის.
მომეცით ოცნებისათვის
სორში თელების ადგილი,
ვიმლერებ მძლავრად აღვებთან,
მე ხომ სტვირი ვარ გათლილი,
დამალევენეთ ის წყარო --
იქ უსურვაზის ფოთლითა,

დიდ ბარაკონის ტაძარში
ქარმა დამახრჩოს კოცნითა.
შევიჭრა გრძელი ნაწნავით
ტყეში ქართული კაბითა,
რომ მზის სარკეში ვიხილო
სიზმარი გრძელი ღამისა.
ამხედრდეს ისევ ჭაბუკი
იმ ფერმკრთალ მთვარის ცხენითა,
და კუზიანი ხის ახლოს
ვაყმა გამთვალოს მზერითა.

ღ ა მ მ ხ ი ზ მ რ ე ბ ი

ჩამიდგით მკერდში,
ჩამიდგით
შიშველას მთების ფილტვები,
ვიმლერებ მძლავრად,
და შემდეგ...

მზეჭაბუკს დავესიზმრები.
მომეცით სააგარაკოდ
ჭალაში ღმარუს მინდვრები,
და ბალახების ხალიჩით
იქ მომიმზადეთ მზითვები.

ძველი სავძელი

ველარ დახურავს მამა ძველ საბძელს,
ქარს აუხდია ყველა ყვარი,
შიგ აღარ ჰყრია ოქროსფერი ბზე,
აღარ ფუსფუსებს ბებო თამარი.
აღარც დედა ჰკრეფს მთის ქალაკოდან,
ალვებს ქოჩრიანს თავს ბანს ავდარი.
დგას მარტო ოზლად იმ ძველ საბძელთან
ფიქრთან მებრძოლი ძველი ჭადარი.

ჰომეროსი

გეგმატი პოეზილი

ოკეანე დიდხანს ეურჩებოდა ჩვენს გემს, მაგრამ ვერას გახდა და
ახლა ნელა ირწევა.

„რა ბუმბერაზია ეს ოკეანე, როგორ იკრებს ძალას“, ვფიქრობ ჩემთ-
ვის.

გემიც ნელა ირწევა.

ესეც ძალას იკრებს ალბათ.

ტროპიკების მზე უკანასკნელ სხივებს სტყორცნის ალაგ-ალაგ შექუ-
ჩულ სადაფისფერ ღრუბლებს...

— ლეილა!

— რა იყო, ჯუმბერ?

— ოკეანეს გადახედე.

— მერე რა.

— იმ ორ შადრევანს თუ ხედავ?

— ჰო, ორ შადრევანს ვხედავ.

— ვეშაპებია.

— ეჭვი არ მეპარება.

ლეილა ილუმინატორის მინას ეთამაშება თავისი მოგრძო თითებით.

მე მოაჯირს ვეჭიდები.

ჩვენი გემი მიიჩქარის.

— ლეილა!

— რა იყო ჯუმბერ?

— ამოდენა ვეშაპს მუჭისისხო გული ჰქონია, თურმე.

— რა ეშველება?!

— ვეშაპმა თუ მოინდომა, გემსაც გადააბრუნებსო, ამბობენ.

ლეილა იცინის, რაღაცას შეჰხარის, ილუმინატორის მინაზე რამდენიმე „ჯ“ მოხაზა. მონახაზი არ აჩნდება მინას. ლეილა ჯიუტობს. ჯედმო-უდრეკელი გოგონაა. ოკეანეც დაჯაბნა თითქოს.

— ლეილა!

— რა იყო ჯუმბერ?

— შეხედე, კიდეც შადრევნები!

— ვეშაპებია.

ოკეანე შადრევნების ბაღად იქცა. წელან რომ ვნახეთ, სწორედ იმ ორ შადრევანს გარს ევლება ვეშაპთა გუნდი.

საოცარი ჩოჩქოლი ასტეხეს ვეშაპებმა.

ჩვენი გემი ახლა ნელა მიდის.

მეზღვაურები გემბანზე გამოვიდნენ და განცვიფრებით შესცქერიან ვეშაპების ჯირითს.

— აი, საოცრება თუ გინდა, — გაიკვირვა ერთმა.

— მართლაც კი, — დაუმოწმა მეორემ.

— რაღაც ზეიმიია, — თქვა მესამემ.

— ვეშაპების ქორწილია, — დაასკვნა ვილაცამ.

ვეშაპებმა წრე მოხაზეს.

ორ შადრევანს გარს უვლიან გოლიათები.

ხან ოკეანის ქვესკნელისაკენ გაექანება და ხანაც შხუილით ამოვარდება ვეშაპი.

ოკეანის ზედაპირი ათუხთუხდა თითქოს.

„ვეშაპთა ქორწილი“ მორევივით ბრუნავს.

ოკეანე ჯერ განაცრისფერდა.

მერე გაშავდა.

ვეშაპებსაც გადაედოთ შავი ფერი.

შადრევნების შხუილი მიწყდა.

ვარსკვლავები აციმციმდნენ აქა-იქ.

— ჯუმბერ!

— რა იყო, ლეილა?

— ვეშაპი გონიერი ცხოველია, თურმე.

— ?!

— ვეშაპიც ადამიანივით გვირგვინს იდგამსო, ამბობენ...

და სულ მალე ჩვენი გემის დვრინს ბანი მისცეს შორიახლო მიმავალმა გემებმა.

დიდია ოკეანე!

ადამიანის გული კი ოკეანეზეც დიდია ხშირად.

ღაჰაა გიგინეიშვილი

პატარა ბობი

ამბავია უტყუარი,
მამაჩემის ნამბობი,
აფრიკაში ცხოვრობს თურმე
ჯანგის ბიჭი, შავი ბობი.
ქული ხურავს საოცარი,

თითქო იყოს ბუდე ორბის.
მეგობრები უყვარს ბობის,
დიდი ბურთი უყვარს ბობის,
არ თამაშობს „ომობანას“
და არ უყვარს სიტყვა „ბომბი“.

დედის ღარიბება

ჯერ ისწავლე, ჯერ ისმინე
და მერე სტევი სათქმელი,
აწონილი სიტყვის ფასით
გახსენ გულის სარქველი.
ყველაფერი მშობლიური
ახარე და შეიტკბე,

ღურჯაათიბა ველმინდგრების
გულისფეთქვა შეიტყვე.
მერცხლის ენით აჭიკჭიკდი,
დედა ენა დამარცვლე,
გახსოვდეს: წყალს ვერ ახვეტავ,
ერთხელ უკვე დანაქცევს!

გ ი გ ო ს

პაწაწინა ყვავილო,
დედის გულის ვარდო,
დედის გულის სიხარულო,
დედის გულის ღარდო.

შვილო ჩემო, ნორჩო შვილო,
ჩემო თეთრო გედო,
მაგ შენს პაწაწინა გულში
მამულის მზე გენთოს.

ზღვისპირას

ადრე დილით, ზღვაზე
წამიყვანა ბებომ,
ასე მითხრა, საჭმელს
აქ მეტი აქვს გემო.
ვჭამ და თანაც ვუსმენ
ზღვის ჩურჩულს და ჩქამებს,

ბებოს ვეკითხები —
დარჩა კიდევ რამე?
ელიმება ბებოს,
მხრებს იფუთნავს თავშლით,
და თოლია თეთრი
თევზს დაემებს სღავში.

განცხადება

ლ. ა. ჩაველიშვილი

გამზრდელ-გაზრდილის ურთიერთობის საკითხისათვის აკაკი წერეთლის „გამზრდელში“

საკითხი ეხება აკაკი წერეთლის „გამზრდელში“ საფარ-ბეგის ამორალური საქციელის მიზეზის გარკვევას. რატომ ჩაიდინა მან ასეთი უზნეო მოქმედება? ამ საკითხის გაშუქების დროს სამ მიზეზს ასახელებენ.

პირველია თვითონ საფარ-ბეგის ახსნა-განმარტება. როგორც პოემის შინაარსიდან ვიცით, ბათუმ უთხრა საფარ-ბეგს: შენი პირშავობა შევიტყვე და დღეიდან ჩვენ ორს შუა ტყვია არის მოციქულიო. ამის გაგონებაზე საფარ-ბეგი გაქვავდა და ბოლოს

ძლივს წარმოიტყვა: „მართალი ხარ, აღარა მაქვს მე სათქმელი!

შემაცდინა თვით ეშმაკმა,
და დამრია ცოდვილს ხელი“.

(ტ. V, გვ. 245).

* იბეჭდება კამათის წესით.

როგორც ამ სტროფიდან ჩანს, საფარ-ბეგი მიზეზად ეშმაკს ასახელებს. ასეთი ახსნა ვერ უძლებს კრიტიკას. აქ ეშმაკი არაფერ შუაშია და არც შეიძლებაოდა ყოფილიყო. შეშინებული კაცის ამგვარი თავის მართლება მოკლებულია ყოველგვარ რეალურ საფუძველს.

მეორე მიზეზად უნდა დასახელებდეს თვითონ აკაკი წერეთლის მოსაზრება: ადამიანში არსებობს ისეთი ბუნებრივი მონაცემი, რომელსაც ვერ სცვლის წვრთნა და სწავლა. ეს მონაცემები მონაწილეობენ ადამიანის ზნეობრივ საქციელში.

საფარბეგიც მან გაზარდა ისე, როგორც სხვები ყველა, მაგრამ მართო წვრთნა რას იზამს თუ ბუნებამც არ უშველა.
(გვ. 247).

აქ სიტყვა „ბუნებაში“ იმის მა-
უწყებელია, რომ ყველაფერი სა-
ზოგადოებრივ გარემომდე არ და-
იყვანება, რადგან ბუნებრივ-ბიო-
ლოგიური მონაცემიც ღებულობს
მონაწილეობას ადამიანის პიროვ-
ნების ფორმირებაში.

აქვე შევნიშნავთ, რომ ზოგიერ-
თი მკვლევარის გაგებით „ბუნება-
ში“ იგულისხმება საზოგადოებ-
რივი პირობები, სოციალური ვი-
თარება. ამასთან დაკავშირებით
ჩვენ მოვიტანთ ერთ ციტატას,
რომელიც საფუძვლიანად უარ-
ყოფს დასახელებულ გაგებას: „სი-
ტყვა „ბუნებაში“ ამ კონტექსტში
ნიშნავს არა გარემოს, „საზოგა-
დოებრივ წრეს“, არამედ ადამია-
ნის... აღსაზრდელის ინდივიდუა-
ლურ თვისებას, სუბიექტურ ხასი-
ათს, მის შინაგან ბუნებას. მართა-
ლია, აკაკი ადამიანის ფორმირე-
ბაში აღმზრდელს, გარემოს, სა-
ზოგადოებრივ წრეს მთავარ მნი-
შვნელობას ანიჭებს, მაგრამ ეს
არ კმარა ამბობს პოეტი, თუ
აღსაზრდელს არა აქვს „ბუნებით“
მოცემული... მიდრეკილება“.
(ი. ლაცაბიძე, იხ. „სახალხო განა-
თლება“, 4 მაისი, 1955 წ.). ამგ-
ვარ ახსნას ჩვენ ვერაფერს დავუ-
მატებთ და ყოველთვის უნდა გვა-
ხსოვდეს, რომ „ბუნების“ ცნება
აკაკის არ დაჰყავს საზოგადოებ-
რივ წრემდე, სოციალურ გარემო-
მდე. ასეთია ავტორისეული ახსნა
საფარ-ბეგის ამორალური მოქ-
მედების მოტივისა.

ამ ბოლო დროს გამოითქვა მე-
სამე მოსაზრება, რომელიც ჩვენი
აზრით ყოვლად მიუღებელია
და სწორედ მის უარყოფას ისა-
ხავს მიზნად ჩვენი ეს პატარა ფი-
ლოლოგიური შენიშვნა.

ეს გაგება საფარ-ბეგის უზნეო
საქციელის მიზეზს ხედავს თვით
გამზრდელში — ჰაჯი-უსუბში. (სა-
კვირკელია, მაგრამ ფაქტია. ერთ
საგაზეთო წერილში წერია: „სა-
ფარ-ბეგი ნამდვილად ვერაგი და
მუხანათი პიროვნებაა“, მაგრამ,
თუმცა, საფარ-ბეგის ასეთ ვერა-
გულ მოქმედებაში ბრალი ჰაჯი-
უსუბს მიუძღვის: „რა გონებრივი
ავლადიდება უნდა შეეძინა მას
ისეთი აღმზრდელისაგან,
რომელსაც პოეტის დახასიათე-
ბით, მხოლოდ მაჰმადის მცნება
ეწერა ხელის გულზე და რომე-
ლიც მხოლოდ ყურანის დოგმებს
ჩასჩიჩინებდა თავის მოწაფეს“
(სიმ. სხირტლაძე, „აღმზრდელო-
ბითი მომენტი აკ. წერეთლის „გა-
მზრდელის“ შესწავლისას“. იხ.
გაზ. „სახალხო განათლება“, 13/II,
1952 წ.). ალბათ, აქ ავტორის მხე-
დველობაში აქვს პოემის ის ადგი-
ლი, სადაც ჰაჯი-უსუბის შესახებ
ნათქვამია:

ქირში, ლხინში საზოგადოდ
უმისობა არ იქნება;
ხელის გულზე უწერია
თვით მაჰმადის წმინდა მცნება.

(გვ. 346).

ზემოდასახელებულ ადგილს მო-
სდევს ჰაჯი-უსუბის გამაქიქებელი

მსჯელობა: „ბუნებრივია, რომ ასეთი ცალმხრივი განათლების მქონე, ყოველგვარი სასკოლო აღზრდის გარეშე დარჩენილი საფარი ცხოვრების მკაცრ გამოცდას სრულიად მოუმზადებელი შეხვდებოდა, რამაც კრიტიკულ მომენტში კიდევაც იჩინა თავი“. ალბათ, „ცხოვრების მკაცრ გამოცდაში“ ავტორი გულისხმობს საფარ-ბეგის მარტოდ დარჩენას ნაზიბროლასთან და ამ შემთხვევაში საფარის თავის შეკავება დიდ „კრიტიკულ მომენტად“ მიაჩნია. და თუ საფარ-ბეგმა თავი ვერ შეიკავა, ეს, თურმე, იმიტომ, რომ „მისი მორალური აღზრდის წყარო მეტად ცუდი სათავიდან მომდინარეობს: მის ფსიქო-ფიზიკურ სამყაროს ასაზრდოებდა და ავსებდა მეტად ჩამორჩენილი, ნახევრად ველური, მაჰმადიანური, დახავსებული ტრადიციები და ზნე-ჩვეულებანი“ (იქვე). სიმ. სხირტლაძე დინჯი და დაკვირვებული მკვლევარია და ამიტომ ძალზე საკვირველია მისი ასეთი დასკვნა: „ჭაჯი-უსუბი მაჰმადიანური რელიგიის ფანატიზმით იყო შეპყრობილი და ნამდვილი აღმზრდელისათვის საპირო ცოდნა და პედაგოგიური დახელოვნება მას არ ჰქონია. უდავოა, რომ ასეთი აბსტრაქტული, მეცნიერული თვალსაზრისით უმწეო ცოდნის პატრონი ადამიანი, გონებრივი თუ ზნეობრივი სრულყოფის მხრივ ბევრ რამეს დააკლებდა თავის აღზრდილებს“.

ფარ-ბეგის მარცხის წყაროც მისი აღზრდის ცალმხრივობა და შეუღუდულობაა“ (იქვე, ხაზგასმით ჩვენია, ა. ჩ.).

ამ მსჯელობის შესახებ შეგვეძლო მარტივად გვეთქვა, რომ იგი არაა სწორი და წარმოადგენს უმართებულო ბრალდებას ჰაჯი-უსუბის წინააღმდეგ, მაგრამ მოკლედ მაინც უნდა ვთქვათ შემდეგი:

ზოგიერთი პიროვნება სარწმუნოებით მაჰმადიანია, მაგრამ მის დოგმებს ცხოვრებაში არ ასრულებს. ასეთები ყურანის მოძღვრების განხორციელებას კი არ ემსახურებიან, არამედ დიდი პატრიოტული შემართებით იბრძვიან საზოგადოებრივი სიკეთის განხორციელებისათვის. ესენი მაჰმადიანები არიან მხოლოდ რელიგიური კუთვნილების მიხედვით და არა თავიანთი რწმენით.

ზოგიერთი პიროვნება თავისი სარწმუნოებით მაჰმადიანია, ისლამის სჯულს აღიარებს და მის მოძღვრებას ასრულებს. ასეთი პიროვნებაც შეიძლება იყოს მოწინავე და არ შეიძლება ითქვას, რომ რაკი იგი თავისი რელიგიური რწმენით მაჰმადიანია, ამიტომ არ შეიძლება პროგრესული მოღვაწე

იყოს. ასევე, პიროვნება შეიძლება თავისი რწმენით ქრისტიანი იყოს, მაგრამ ამავე დროს თვალსაჩინო პროგრესულ მოღვაწეობას ეწეოდეს. პროგრესული მოღვაწეობის წინაპირობას არ წარმოადგენს ურწმუნოება. იყვნენ მოღვაწეები, რომლებსაც ღმერთი სწამდათ, ბიბლიის დოგმებს ქადაგებდნენ, მაგრამ შესანიშნავ მოღვაწეთა პლეადას მიეკუთვნებოდნენ.

ჩვენი აზრით, ამგვარი ტიპის მოღვაწეებს მიეკუთვნება ჰაჯი-უსუბი, როგორც გამზრდელი.

ჩვენ, რასაკვირველია, „ყურანის“ დამცველის როლში არ გამოვდივართ, გვჯერა, რომ „ყურანი“ ქადაგებს მორჩილებას, იგი ადამიანის გონების ოპიუმია, მაგრამ მასში არ სწერია, რომ პიროვნებამ თავისი მეგობრის ცოლი შეურაცხოს, ძალა იხმაროს და თავისი პირუტყვული ვნებები დაიკმაყოფილოს.

ჰაჯი-უსუბის შესახებ პოემაში ნათქვამია:

არც გვართ, არც ვაყვაცობით,
არც სიმდიდრით, არც ქონებით,
ჰაჯი-უსუბ ცნობილია
მხოლოდ ჰკუთ და გონებით.
ხელ-ფეხს ერჩის, თვალსაც უჭრის, —
არც ტყუილი ჰაქილია,
სადაც კია გვარიშვილი
ყველა მისი გაზრდილია.

საფარ-ბეგიც მან გაზარდა
ისე, როგორც სხვები ყველა,
მაგრამ მარტო წვრთნა რას იზამს,
თუ ბუნებამც არ უშველა.

(გვ. 246).

აქ „ბუნებამც“ იმას ნიშნავს, რომ ყველაფერი არ არის დამოკიდებული ბუნებრივ მიდრეკილებებზე. აქაი არ ვარდება ასეთ უკიდურესობაში, რომ ყველაფერი ბუნებრივი მონაცემებით ახსნას. მაშინ გამზრდელის როლი სულ მოიხსნებოდა და წვრთნაც ზედმეტი იქნებოდა. აქაის გაგებით, რასაკვირველია, მთავარია საზოგადოებრივი წრე, სოციალური გარემო. აღზრდა, როგორც პედაგოგიური ღონისძიება თავის თავად უდიდესი სოციალური მოვლენაა, მაგრამ ბუნებრივი, თანდაყოლილი თვისებები მნიშვნელოვანია და ყველაფერი აღზრდაზე არ ყოფილა დამოკიდებული. რაღაც მცირე ნაწილი მაინც რჩება აღზრდაში ისეთი რამ, რაც არ არის დამოკიდებული აღმზრდელზე. აი ამ მცირე ნაწილმა თავი იჩინა საფარის საქციელში და შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ ჰაჯი-უსუბის თვითმკვლელობა ეს არის ერთგვარი ცდა ბუნების იმ მცირე ნაწილისაც აღმზრდელისადმი და-

მორჩილებისა. ბუნებამაც ქედი
უნდა მოიხაროს აღზრდის წინაშე
და ეს უნდა შეძლოს აღმზრდელ-
მა. აქ არაფერ შუაშია ის, რომ
„ჰაჯი-უსუბს ხელის გულზე ეწე-
რა თვით მაჰმადის წმინდა მცნე-
ბა“. ჰაჯი-უსუბმა თავი მოიკლა
არა იმიტომ, რომ იგი მაჰმადიანი
იყო, არამედ იმიტომ, რომ მან
როგორც პედაგოგმა, ვერ შეძლო
ყველაფერი აღზრდის სფეროში
მოექცია. ჩვენ სწორად მიგვაჩნია
ის დასკვნა, რომელიც გამოიტანა
პროფ. გ. თავზიშვილმა: „ჰეკიანი

და გონებით ცნობილი აღმზრდე-
ლი თავის საზოგადოებრივ შრო-
მას შესცქერის ისე, როგორც სა-
კუთარ სიცოცხლეს. მან ნახა თა-
ვისი შრომის უქმი ნაყოფი და სი-
ცოცხლე გაიუქმა. მეტად უღმო-
ბელია ეს განაჩენი საკუთარი თა-
ვის მიმართ, სამაგიეროდ ეს არის
აღმზრდელის სიბრძნე, მისი პასუ-
ხისმგებლობის დიდი მწვერვალი.
პასუხისმგებლობის ამ დიდ მწვე-
რვალზე აჰყავს აკაკის პედაგოგე-
ბი და ამაში მდგომარეობს ამ უკ-
ვდავი პოემის მთავარი მნიშვნელ-
ობა.

პროფ. ა. შამაღაშვილი

ქართული გვარების ისტორიის საკითხისათვის

ქართული გვარების გენეზისისა და ისტორიის საკითხებს თავის დროზე ეხებოდნენ ივანე ჯავახიშვილი, სიმონ ჯანაშია, გიორგი ახვლედიანი, აკაკი შანიძე, არნოლდ ჩიქობავა, ვარლამ თოფურია, შოთა ძიძიგური, ალექსანდრე დლონტი, გიორგი როგავა, მიხეილ ალავეძე და სხვ. მათ არა ერთი საგულისხმო მოსაზრება აქვთ გამოთქმული ამ მეტად საინტერესო პრობლემაზე. ამ მიმართულებით დიდი ხანია მუშაობს დოც. ილია მაისურაძეც. სწორედ ამიტომ, როდესაც ამას წინათ საუბარი ჩამოვარდა იმაზე, თუ რომელი საუკუნიდან გვხვდება ქართულ გვარებში დაბოლოება —**ძე**, —**შვილი**, გადაწყდა, მიგვემართა ი. მაისურაძისათვის. მართლაც, წერილობით დავუკავშირდით ონომატოლოგს და ვსთხოვეთ, თავისი შეხედულება გამოეთქვა. პასუხმაც არ დააყოვნა. მივიღეთ მეტად საგულისხმო შინაარსის ბარათი, რომელიც აქვე მოგვაქვს.

„ცნობილია, რომ გვართა საწარმოებლად გამოყენებული ორი ფუძე-სუფიქსიდან (**—ძე**, **—შვილი**) უძველესია **—ძე**. მაგრამ იგი იმთავითვე არ იყო „საგვაროვნო“ დაბოლოება. სანამ სტაბილური ქართული გვარები ჩამოყალიბდებოდა, **—ძე**-ს მხოლოდ მამაშვილობის აღნიშვნა ეკისრებოდა. ძველ ნუსხებში ხშირად ვხვდებით პიროვნების დასახელებას სახელისა და მამისახელის საშუალებით, რაც გამოყენებული იყო მრავალ მოსახლე ადამიანთა შორის ერთის გამოსარჩევად; მაგალითად, ზაქარია ასპანის ძე და ზაქარია გრიგოლის ძე (იხ. „ქართლის ცხოვრება“). ეს იყო პირველი საფეხური გვარების წარმოშობის გზაზე. გვარის ფუნქციით მამისახელის დასახელება (ასპანის ძე) მაშინ აღიჭურვა, როცა ზაქარიასთან ერთად მისი შთამომავლობითი შტოს ყველა წარმომადგენელი ასპანისძე-დ იქნა მოხსენებული. ამასთან ერთად ასპანისძემ მოგვცა ასპანიძე“.

„ეს გადასვლა მამისახელობიდან მყარ გვარზე, — განაგრძობს ი. მაისურაძე, — ერთბაშად როდი მომხდარა. ეს იყო სოციალური ვითარებით შეპირობებული ხანგრძლივი პროცესი, რომელიც წერილობითი ძეგლების ჩვენების თანახმად, V საუკუნიდან მოყოლებული თვით XVIII საუკუნემდე გრძელდებოდა ისე, რომ პარალელურად პიროვნების ვინაობის აღნიშვნის ერთი საშუალებაც გვხვდებოდა და მეორეც.

ზოგი ინდივიდი (უმთავრესად დაბალი ფენებიდან, მაგალითად, გადამხდელი ყმა-გლეხი — კომლის მეთაური) მხოლოდ მამისახელობით (ე. ი. უგვაროდ) აღირიცხებოდა საბეგრო დავთარში, ზოგი კი (არისტოკრატიული ფენებიდან) — გვარით (ნასყიდობის წიგნებში, სიგელ-გუჯრებში და სხვ.).

შუა საუკუნეების ბოლოს, ე. ი. საშუალო ქართულში — ძეს გვევლინება როგორც მამიშვილობის მაჩვენებელი, შემდეგ კი როგორც გვარის გამფორმებელი ფუძესუფიქსი“.

— **შვილი** სუფიქსი გვარში პირველად დასტურდება „ამირანდარეჯანიანში“ (XII საუკუნე). ეს არის გვარი ჯიზიშვილი.

— **შვილი** კომპონენტიანი გვარები, როგორც ცნობილია, აღმოსავლეთ საქართველოშია გავრცე-

ლებული, ხოლო — ძე კომპონენტიანი გვარები — უფრო დასავლეთ საქართველოში.

გ. როგავას სიტყვით, მეგრული — სქუა („შვილი“) კომპონენტიანი გვარები (გოგოლა-სქუა, კინწურა-სქუა, ნადარე-სქუა...) ქართული — შვილ კომპონენტიანი გვარების თარგმანს წარმოადგენს და სულ ახალი წარმოებისა ჩანს. ქართული — შვილ კომპონენტიანი გვარების უფრო ძველი მეგრული შესატყვისია — სქირ კომპონენტიანი გვარები: პაპა-სქირ-ი, წულე-სქირ-ი, კვეკვე-სქირ-ი, გაბე-სქირია... — სქირ სუფიქსიანი გვარები ქართული გამოთქმით — სკირ გვხვდება XVII საუკუნის დოკუმენტებში.

ეს უარესად საინტერესო დავირვება შეიძლება ილუსტრირებული იქნეს სათანადო მაგალითებით (ამაზე ქვემოთ). ახლა კი ვეცდებით გავავრცოთ ზოგი დებულება. უპირველეს ყოვლისა, — ძე დაბოლოების შესახებ. ძე უძველეს ქართულში აღნიშნავს ვაჟი-შვილს, **ასული** კი ქალიშვილს. ძე სიტყვის ეს მნიშვნელობა დღესაც ცოცხალია. „ვეფხისტყაოსანში“ იკითხება: „ჩემი ძე დავსვათ ხელმწიფედ“. ჩვენ კი ვიცით, რომ როსტევეან მეფეს ძე არ ჰყავდა. სამეფოს ამშვენებდა მისი ერთადერთი ქალიშვილი — ასული — თინათინი. ერთი შეხედვით კიდევ უფრო უცნაურია პოემის მომდე-

ვნო სტრიქონი: „ასული და ჩემი ძეო“. ხომ არ ნიშნავს ეს იმას, რომ როსტევანს ქალიშვილიც ჰყოლია და ვაჟიშვილიც? არა, არ ნიშნავს. საქმე ისაა, რომ საშუალო საუკუნეებში, როგორც ეს პროფ. ვ. დონდუამ მშვენივრად დაასაბუთა, ძე მემკვიდრესაც ნიშნავდა. „სხვა ძე არ ესვა მეფესა“ ნიშნავს სხვა მემკვიდრე არ ჰყავდა მეფესაო. ძე სიტყვის საშუალოსაუკუნეობრივი გაგება, როგორც მემკვიდრისა, დღევანდელ ქართულშიც არის შემონახული. ეს არის სიტყვა ზე-სიძე, რომელიც აკად. ა. შანიძის ვარაუდით, მიღებულია ძე-სიძისაგან და რომელიც შემდეგ ზედ-სიძედ გადაკეთებულა. ზე-სიძე (ანუ ზედ-სიძე) ნიშნავს სარძლოს ოჯახში მოყვანილ სიძეს, ჩასიძებულს. მაშასადამე, ფორმათა განვითარება ასე წარმოგვიდგება: ძე-სიძე, ზე-სიძე, ზედ-სიძე. „ძალიან საყურადღებოა, რომ ცოლეურთას ოჯახში მოსულ სიძეს დაერქვა ძე-სიძე, ე. ი. მემკვიდრე სიძე. ამით დასტურდება მისი უფლებრივი მდგომარეობა“ (ა. შანიძე).

ივ. ჯავახიშვილი წერდა, რომ ურა ზვადი ცხენის სახელია. მაგრამ ქართული გვარების ანალიზი გვარწმუნებს, რომ წინათ ეს სიტყვა ური-ს სახით კაცზეც ითქმოდა და ვაჟიშვილსაც ნიშნავდა. ასეთი გვარები აღმოსავლეთ საქართველოს მთაში ახლაც არის დაცული (გიგაური, დავითური,

საბაური, ბუჩუკური...). ასე ნაწარმოები გვარები აღმოსავლეთ საქართველოშიც უკვე XVIII საუკუნეში ძე-თი და შვილი-თ დაბოლოებულ წარმოებას უთმობს ასპარეზს და დასავლეთ საქართველოშიც ასე ნაწარმოები გვარები ამავე პროცესის გამო უნდა იყოს გამქრალი. მართლაც ოკრიბულში დასტურდება ასეთი რამ: გოტიაშვილი — კაცი, ქალი; გოტიაული — გათხოვილი ქალი გოტიაშვილების გვარიდან; სიბილაძე — კაცი, ქალი; სიბილაური — გათხოვილი ქალი სიბილაძეების გვარიდან (ოტ. კახაძე, ოკრიბულის თავისებურებანი, გვ. 172).

შვილის მნიშვნელობით ძველად გამოიყენებოდა **წული**, რომელიც თავდაპირველად აღნიშნავდა მამრობითი სქესის არსებას. შემდეგში სიტყვის მნიშვნელობა შეიცვალა. იგი გამოხატავდა ბავშვს საერთოდ. წული შედის რთული სიტყვების შემადგენლობაში: ძმისწული, დისწული, ქალწული, დედაწული, უფლისწული, სეფეწული. ეს უკანასკნელი, ნიკო მარის ახსნით, აღნიშნავს სახლის უფროს შვილს. ვ. თოფურიამ სეფე ეტიმოლოგიურად მეფეს დაუკავშირა. ამ ტერმინს თანამედროვე ქართულში თუ გადმოვიღებთ, უნდა ვიხმაროთ სამეფო. მაშასადამე, სეფეწული სამეფო შვილი. აქედან გასაგები ხდება ტერმინები: სეფე-ქვეყანა (სამეფო ქვეყანა), სეფე-დროშა (სამე-

ფო დროშა), სეფე-დარბაზი (სამეფო დარბაზი)...

ქანურობის კვალი აზის გურულ გვარებს: ღლონტი, ელენტი, კორტი, ჯიბუტი...

ქართულში არის ისეთი გვარები, რომლებიც წულ ფუძეს ვარაუდობენ: წულაია, წულუკიძე, წულაძე, წულესიკირი. ალ. ღლონტის მიერ ცხაკაიას რაიონში დადასტურებული საკუთარი სახელი წულია წულაიასაგან უნდა მომდინარეობდეს.

დოც. ი. მაისურაძე თანამედროვე ქართულ ონომასტიკონში წარმოების თვალსაზრისით სამიტების გვარებს გამოყოფს:

1. ჩამომავლობის აღმნიშვნელ ფუძეთა დართვით მიღებული (ძე, შვილი, ბერი, სკირი: ღორთქიფანიძე, ჯანაშვილი, ბერიანიძე, პაპასკირი);

2. სპეციალური საგვარეულო აფიქსებით გაფორმებული (იან, ია, ავა, უა: დავითულიანი, ქალდანი, ქაჯაია, როგავა, გულუა...).

3. მარტივფუძიანი გვარები — გვარებად ქცეული საზოგადო სახელები: ჯოლბორდი, შერმაღინი, დარბაისელი, მოლოდინი, მუჯირი, მოწყობილი, მენაბდე, მეღვინეთუხუცესი, მუხრანბატონი, ციხისთავი, ლომკაცი, მამასახლისი, პირველი.

სპეციალური ლიტერატურიდან ვიცით, რომ შვილი ძველ ქართულ ძეგლებში აღნიშნავდა როგორც ვაჟიშვილს, ისე ქალიშვილს.

ოთხთავის სხვადასხვა რედაქციაში (IX და X საუკ.) პარალელურად იხმარება შვილი და ნაშობი, გვხვდება შვილიშვილიც, მაგრამ ზოგ ძეგლში ეს უკანასკნელი გადმოცემულია აღწერითად; შედარებით გვიან იღებს იგი ტერმინის მნიშვნელობას.

როგორც ი. მაისურაძე შენიშნავს, ქართული გვარების მრავალფეროვან საწარმოქმნო საშუალებებში ადვილად შეინიშნება მეტი პროდუქტიულობის მაწარმოებლები. ასეთებია საერთოდ ქართული — ძე, — შვილი, სვანურში შემორჩენილი — იან, სამეგრელოში გავრცელებული — ია, — ვა, მთის კილოებისათვის დამახასიათებელი — ურ. შედარებით ნაკლები პროდუქტიულობისაა — ოვან, — ოსან, — ენ.

მაგალითები.

— ძე: აბულაძე, მაისურაძე, ჭოველიძე, ხერხაძე, ჭლამაძე.

— შვილი: მამისაშვილი, ფოლადაშვილი, დოდაშვილი, მირიანაშვილი.

— იან: ასათიანი, გიორგობიანი, გოლეთიანი, ახვლედიანი, ისიანი.

— ია: ქაჯაია, დარსალია, წულაია, მკავია, კარტოზია, ხუნწელია, ფანცულაია.

— ურ: ბაშარული, გიგაური, აფციაური, ბექაური, ფიცხელაური.

— ოვან: ჩიქოვანი, გელოვანი, ხიტოვანი, ბაგრატოვანი.

— ოსან: წილოსანი.

—ელ, მ-ელ, —არ გამოყენებულა გეოგრაფიულ სახელთაგან მიღებულ გვარებში (თუხარელი, მაჩაბელი, ხოტივარი).

თავისებურია გვარები: ჯაში, ბუთხუზი, თაბაგარი, მიზანდარი, ერისთავი, სიმსივე, ტულუში, ჯანდიერი.

შესაბამისი რიცხვითი სახელები უძველესად გვარებს: პირველი, ორმოცაძე, ასათიანი, ასათაშვილი.

ი. მაისურაძე თავის ახალ ნაშრომში „ქართველურ გვართა წარმოების ზოგი საკითხი“ მიუთითებს, რომ ვხვდებით წარმოების თვალსაზრისით „მდიდარ“ ფუძეებსაც. ისინი სხვადასხვა მაწარმოებლობით სხვადასხვა გვარს წარმოქმნიან. მაგალითად, გელა: გელაშვილი, მგელაძე, გელოვანი, გელავა, გელაური.

პაპა საკუთარი სახელიცაა. იგი დასტურდება თ. ჟორდანიას „ქრონიკებში“.

არსებითი სახელის „პაპა“ თანამედროვე შინაარსი, როგორც მამის ან დედის მამა (ბაბუა), პირველად დასტურდება XI-XII საუკუნეებში ისტორიკოსებთან და შოთას „ვეფხისტყაოსანში“. უფრო ადრეულ ძეგლებში შესაბამისი ცნება აღწერითად გადმოცემოდა.

პაპა: პაპაშვილი, პაპიაშვილი,

პაპიძე, პაპავა, პაპასკუა, პაპისმელოვი, პაპასჭირი.

ბალ: ბალიაშვილი, ბალიძე, ბალაძე, ბალხამიშვილი, ბალიაური.

სულა: სულავა, სულაბერიძე, სულაშვილი, სულუხია, სულაძე

უჩა: უჩაძე, უჩანეიშვილი, უჩავა.

საბა: საბანიძე, საბაშვილი, საბაძე, საბაური.

იგივე მკვლევარი განაგრძობს ამის საპირისპიროდ გვაქვს ისეთი გვარებიც, რომელთაც ზედიზედ ორი დაბოლოება მოუდის. ორმაგი სუფიქსაციის გვარებია: ბერიანიძე, დადიანიძე, ხუციანიძე, ქობლიანიძე, ნიშნიანიძე (იან+ძე); ღვინაძეური (ძე+ური), გურიელიძე (ელ+ძე); ოდიშარია, ხუნწარია, ხოშტარია, ცხომარია (არ+ია); ჯვარელია, ხობელია, ხონელია (ელ+ია); გაბისკირია, ბულისკირია (სკირ+ია); გალდავაძე, ბაღდავაძე (ავა+ძე).

მთის კილოებში (უმთავრესად, ხევსურულსა და ფშაურში) ზოგიერთი ძე-დაბოლოებიანი გვარი საკუთარ სახელად ქცეულა. ასეთებია: ბერიძე, ვამარაძე, მორაისძე, ნათელაძე, აბაისძე, ვაჟიძე (იხ. ი. მაისურაძე, ქართველურ გვართა წარმოების ზოგიერთი საკითხი, გვ. 36-37).

ზოგიერთი ქართული გვარის საგნობრივი მნიშვნელობა სხვა ტომის ხალხთა აღმნიშვნელ ფუძეს

ვარაუდობს, მაგრამ მათთან არა-
 ვითარი კავშირი არა აქვს. მაგა-
 ლითად, თურქია, ბერძენი, რუსია,
 რუსიძე, ებრაიძე, სომხიშვილი,
 ოსიტაშვილი, თათარაშვილი, ყა-
 ზახაშვილი და სხვ. გულისხმობს
 შესაბამის (თურქი, ბერძენი, რუ-
 სი, ებრაელი, სომეხი, ოსი, თა-
 თარი, ყაზახი) ფუძეებს. ზოგი
 გვარი თვეების ქართულ სახე-
 ლებს ვარაუდობს: იანვარი (იანვა-
 რაშვილი), თებერვალი (თებერვა-
 ლიძე), მარტი (მარტიაშვილი), მა-
 ისი (მაისაია, მაისურაძე, მაისაშ-
 ვილი), ოქტომბერი (ოქტომბერი-
 ძე).

გვარებად გამოყენებულია საქა-
 რთველოს სხვადასხვა ელთხის
 მცხოვრებთა სახელები. მაგალი-
 თად, ხევსური — ხევსურიშვილი,
 მოხევე — მოხევეიშვილი, თუში —
 თუშიშვილი, ფშავი — ფშაველა,
 ფშაველიშვილი, ფშავლიშვილი;
 გურია — გურული, გურიელი,
 გურულიშვილი, გურიელიძე; იმ-
 ერელი — იმერლიშვილი; აჭარა —
 აჭარაძე; რაჭა — რაჭველიშვილი
 (გ. ახვლედიანის აზრით, რაჭა-ლე-
 ჩხუმი ეტიმოლოგიურად ნასენა-
 რი ჩანს. სენაურად კურდღელს
 ჰქვია „რაჭუ“ („რაჭვ“). როგორც
 ირკვევა, კურდღელი იყო რაჭის
 ტოტემი და აქედანაა მისი სახე-
 ლწოდება. ამ მოსაზრებას მშვენი-
 ვრად ასაბუთებს მ. ალავეძე; მეგ-
 რელი — მეგრელი, მეგრელიძე,
 მეგრელაძე, მეგრელიშვილი; ლაზი

— ლაზიშვილი; აფხაზი — აფხაზი,
 აფხაზაძე, აფხაზიშვილი; სვანი —
 სვანიძე, სვანაძე, სვანიშვილი;
 ქართლი — ქართლიშვილი; ქუთა-
 თური — ქუთათელაძე; ჯავახი —
 ჯავახია, ჯავახაძე, ჯავახიშვილი,
 ჯავახიძე; მესხი — მესხია, მესხი-
 შვილი, მესხი, მესხაძე; ოდიში —
 ოდიშიძე, ოდიშარია, ოდიშიშვი-
 ლი; ოკრიბა — ოკრიბელაშვილი.

როგორც ცნობილია, ქართვე-
 ლებს მაჰმადიანების (თურქების,
 სპარსელებისა და სხვა) ენებზე
 ეძახიან **გურჯებს** (თურქულად გუ-
 რჯუ), ქართველთა ქვეყანას კი —
 გურჯისტანს. „გურჯ“ ფორმიდან
 ნაწარმოებია საკუთარი სახელები
 გურჯა (დადასტურებულია სამეგ-
 რელოში, სოფ. თამაკონში), ხო-
 ლო მე-18 საუკუნის ცნობებში
 საქართველოს შესახებ ალ.
 ლონტს მიუკვლევია სახელისათ-
 ვის — გურჯუა. იმერეთსა და ქვე-
 მო რაჭის სოფ. ტოლაში გვხვდე-
 ბა გვარი გურჯიძე. ირანელებისა
 და თურქების მეშვეობით „გურ-
 ჯი“ ფორმა გავრცელდა მრავალ
 სხვა ხალხშიც, კერძოდ, ჩრდი-
 ლო კავკასიაში. აქედან მოდის ოს-
 ური „გურძ“ (თუ გურდზ) — სა-
 ქართველო, „გურძიაგ“ — ქარ-
 თველი და იქნებ „გურჯ“ — ტანა-
 დი, აზოვანი; ამავე აღმოსავლუ-
 რი ფორმიდან მოდის რუსული
 груз-ин, რომლის უძველესი
 ფორმაა гурз-ин (ს. ჯანაშია).

ლეჩხუმს ძველად თაკვერი ერქვა. ამ უკანასკნელისგანაა წარმომდგარი გვარი თაკვარელია (ვ. თოფურია).

ი. მაისურაძის სიტყვით, სატომო სახელები ხშირად იქცეოდნენ ადამიანთა სახელებად. ამის მაგალითებია: კახა, მესხა, ჯავახა, რომლებიც გვარებშია ჩაქსოვილი (კახაძე, მესხაძე, ჯავახაძე). ასეთივე გვარია **სანიკიძე**, რომლის ფუძე სანიკი, საკუთარ სახელად ქცეული, სვანთა ძველ სახელწოდებას ემთხვევა. ამავე სახელწოდების ძირეულ სახელს (სან, ზან) გვიჩვენებს შემდეგი გვარები და სოფლის სახელები: სანაძე, სანიშვილი, სანოძე, სანაია, ზანავა, ზანათი, საზანო (იხ. ი. მაისურაძე, რკინა, ფოლადი და გორდა ხმალი, „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 31.X.1970).

ქართულში გვაქვს საკუთარი სახელი ბასი; ბასია, ბასო, ბასუკა (რაჭაში, სოფ. ჭიორაში). ბასი უდევს საფუძვლად გვარს — ბასიშვილი; ალბათ, **კაზი** საკუთარი სახელია კახნიაშვილების გვარის საფუძველი, ხოლო ხევსურული კაცის სახელი **მინდია** — მინდიაშვილებისა, **ცოტნე** — ცოტნიაშვილებისა, **ოთია** — ოთინაშვილებისა, **ადამი** — ადამაშვილებისა. კარალეთში (გორის რაიონი) დადასტურებულია ქალის სახელი **ბაბუცა**, აქედან გვარი — **ბაბუციძე**, კაცის სახელია **ბეთლემ**, აქ-

ედან — **ბეთლემიშვილი**; **ბარიშვილის** გვარი **ბარს**, როგორც **საბარს** მეურნეო იარაღს, კი არ უკავშირდება, არამედ **ბარიე** საკუთარ სახელს, რომელიც სამეგრელოში (სოფ. ბანძა) გვხვდება (**ბარიე-ბარი-ბარიშვილი**).

ქართულში დასტურდება ისეთი გვარებიც, რომლებიც უშუალოდ მიგვითითებენ სადაურობაზე. ისინი ნაწარმოებია ადგილის სახელწოდებისაგან წარმომავლობის სუფიქსის (ელ) დართვით. ასეთებია: **მეტრეველი**, **ამაშუკელი**, **მაჩაბელი**, **თბილელი**, **ბოლნელი**, **მარანელი**, **აბაშელი**, **ახმეტელი**, **ბელაქნელი**, **ბეთანელი**, **გავაშელი**, **კოგარეთელი**, **თხინვალელი**, **ინწყორველი**, **იშხნელი**, **ოცხელი**, **შილდელი**, **ყანჩაველი**, **კორინთელი**, **კეცხოველი**, **ცაგარელი**, **ჯაყელი**. გვხვდება ისეთი გვარებიც, რომლებშიც სადაურობის აფიქსი — **ელ** ზოგჯერ არ ჩანს, **ზოგჯერ** კი ადვილად გამოიყოფა; მაგალითად, **არბოლიშვილი** (მიღებულია **არბოელიშვილისაგან**; **არბო** სოფელია **გორის რაიონში**), **ასპინძელაშვილი** (**შდრ. ასპინძა**—**ასპინძელი**), **ბაჭელიძე** (**ბაჭი** სოფელია **ამბროლაურის რაიონში**), **ბანძელაძე** (**ბანძა** სოფელია **გეგეჭკორის რაიონში**), **ბაშალიშვილი** (**ბაში** სოფელია **სამტრედიისა და ზუგდიდის რაიონებში**), **ბრელიძე** (**ბრეთი** სოფელია **ქარელის რაიონში**), **გომელაური** (**გომი** სოფელია **სამტრედიის, კასპის, ონის, ხაშუ-**

რის რაიონებში), გორდელაძე (გორდა სოფელია წულუკიძის რაიონში), ზოდელაძე (ზოდი სოფელია ჭიათურის რაიონში), კოკელაძე (კოკი სოფელია ზუგდიდის რაიონში), მაღლაკელიძე (მაღლაკი სოფელია წყალტუბოს რაიონში), მუსხელიშვილი (მუსხი სოფელია ახალციხის რაიონში), ხონელიძე (ხონი) და ა. შ.

ზოგი გვარი არ არის წარმოქმნილი სპეციალური საგვაროვნო დაბოლოებით. ესენი უძველეს ვითარებას გამოხატავენ, მეტად ძველი წარმონაქმნია. ასეთ გვარებს აკუთვნებს ი. მაისურაძე შემდეგს: შერმადინი, ბაზალი, მუჯირი, ამილახვარი, ციხისთავი, ერისთავი, ათაბაგი, მდივანი, გამგებელი, ჯანდიერი, მეღვინეთუხუცესი, მამასახლისი, სვანი, დვალი, აფხაზი, მესხი, გურიელი, წერეთელი, გომართელი, იშხნელი და სხვ. (იხ. „მაცნე“, 1965, №1, გვ. 242).

ბევრ ქართულ გვარს ადვილად ეძებნება ეტიმოლოგია. მაგ., როგორც ა. შანიძემ დაადგინა, კეკელა სიტყვა ქართულში X საუკუნემდე არ ჩანს. კეკელა ნიშნავს ტურფას, მშვენიერს, ლამაზს. კეკელა საკუთარ სახელადაც იქცა. ასეთი სახელი შეიძლება კაცსაც დარქმეოდა და ქალსაც. ამ სახელიდანაა ნაწარმოები გვარი კეკელიძე, რომელიც გავრცელებულია ვანის რაიონში, აჭარაში, ნაწილობრივ გურიაშიც. კეკელა ფორმაში ბოლო კიდური ა წარმოშო-

ბით კნინობითის მაწარმოებელია, დარჩენილი კეკელ გაორკეცებული ფუძეა. მის პირველ ნაწილში ლ არის დაკარგული. თუ მას აღვადგენთ, გვექნება: კელ-კელ → კეკელ → კეკელა → კეკელიძე. ასეთი გზა გავლო ამ ფორმამ (იხ. ა. შანიძე, ეტიმოლოგიური შენიშვნები, გვ. 23-32).

დათუსანი, ჩიქოვანი, გელოვანი და სხვა ამგვარი გვარების მშვენიერი ეტიმოლოგია მოგვცა მ. ალავიძემ.

გ. როგავა მიუთითებს, რომ ფეოდალური წყობილების დალი აზრის მეგრულ გვარებს, რომელთაც დაერთვის ჭკორ კომპონენტი: გეგე-ჭკორ-ი, სიტყვასიტყვით — „გეგეს ყმა“, ვადა-ჭკორ-ია — „ვადას ყმა“, პა-ჭკორ-ია (პაპა-ჭკორ-ი) „მღვდლის-ყმა“.

მეგრული „ჭკორ“ (ყმა) ფუძის პირვანდელი მნიშვნელობა უნდა ყოფილიყო ვაჟი, ყმაწილი. ეს ფუძე უნდა უკავშირდებოდეს გურიაში გავრცელებულ ვაჟის საკუთარ სახელს ჭოლა (აქედან გვარი ჭოლაძე). „ჭკორ“ ფუძის ძირია ჭკ (ჭ); კანონზომიერი შესატყვისი ქართული ჭ ძირისა ჭოლა ფუძეში, — ორ და ოლ სუფიქს-დეტერმინანტებია.

უძველესი წარმოშობისა ჩანს აგრეთვე — ბერ სუფიქსიანი გვარები — კახა-ბერი-ი, სულა-ბერი-ძე, გოგი-ბერი-ძე და სხვ. კახა-ბერი-ი სიტყვასიტყვით იქნება კა-

ხას ვაჟი, კახას შვილი. შდრ. ჭა-
ნური ბერე „ვაჟი“, „შვილი“.

ამგვარად, ქართულ გვარებში
პატრონიმისტიკული ფუძე —
სუფიქსი **შვილის** მნიშვნელობით
გვხვდება შემდეგი: -შვილ, -ძე,
-სქირ, -სქუა, -ბერ... (იხ. გ. რო-
გავა, ზოგი ქართული გვარის სუ-
ფიქსაციისათვის: ქპშ, XIII, 1955,
გვ. 1-2).

როგორც ცნობილია, ქართულ-
ში აღრიდანვე გავრცელდა ბერ-
ძნულ-რომაული და ებრაულ-ას-
ურული სახელები. სპარსული სა-
ხელები ჩვენში განსაკუთრებით
IV-V საუკუნეებში ვრცელდება.
VII საუკუნეში შემოიჭრა არაბუ-
ლი სახელები, XVI საუკუნიდან
მომძლავრდა თურქული, XIX სა-
უკუნეში — რუსული და XX სა-
უკუნეში ამათ ევროპული სახე-
ლებიც მიემატა.

ა. შანიძე, ეხება რა თეოფო-
რულ სახელებს ქართულში, აღნი-
შნავს, რომ ისეთ სახელებს, როგო-
რიცაა: მეფისა, მამისა, დედისა და
გულისა და ამათგან ნაწარმოებ
გვარებს არ უნდა ჰქონდეთ კავ-
შირი სარწმუნოებასთან. ა. შანი-
ძე, სხვათა შორის, იხილავს ორ
გვარს — მეფისაშვილსა და მამი-
საშვილს.

ა. შანიძის აზრით, მეფისაშვილ-
ში გამოიყოფა სახელი მეფისა.
ასეთი სახელი წარმოიშვა, უთუ-
ოდ, საქართველოს მეფეთა ძლიე-
რების ხანაში. ასეთი სახელი მე
არ შემხვედრია, მიუთითებს ა. შა-

ნიძე, მაგრამ, უეჭველია, იგი
უღევს საფუძვლად მეფისაშვი-
ლების გვარს.

მიზანდასახულობით ეს სახელი,
ალბათ იგივეა, რაც შაჰყული („შა-
ჰის მონა“, რომლისგანაც ნაწარ-
მოებია გვარი **შაჰყულიშვილი**, ან
შაჰყულაშვილი), რუსული გაფო-
რმებით **შაჰყულოვი**. შაჰყული-
შვილები (შაჰყულოვები) ცხოვ-
რობენ წყნეთსა და ბაგებში, თბი-
ლისის ახლოს.

სახელი **მამისა-ს** შესახებ ა. შა-
ნიძე მიუთითებს, რომ ასეთი რამ
მე ქალის სახელად გამიგონია, მა-
გრამ იგი შეიძლება კაცის სახე-
ლიც იყოს. „არ ვიცი, განაგრ-
ძობს მკვლევარი, კაცისად უნდა
ვიგულისხმოთ ის სახელი თუ ქა-
ლისად, რომელიც საფუძვლად
დასდებია მამისაშვილების გვარს“
(იხ. „მაცნე“, 1967, № 2, გვ. 200).

მამისა ქალის სახელად უფრო
ძველია, ვინემ კაცისად. ალ-
ღლონტს მამაკაცის სახელად მა-
მისა დადასტურებული აქვს პირ-
ველად ათონის ივერიის მონასტ-
რის 1074 წლის აღაპებში, ხოლო
კაცის სახელად საქ. სსრ მინისტ-
რთა საბჭოსთან არსებული იური-
დიული კომისიის მიერ 1964 წელს
გამოცემული ადამიანთა სარეკო-
მენდაციო სახელების სიაში.

ცნობილია, რომ საქართველო-
ში ყველაზე მეტად დაახლოებით
40-დე გვარია გავრცელებული. მა-
თგან პირველ რიგში უნდა დავა-

სახელოთ ჯაფარიძე. **ჯაფარა** ფრი-
ნველია. ასე უწოდებენ ჩხიკვს
უმეტესად აღმოსავლეთ საქართვე-
ლოში, ამრიგად, **ჯაფარა** და **ჩხიკვი**
ერთიდაიგივეა. ჯაფარადან თუ ჯა-
ფარიძეა ნაწარმოები, ჩხიკვიდან
დასავლეთ საქართველოში ხშირია
გვარები ჩხიკვიშვილი და ჩხიკვა-
ძე.

კიკნა ქართულად ნიშნავს პატა-
რას, მაგ., კიკნა-ბიჭი, ფსევდონი-
მი კიკნა-ფშაველა, მისი შესატყ-
ვისია ციცქნა, რაც აგრეთვე პატა-
რას ნიშნავს. კიკნადან ნაწარმოე-
ბია ქართული გვარები კიკნაძე,
კიკნაველიძე, ციცქნადან — ციც-
ქიშვილი.

საბერძნეთიდან შემოვიდა სა-
ხელი ნიკოლოზი (ნიკო). „ნიკე“
ბერძნულად გამარჯვების ღმერ-
თის სახელია და ითარგმნება, რო-
გორც „გამარჯვება“. ეს ძირი გავ-
რცელებული გვარების — ნიკო-
ლაიშვილის, ნიკოლეიშვილის, ნი-
კოლოზიშვილის, ნიკოლაძის, ნი-
კოლავას საფუძველია (იხ. გრ. ზა-
რიძე, ყველაზე გავრცელებული
გვარები საქართველოში. გაზ.
„თბილისი“, 12 დეკემბერი, 1961,
გვ. 3).

ქართული გვარები იძლევიან
ძვირფას ცნობებს ენის, ერის,
ქვეყნის ისტორიისათვის. აბა, დაა-
კვირდით ამ გვარებს თვითონვე
თუ არ ღალადებენ თავიანთ ისტო-
რიაზე: დალაქი — დალაქიშვილი,
ზეინკალი — ზეინკალიშვილი, მე-
ქვაბე — მექვაბიშვილი, ქურდი —

ქურდაძე, ქურდიანი, მჭედელი —
მჭედლიძე, მჭედლიშვილი, ღურ-
გალი — ღურგლიშვილი, ნაბადი
— მენაბდე, ბუკი — მებუკე, კა-
ლატოზი — კალატოზიშვილი, ფე-
იქარი — ფეიქრიშვილი, მაჭანკა-
ლი — მაჭანკალაძე, ბაზიერი
(ქორ-შეგარდენთა სანადიროდ
დამგეშველ-მწვრთნელი და ყუთი-
სმგდებელი) — ბაზიერიშვილი,
ხარატი — ხარატიშვილი, ხარაზი
— ხარაზიშვილი, მეჯღანე — მეჯ-
ღანუაშვილი. სასიამოვნო ასოცი-
აციებს იწვევს გვარები: ხაჭაპუ-
რი — ხაჭაპურიძე, თიკანი — თი-
კანაძე, პური — პურიჭამიაშვილი,
შველი — შველიძე, ღვინო —
ღვინაიშვილი, ღვინიანიძე, ღვინე-
რია, ღვინეფაძე, კალმახი — კა-
ლმახელიძე, წიწილა — წიწილა-
შვილი, ქათამი — ქათამაძე, გოჭი
— გოჭაშვილი, სადილი — სადი-
ლიანი; ესთეტიკურ სიამოვნე-
ბას გვაგრძნობინებს გვარები: გამ-
გონეიშვილი, მგალობლიშვილი,
კეთილაძე, მშვენიერაძე, საყვარე-
ლიძე, სიხარულიძე, ოქროპირიძე,
ირემაშვილი და სხვ. პირიქით, არა-
სასიამოვნო ასოციაციები ახლავს
გვარებს: მასხარა — მასხარაშვი-
ლი, თავგი — თავგაძე, ყრუ —
ყრუაშვილი, საძაგელი — საძაგ-
ლიშვილი, ყვირილი — ყვირილი-
ანი, ცალი ქალამანი — ცალქალა-
მანიძე, ხვადაგი — ხვადაგიანი,
გიყი — გიყიმყრელი, ფეხმოჭრი-
ლი — ფეხმოჭრილაშვილი (დაწვ-
რილებით იხ. ალ. ლლონტი, ქარ-

თული ლექსიკოლოგია, გვ. 127-134). თითქოს ვარდის სურნელე-
ბა ახლავს გვარებს: ვარდი — ვა-
რდიაშვილი, ეკალი — ეკალაძე,
ია — იაშვილი, ენძელა — ენძე-
ლაძე, მიმოზა — მიმოზაშვილი და
სხვ. ბატონყმური ურთიერთობის
ანარეკლი იგრძნობა გვარებში:
ბატონი — ბატონიშვილი, გზირი
— გზირიშვილი; სავაჭრო კაპიტა-
ლის დაღი აზის გვარს ჯიბიძე.

მეგრული ძირები ივარაუდება
გვარებში: თოფურია (მეგრულად
თოფური — თაფლი), კურცხალია
(კურცხ — ღვიძება), ოდიშარია
(ოდიში — სამეგრელო), პაპავა
(პაპა — მღვდელი), პაპასჭირი (პა-
პა — მღვდელი, სჭირი — შვილი).
სხულუხია (სხული — მსხალი),
ქორთუა (ქორთუ — ქართველი),
ქობალია (ქობალი — პური), ტო-
რონჯაძე (ტორონჯი — მტრედი),
ღვინერია (ღვინი — ღვინო), ჭი-
თანავა (ჭითა — წითელი), ჭყონია

(ჭყონი — მუხა), ჯგირენაია (ჯგირ-
ენი — კარგი) და მრავალი სხვ.

ქართული გვარები უზარმაზარი
ოკეანეა, უდიდესი ლინგვისტიკუ-
რი მუზეუმი, რომელშიც, რო-
გორც თავანკარა წყაროში, გარკ-
ვევით ჩანს ჩვენი ერის წარსული,
აწმყო და მომავალი.

მასასაღამე, ქართული გვარები
უტყუარი სარკეა ქართველი ერის
ისტორიისა. მათში უკუფენილია
ენის ისტორიის უმნიშვნელოვანე-
სი მომენტები. ქართული ონომას-
ტიკონი, ცალკეული გვარების
ეტიმოლოგიური ჩვენება მეტყ-
ველებს ჩვენგან საუკუნეებით და-
შორებულ მოვლენებზე, საზოგა-
დოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა
სფეროზე, ენის ისტორიაზე. ამი-
ტომ გადაუღებელი ამოცანაა ქარ-
თველურ გვარ-სახელთა ლექსიკო-
ნის შედგენა-გამოცემა, შემდეგ კი
ქართული გვარების ეტიმოლოგი-
ური ლექსიკონის გამოქვეყნება.

ნაღი სპიგოპიღი

აჭარული დიალექტის სამეურნეო ლექსიკონი

„რაც უნდა მდიდარი და დახვე-
წილი იყოს სალიტერატურო ენა,
მისი შემდგომი განვითარება ცო-
ცხალ მეტყველებასთან კავშირის
გარეშე წარმოდგენელია“ (არნ.
ჩიქობავა). მრავალსაუკუნოვანი
ტრადიციის მქონე ქართული სა-
ლიტერატურო ენაც დიალექტებით
საზრდოობს (იგულისხმება, პირ-
ველ რიგში, რა თქმა უნდა, ლექსი-
კა). ამ დიალექტთაგან ერთ-ერთი
მნიშვნელოვანია აჭარული, რომე-
ლიც ისტორიულად შეპირობებუ-
ლი საყურადღებო თავისებურებე-
ბით ხასიათდება.

ჩვენ ამჟამად წარმოვადგენთ
მხოლოდ რამდენიმე საინტერესო
ლექსიკურ ერთეულს, რომლებიც
ან ნაკლებად გვხვდებიან სალიტე-
რატურო ქართულსა და სხვა დია-
ლექტებში, ან განსხვავებული მნი-
შვნელობის მატარებლები არიან.
ჩვენი ცალკეული დაკვირვებანი,
რა თქმა უნდა, წინასწარი ხასია-
თისაა. ვეყრდნობით, ძირითადად,

შუახვევის რაიონში, კერძოდ კი,
მარიტის ხეობაში 1971 წელს შე-
კრებილ მასალებს.

გოხი — ქართულ სალიტერა-
ტურო ენასა და მის დიალექტებ-
ში ძირითადი მნიშვნელობა ამ სი-
ტყვისა შემდეგია:

1. დიდი ქვა, ლოდი, კლდის ნა-
ტეხი, მაგარი ჯიშის რიყის ქვა...
„ეს პატარა მდინარე... ჩაჩხრიალე-
ბდა ყვითელ გალიბულ ლოდებზე
და გოხებზე“ (ვაჟა).

2. გოხი (გოხისა), გოხა (გოხასი)
— გაუტეხელი, ურწყავი, მაღალი
ადგილი, უბალახო და მწირი (ქარ-
თული ენის განმარტებითი ლექსი-
კონი II) შდრ.: თუშური გოხი, მრ.
გოხები — მსხვილი ქვა... (პ. ხუ-
ბუტია). ქიზიყური გოხი — კლდის
მონატეხი დიდი ლოდივით (სტ.
მენტეშაშვილი).

ამ მნიშვნელობით აჭარულ დი-
ალექტში „გოხი“ ჯერჯერობით არ
არის ფიქსირებული. მაგრამ
გვაქვს ზმნა „დაგოხვა“ — მიწის

მსხვილი ბელტების (გოროხთა) დაშლის მნიშვნელობით. მაგალითად: „რომ დავთესავთ, ხამათ გოროხს დავგოხავთ“ (ს. წაბლანა).

საინტერესოა, აგრეთვე, ტოპონიმები: სოფ. კოხი (ქობულეთის რ-ნი), გოხინაური (შუახევის რ-ნი), კოხნარი... „გოხინავი“ და „საკოხია“ (მაჭახლის ხეობა). „გოხინავი მძიმე, ბელტი მიწაა, გოროხად ადგომა იცის“.¹

„გოხი“ მწირი, ხრიოკი მიწის მნიშვნელობით დადასტურებული აქვს დოც. შ. ნიჟარაძეს. მასვე აღნიშნული აქვს ამ სიტყვის სხვა მნიშვნელობანი: „1. ღორმუცელა, გაუმაძღარი, მსუნავი; 2. მკვახე, უმწიფარი, საკმელად უვარგისი ხილი (მდრ. ქართლური „გოხვა“ — განურჩევლად, დაურიდებლად მოკრეფა მწიფე და მკვახე ხილისა. იხ. ქგლ. II—5. ც.); გადატ. უკმეხი, უხეში, გაუთლელი; 3. ფუტკარი, რომელიც მიატოვებს საკუთარ სკას და მზა თაფლს დაეპატრონება სხვის სკაში.“²

ჩვენ გვანტერესებს უკანასკნელი მნიშვნელობა (პირველი, ვფიქრობთ, მისგან უნდა მომდინარეობდეს). მართის ხეობაში ძირითადად სწორედ ამ მნიშვნელობით

იხმარება. „გოხი“ — ესაა დამშეული, ან „დედოდაკარგული“ უსფუტესი სკა, მიჭრილი სხვა (მეზობელ) სკასთან. გვხვდება შედგენილ შემასმენლადაც: „გოხის ადგომა“ („ადგება გოხი“).

„თუ დედოა მუშუკდა სკას, საკმელი დიელია, გამრავლება არ შეუძლია, მიადგება საღ სკას. იმას ქვია გოხი. შეიქნება ჩხუბი, ორივე სკა დეიმსობა“ (ს. წაბლანა); ან: „რო ხილავ, ყველა (სკა) ერთადნა ხილო. ერთს თუ ხილავ, თაფლის სუნი დადგება და მეორე სკიდან გადმეიჭრება ფუტკარი, ადგება გოხი, ამ ნახილ სკაში მივა, რომ შეჭამადი შუუჭამოს, მაშინ ილუბება ორივე სკა“ (ს. ღღვანი).

„გოხი“ უწოდეს მეზობლის კართან თავშეყრილ, მოთამაშე ბავშვებსაც: „მაგზე რამ მიგიყვანათ, გოხი ხარ, გოხი?!“ (ს. მაწყვალთა).

საიდან უნდა მომდინარეობდეს „გოხის“ ეს მნიშვნელობა?

შეიძლება ვიფიქროთ: „გოხი“//„კოხი“ ხომ იხმარება დასავლურ კილოებში სეტყვის მნიშვნელობითაც და „მომხდური ფუტკარიც“ სეტყვასავით მოდის, თითქოს (ე. ი. ლოგიკურ ასოციაციასთან გვქონდეს საქმე!)...

ჩვენს ყურადღებას იქცევს, აგრეთვე, ძვ. ქართული ენისათვის ცნობილი „გოხინი“ — ღორთ საკერშილო ტუხინი (კერშილობა —

1 ნ. კახიძე, მაჭახლის ხეობის სამეურნეო ყოფა ტოპონიმების შუქზე, მაცნე № 1, 1966, გვ. 106.

2 შ. ნიჟარაძე, ქართული ენის აპარული დიალექტი. ლექსიკა, ბათ., 1971, გვ. 149.

ნადირთ მაკინტლობა, მაკიანობა)“. იხ. საბა და ნ. ჩუბინაშვილი; მსგავსია: გოკინი-კოკინი-ვირის ყროყინი (საბა). საქმე გვაქვს ხმაბაძვით სიტყვებთან და აფუსფუსებული სკაც; იქნებ „გოხინობს“, ე. ი. იქნებ ერთი და იგივე ძირის სიტყვებთან გვაქვს საქმე?

მოდული — გამოფიტული ნიწა (ძირითადი მნიშვნელობა). ნ. ჩიჯავაძე, მთური მიწათმოქმედება აჭარაში, სადისერტაციო ნაშრომი. გვ. 44. შდრ.: გურული „მოდულა — ე. ი. დიდი ხნის ყანობით გამოფიტული მიწა“ (ს. ქლენტი). ლაზ.: „იმ მიწას, რომელიც 4-5 წლით დასვენებულია, აღრეში (ყამირი) ეწოდება, ორისამი წლის დამუშავების შემდეგ კი — მოდული“.³

მართის ხეობაში ჩავიწერეთ ასეთი ნიუანსითაც: „მიწა თუ დაისვენებს და მერე მოხნავ — მოდულია; ნამუშავ, დასვენებულ მიწას მოდული ქვია, უნამუშევარს — ხამი“ (ს. წაბლანა).

შუახევში ერთ-ერთმა ინფორმატორმა გვითხრა: „მოთხრილ ყანას, დასათესად გამზადებულს, მოდული ჰქვია“.

ეს ნიუანსები კვლავ შესამოწმებელია.

სიტყვის ძირითად მნიშვნელობასთან დაკავშირებით კი გვებადე-

ბა კითხვა: ხომ არ ერთიანდება იგი „აოდვა“, „აოდლი“, „ოდოში“ სიტყვების -ოდ-ფუძესთან: მოდული ← „მოოდ-ვილი“ — ამხმარი, გამოფიტული. შდრ.: ქართლური იოდება — აოდვა ხდება; აოდლი — მარცვლის დასრულება-დამწიფებამდე ამხმარი ან ჩამჰქნარი ყანა, ცხელი ქარისა და დიდი სიცხისაგან. აჭარულ დიალექტში გავრცელებულია ოდოშიც — მწიფებაში შესული სიმინდი ან პური. გვხვდება ზმნაც: „შეოდოშდა“ — მწიფებაში შევიდა. გვხვდება ეს სიტყვა სხვა დიალექტებშიც: ქართლურში, ლეჩხუმურში, ხევსურულში. ამ უკანასკნელში „აოდოში“ ნიშნავს „ნედლ ყანას“ (ალ. ჭინჭარაული).

გარკვეული სემანტიკური და ფონეტიკური კავშირი უნდა იყოს ამ სიტყვის -ოდ-ფუძესა, ჭანურ ორდო, ორდოშ (ქართულ — აღრე) სიტყვებსა და ცნობილი მეგრული ხალხური სიმღერის „ოდოიას“ რეფრენთან.

ოდო, ოდოიას ეტიმოლოგიაზე მოსაზრებები წამოყენებული აქვთ ნ. მარს და ვუკ. ბერიძეს. ნ. მარი ამ სიტყვის ასეთ აგებულებას წარმოგვიდგენს: ო-დიშ, სადაც ო ქართულ სა-ს ეტოლება, დიშ კი = დიხ-ძიხ-ჯიქ.⁴ ვუკ. ბერიძე კი

3 მ. ვანლიში, ა. თანდილაძე, ლაზეთი, თბ., 1964, გვ. 80.

4 ს. ჭანტურიშვილი, ნაღური სიმღერა „ოდოიას“ საკითხისათვის, „მაცნე“, 1970, № 6, გვ. 98.

ო-ს ფუძისეულად მიიჩნევს და ოდიში ნათ. ბრუნვაა = ოდ-ის ქვეყანას. „ოდი“ კი მოსავლისა და ჭირნახულის ღვთაებაა.⁵ საინტერესო მოსაზრება წამოაყენა ამ საკითხზე ს. ჭანტურიშვილმა.⁶ იგი ერთმანეთთან აკავშირებს შემდეგ ტერმინებს: „უნდილი“, „დაოდ-ვილი“, „ოდიანი“, „ოდოშლერი“... მისი აზრით, „ოდომა“ უნდა უკავშირდებოდეს ცა-ღრუბლის ღვთაება „ობი“-ს, რომლის სევანური სახელწოდებაა „ვობი“, ანუ „ვები“. „ოდი“ სევანური „ვობი“-ს მეგრული სინონიმი უნდა იყოსო.

რ უ—1970 წელს შუახევსა და მის ახლომახლო სოფლებში ჩაწერილ მასალებში ჩვენი ყურადღება მიიქცია რუმ, როგორც მიწის (ყანის) გარკვეული მონაკვეთის (ფართობის) აღმნიშვნელმა ტერმინმა; იტყოდნენ: „ერთი რუ ყანა, ან ორი რუ ყანა მოვხანო“, მაგრამ ეს ფართობი არ იყო მტკიცედ განსაზღვრული.

მართის ხეობაში ჩაწერილი მასალების მიხედვით, რუს ძირითადი მნიშვნელობა იგივეა, რაც სალიტერატურო ქართულსა და სხვა დიალექტებში: კვლებს შორის გაყვანილი სარწყავი არხი. „მოხვნის დროს დაარუებ“, ან „რომ მოხნავ,

მოხნულში დაარუებ და მონენ-ვწყლავ“ (ს. წაბლანა).

ეს რუ სხვადასხვა სიდიდისაა და დამოკიდებულია ყანის რელიეფზე: „მინდორში რუ პატარა უნდა. გვერდში დიდი უნდა, რომ არ გადასკდეს ნეხეწყალი“.

რუს გაყვანა, „ყანის დარუება“ ზღედა პირველი, ძირეული ხენისას. საინტერესოა რომ, ხარის მიერ პირველად გატანილ კვალსაც რუს უწოდებენ: „ძირეულს რო ხნავ გუთნით, კვალი რომ გაგაქ, ის რუა“ (ს. წაბლანა); „ხარი რომ მიწას გაჭრის, კვალი რომ გავა, იმას ქვია რუ“ (შუახევი).

რუ მოხნული ყანის მონაკვეთია, ვიდრე სარწყავი არხი გავიდოდეს. ამიტომ ხარის შესვენებასაც ასე ზომავენ: „სამ რუზე შეასვენებ ხარს“. (ს. წაბლანა).

რუ ჰქვია წისქვილის არხსაც: „წყალი მიდის რუში. დაქანებამდე ბელლარი ქვია, მერე — ღარა“ (ს. სამოლეთი).

ხევსურულში რუვი (ნასათარი) ჰქვია, აგრეთვე, წინასწარ გამზადებულ, შვეულ გზას ხეების დასაცურებლად (ა. კინჭარაული).

მაშ, რუ თავდაპირველად, შესაძლებელია, ნიშნავდა, საერთოდ, გაჭრილ, გაკვალულ მიწას; დარუება — კვალის გატანას. შემდეგ კი გაჭრილი მიწის ვიწრო ზოლს, გარკვეული მნიშვნელობის მქონეს.

5 ვუკ. ბერიძე, ოდი, ოდიში და ოდოი, „მნათობი“, 1959, № 12.

6 ს. ჭანტურიშვილი, დასახ. ნაშრომი, „მაცნე“, № 6, 1970, გვ. 97-104.

ფიჯინა — სამი წლის დეკე-
ული: „ერთ წლამდე ხბოა, ორ
წლამდე — ნაბერწალი, მერე, სამ-
წლიანი — ფიჯინაა“ (მთა ჩი-
რუხი, ს. დარჩიძეების იაილა);
„სამი წლისა ფიჯინაა“ (ს. პაპოშ-
ვილები).

ეს სიტყვა უნდა მომდინარეო-
ბდეს ქართველური ენებისათვის
საერთო ფუძიდან: ჟან-მეგ. ფუჯი-
დან, რომელიც შეესიტყვება ქარ-
თულ ფურ-ს (შდრ. ყური — ყუჯი,
ხარი — ხოჯი).⁷ ფუძეში ხმოვნის
ცვლილება (უ → ი) იქნებ გამოწ-
ვეულია თურქულ ფიჯ-თან ასოცი-
აციით (ფონეტიკურად იგი გამარ-
თლებულია). აჭარულ დიალექტში
ეს უკანასკნელიცაა დაცული „ბუ-
შის“ მნიშვნელობით. ზოგიერთი
მთხრობელის განმარტებით, ფიჯი-
ნა მაშინ ჰქვია დეკეულს, თუ
„ადრე დევნულობს“.

მაშ, ფიჯინა უნდა მომდინარე-
ობდეს ფუჯი — ფუჯინა-დან,
შდრ.: ფუჩინა; ამ სიტყვაში უნდა
იყოს დაცული ქართველური ფუ-
ძე ფუჯი: ფური.

ჭიორი // ჭორო — ფუტკრის
კვერცხი (თუ — მატლი?).

„გამოსვლისპირაჲ, ყვავილის
ზიდვას რო დეიწყებს ფუტკარი,
მაშინ დებს ჭიორს (კვერცხს)“
(ს. წაბლანა).

7 არნ. ჩიქობავა, ჟანურ-მეგრულ-ქარ-
თული შედარებითი ლექსიკონი, ტფ.
1938, გვ. 78.

საინტერესოა „ჭოროს ჩასხმა“
(„ჩაასხა ჭორო“): „ფუტკარი
კვერცხს რო დადებს, — ჭორო ჩა-
ასხაო, — ვიტყვით (ს. დღვანი).
მაგრამ „სამ დღეს უკან დაწვება.
პირველი კვერცხი, მერე ფუტკა-
რი აძლევს მაგას შერბეთს, მერე
ითვლება ჭორათ. ცუდი ამინდები
თუ შეიქნა, ჭორო ფუჭდება:
კროხი ტოვებს მაგას და ფუტკარი,
ყველა ერთათ, თავს იყრის სად-
ღურში... ყველა ნაწილს დედო ვე-
ლარ დაათბუნებს და გაფუჭდება
ჭორო“ (ს. დღვანი); ან „კვერცხი
რო მატლი გახდება, მაგას ქვია
ჭიორი“ (ს. გოგაძეები).

ეს ფუძე დაცულია, აგრეთვე,
ზმნაში: „ამჭორვა“: „ამიმჭორდა
წყალი“, ე. ი. დამიობდა, დამიმა-
ტლიანდა“.⁸

მსგავსი მნიშვნელობით ეს სი-
ტყვა სხვა დიალექტებში ჯერ არ
უნდა იყოს დადასტურებული. გა-
ნმარტებით ლექსიკონში არის ჭი-
ორა (ჭიორასი): „იგივეა, რაც
ჭიოტა“, ხოლო ჭიოტა: „...პატარა,
წვრილი“. (შდრ. ჩიორა).

ჭიორი ფონეტიკურად მსგავსია
ჭიორასი, სემანტიკურადაც —
როგორც პატარა. მაგრამ, შესაძ-
ლებელია, იგი უფრო სხვა წარ-
მომავლობისა იყოს: „ჭორო“ ზა-
ნურ ფუძედ გამოიყურება. მნიშ-

8 ცნობა მოგვაწოდა ფილოლოგიურ
მეცნ. კანდ. ალ. მსხალაძემ.

ენელობით იგი უახლოვდება ქართ. წილ-ი და წულ-ი სიტყვებს (-ილ, -ულ, -ორ შესაბამისად, ფუძის გაზფორმებული აფიქსებია), მაგრამ წილ-ს მეგრულ-ქანურში „ჭკირ“ შესატყვისება (წულ-ის ზანური შესატყვისი არ ჩანს. სვანურში კი მას „ჭუშ“ შეესაბამება).⁹ საკითხი დგას — იორ და —ორ სუფიქსთა ურთიერთმიმართების შესახებაც. ჭორ-ფუძე მეგრულში სხვა მნიშვნელობით გვხვდება: ჭორი, ჭოროფა — „ხშირი ავდრები“, რომელიც ქართული წყალის შესატყვისია.¹⁰

ეს ფუძე აჭარულ დიალექტში დაცულია ზმნაში „გამჭორვა“ — გაჟღენთა.¹¹

გვხვდება „დამჭორვაც“; „მლაშე, ჭრბმარილიანი ყველის, ხორცისა და მისთ. განელება ცივი წყლით, ზედმეტი მარილიანობის

გამოტანა წყალში გადნობით, მხალეულის წამოდულება და წვენის გადაწურვა სიმწარის მოსაცილებლად“.¹²

ხელვაჩაურის რაიონში ჩვენ ჩავიწერეთ ამის საპირისპირო მნიშვნელობა: „დავმჭორე ხორცი — მარილი დავაყარე, არ გაფუჭდესო“. შდრ.: „ამიმჭორდა წყალი“.

თუ ვივარაუდებთ, რომ იგივე ფუძეა (ჭორ: წყალ) ფუტკრის კვერცხის (მატლის) აღმნიშვნელი ჭიორი (ჭორიც), მაშინ ასოციაციით შერქმეულ სახელთან უნდა გვქონდეს საქმე: ფუტკარი კვერცხს „ნიაღვარივით“, უამრავს ყრის (?). საინტერესოა ამ მხრივ ზემოთ აღნიშნული გამოთქმა „ჭორი ჩაასხაო“.

ვიდრე გადაჭრით რაიმე ითქმოდეს, ეს სიტყვა საძიებელია, რა თქმა უნდა, სხვა კილოებშიც.

9. გ. მაჭავარიანი, საერთო ქართველური კონსონანტური სისტემა, თბ., 1965, გვ. 30.

10 არნ. ჩიქობავა, სახელის ფუძის უძველესი აგებულება ქართველურ ენებში, თბ., 1942, გვ. 81; გ. თოფურიძე, წყალ-ფუძის შესატყვისისათვის ზანურში, „მაცნე“, 1971, 2, გვ. 117.

11 ცნობა მოგვაწოდა ფილოლოგიურ მეცნ. კანდ. აზ. ახვლედიანმა.

12 შ. ნიქარაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 162.

შრომითი რეზერვების ეკონომიკური სახელმწიფო სისტემის შექმნის ისტორიკული

საბჭოთა ხელისუფლების წინაშე მდგარი სერიოზული ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრის გზაზე უდიდესი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა ჰქონდა შრომითი რეზერვების ერთიანი სახელმწიფო სისტემის შექმნას.

სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1940 წლის 2 ოქტომბრის ბრძანებულებამ „სსრკ სახელმწიფო შრომითი რეზერვების სისტემის შესახებ“ საფუძველი ჩაუყარა ჩვენს ქვეყანაში პროფესიულ-ტექნიკური განათლების ერთიანი სახელმწიფო სისტემის შექმნას და იგი იქცა ამ სისტემის შემდგომი განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორად.

ბრძანებულება ითვალისწინებდა პროფტექნიკური განათლების სისტემის მეშვეობით ყოველწლიურად 800 ათასიდან ერთ მილიონამდე კვალიფიციური მუშახელის მომზადებას სახალხო მეურნეობის დარგებისათვის. დამტკიცდა სასწავლებლების სამი ძირითადი ტი-

პი: სახელოსნო სასწავლებლები ორწლიანი სწავლების ვადით; რკინიგზის სასწავლებლები ასევე ორწლიანი სწავლებით; საფაბრიკო-საქარხნო სწავლების სკოლები მასობრივი პროფესიის მუშათა მოსამზადებლად განსაკუთრებით მეტალურგიული, ქვანახშირის, სამთამადნო მრეწველობისა და მშენებლობისათვის.¹

სკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტი-სა და სსრკ სახკომსაბჭოს 1941 წლის 22 აპრილის დადგენილებით სსრკ სახკომსაბჭოსთან არსებული შრომითი რეზერვების მთავარ სამმართველოს ევალუბოდა 1941 წლის 5-დან 20 ივნისამდე მიეღო საფაბრიკო-საქარხნო სწავლების სკოლებში 325 ათასი, ხოლო სახელოსნო და რკინიგზის სახელოსნო სასწავლებლებში 5 ივნისიდან 2

1 ა. ღუნავეი. სახელმწიფო შრომითი რეზერვების სისტემის როლი მუშათა კვალიფიციური კადრების კვლავწარმოების საქმეში სსრკ-ში, სმოლენსკი, 1958 წ. გვ. 3.

ავისტომდე — 329 ათასი კაცი.²

1940 წლის 2 დეკემბერს დაიწყო მეცადინეობა 621 სახელოსნო, 122 რკინიგზის სახელოსნო და 806 საფაბრიკო-საქარხნო სკოლაში.³

შრომითი რეზერვების ერთიანი სახელმწიფო სისტემა ითვალისწინებდა და ინარჩუნებდა ყოველივე დადებითს, მანამდე არსებული პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სასწავლებლების მიერ დაგროვილ გამოცდილებას და ამასთან ერთად მოწოდებული იყო აღმოეფხვრა არსებული ნაკლოვანებანი მუშათა კვალიფიციური კადრების მომზადების საქმეში.

სსრკ მუშათა კლასის შევსების მომზადების ახალი სისტემის თავისებურებანი გამოიხატებოდა შემდეგში: სახელოსნო, რკინიგზისა და საფაბრიკო-საქარხნო სწავლების სკოლების მოსწავლეები წარმოადგენენ სახელმწიფო შრომითს რეზერვებს, რომელთა ხარჯზე ხდება მრეწველობის, ტრანსპორტის, მშენებლობისა და სოფლის მეურნეობის შევსება აუცილებელი კვალიფიციური კადრებით; სახელმწიფო გეგმაზომიერად ამზადებს სახალხო მეურნეობისათვის მუშა სპეციალისტებს საჭირო რა-

2 მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქართველოს ფილიალის პარტიული არქივი, ფ. 14, ანაწერი 1, ნაწ. 9, ს. 11645, ფ. 108-110.

3 ფ. ჩერკაშინი. სოცშეჯიბრება პროფესიულ-ტექნიკურ სასწავლებლებში, მ., პროფტექგამომცემლობა, 1960, წ., გვ. 4.

ოდენობით და აგზავნის მათ ცალკეულ დარგებში; შრომითი რეზერვების სასწავლებლების დაკომპლექტება ხდება ორგანიზებულად ქალაქისა და სოფლის ახალგაზრდობის ხარჯზე. მოსწავლეთა სწავლა-აღზრდის ყველა ხარჯი სახელმწიფომ იკისრა და სასწავლებელმა ფართოდ გაუღეს კარი ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდობას, მისცეს მას სრული საშუალება პირადი სურვილისა და მიდრეკილების მიხედვით აირჩიოს პროფესია. საწარმოო სწავლება შრომითი რეზერვების სკოლაში დაუკავშირდა ისეთი პროდუქციის დამზადებას, რომელსაც უშუალო საწარმოო ღირებულება აქვს. ეს ხელს უწყობს შრომისადმი, სოციალისტური საკუთრებისადმი შეგნებული დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას და წარმოადგენს მოსწავლეთა კომუნისტური აღზრდის მნიშვნელოვან ფაქტორს.

აქ შეიძლება გავიხსენოთ თ. დოსტოევსკის „მკვდარ სახლში“ აღწერილი ეპიზოდი, როცა პატიმრებს აძლევენ მორებს, რისგანაც ფიცარს ამზადებენ. ისინი ფიქრობენ, რომ მათ მიერ დამუშავებული ხე რაღაც საქმეს ხმარდება. მაგრამ, როგორც კი გაიგებენ, რომ მათი შრომით შექმნილი მასალა ტყუილად იყრება, არავის ესაჭიროება და მათი გარჯა ფუჭია, ყველანი გულს აიცრუებენ მუშაობაზე მიუხედავად იმისა, რომ ისინი არაფერს იღებენ. ცხადია.

სასარგებლო შრომა აინტერესებს, სტიმულს აძლევს ადამიანს თუგინდ ანაზღაურებასაც არ მოელოდეს.

მოსწავლეთა შრომის დაკავშირება უშუალოდ საწარმოო ღირებულების მქონე პროდუქციის შექმნასთან დიდმნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო ამ სისტემის სკოლების ცხოვრებაში. შრომითი რეზერვების სასწავლებლებსა და სკოლებში იქმნება პირობები ახალგაზრდობის ინდივიდუალური ნიჭისა და მიდრეკილების გაფურჩქვნისათვის. სასწავლებლებში ახალგაზრდობა გარდა ზოგადსაგანმანათლებლო, ზოგადტექნიკური ცოდნის მიღებისა და პროფესიის მიხედვით პრაქტიკის გავლისა, გადის პოლიტიკური აღზრდის გარკვეულ სკოლას, იძენს კულტურული ქცევის ჩვევებს, ხდება კოლექტივისტი, იზრდება მეგობრული ურთიერთდახმარების აუცილებლობის რწმენით, რასაც გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნის მუშათა კლასის სოციალისტური შეგნების ჩამოყალიბების საქმეში.

ასეთია ის თვისობრივი ცვლილებები, რაც შრომითი რეზერვების ერთიანი სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბებამ განაპირობა ჩვენი ქვეყნის სახალხო მეურნეობისათვის კვალიფიციური მუშაკადრების მომზადების საქმეში. ამრიგად შეიქმნა საშუალება პრაქტიკულად განხორციელებულიყო

მუშათა კლასის კულტურული და ტექნიკური დონის საინჟინრო ტექნიკური მუშაკების დონემდე სწრაფად ამაღლების ამოცანა და ამით შემცირებულიყო, ხოლო მომავალში მოსპობილიყო განსხვავება ფიზიკურსა და გონებრივ შრომას შორის.

სახელმწიფო შრომითი რეზერვების სისტემისადმი ხელმძღვანელობა დაევალა ამ საქმისათვის სპეციალურად შექმნილ სსრკ სახალხო კომისართა საბჭოსთან არსებულ შრომითი რეზერვების მთავარ სამმართველოს, ხოლო მოკავშირე რესპუბლიკებში ჩამოყალიბდა შრომითი რეზერვების რესპუბლიკური სამმართველოები. სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1940 წლის 2 ოქტომბრის ბრძანებულება ითვალისწინებდა ქალაქისა და სოფლის ახალგაზრდობის გარკვეული ნაწილის გაწვევას პროფტექნიკურ სასწავლებლებში. ამ ბრძანებულების საფუძველზე საქართველოს კ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის ბიურომ 1940 წლის 14 ოქტომბერს მიიღო გადაწყვეტილება სახელოსნო, რკინიგზის სახელოსნო და საფაბრიკო-საქარხნო სწავლების სკოლებში ახალგაზრდობის გაწვევის შესახებ. ამ გადაწყვეტილების თანახმად ქალაქებსა და რაიონულ ცენტრებში იქმნებოდა კომისიები საბჭოების აღმასკომების თავმჯდომარეთა ხელმძღვანელობით, რათა გაწვევას (მობილიზაცი-

ას) ჰქონოდა ორგანიზებული ხასიათი. ქალაქკომუნებისა და რაიკომების მდივნებს ეკისრებოდათ პერსონალური პასუხისმგებლობა კონტინგენტის დროული შეგროვების, სამედიცინო გასინჯვის ორგანიზაციისა და კოლმეურნეობიდან გაწვეული ახალგაზრდობის ტანსაცმლითა და ფეხსაცმლით უზრუნველყოფისათვის კოლმეურნეობათა ხარჯზე, თანახმად მთავრობის დადგენილებისა.⁴

საქ. კვ (ბ) ცენტრალური კომიტეტისა და სსრკ სახკომსაბჭოს 1941 წლის 22 აპრილის ერთობლივი დადგენილებით საქართველოში პროფტექნიკური განათლების სასწავლებლებში ახალგაზრდობის გაწვევის გეგმა ითვალისწინებდა საფაბრიკო-საქარხნო სკოლებში 2.100 და სახელოსნო და რკინიგზის სახელოსნო სასწავლებლებში 3.650 მოსწავლის მომზადებას.⁵

რესპუბლიკის პარტიულმა, საბჭოთა, კომკავშირულმა და პროფკავშირულმა ორგანიზაციებმა გააჩაღეს ფართო ახსნა-განმარტებითი მუშაობა ყველა ქალაქსა და რაიონში, ყველა საწარმოსა და კოლმეურნეობაში შრომითი რე-

ზერვების ახალი სისტემის, მისი სკოლების და არსებული პროფტექნიკების ფართო პროპაგანდის, ახალგაზრდობის მიზიდვის მიზნით. ახალგაზრდობას აცნობდნენ სწავლების პირობებს, მათთვის საინტერესო პროფესიებს, აძლევდნენ პროფესიულ ორიენტაციას.

თბილისში, ბათუმში, სოხუმში, ქუთაისში, ცხინვალში, ჭიათურაში, წულუკიძეში, ბორჯომში, ტყიბულში, სამტრედიაში, აკარმარაში კვალიფიციური მეტალისტების, მშენებლების და მეშახტეთა მოსამზადებლად სამრეწველო საწარმოთა, სამინისტროთა და უწყებათა ბაზაზე შეიქმნა 10 სახელოსნო სასწავლებელი ორწლიანი სწავლების ვადით. ამავე ვადით შეიქმნა მემანქანეთა თანაშემწეების, გზის სამსახურის ბრიგადირთა, ორთქლმავალთა და ვაგონთა შემკეთებელი ზეინკლების ორი სასწავლებელი და მეტალისტების, მშენებელთა და სამთამადნო მრეწველობისათვის მუშა კადრების მოსამზადებლად ცხრა ექვსთვიანი საფაბრიკო-საქარხნო სკოლა.⁶

საქართველოს ახალგაზრდობა ენთუზიაზმით გამოეხმაურა პარტიის მოწოდებას და მასობრივად დაიძრა პროფტექნიკური სასწავ-

4 მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქ. ფილიალის პარტიული არქივი, ფ. 14, ანაწ. 1, ნაწ. 8, ს. 10657, ფ. 39, 40.

5 მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქ. ფილიალის პარტ. არქივი, ფ. 14, ანაწ. 1, ნაწ. 9, ს. 11645, ფ. 108-110.

6 მ. ფ. ჩიხლაძე, ე. ი. ტყეშელაშვილი, საქართველოს მუშათა კლასის ახალგაზრდა თაობა, თბ., „ნაკადული“, 1968 წ. გვ. 31.

ლებლებისაკენ ახალი პროფესიების ასათვისებლად, რაც ეგზომესპერტობადა ჩვენი რესპუბლიკის სწრაფად მზარდი სახალხო მეურნეობის დარგებს. ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიტანოთ ასეთი შედარება: სსრკ უმაღლესი საბჭოს 1940 წლის 2 ოქტომბრის ბრძანებულებამდე რესპუბლიკის პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სასწავლებლებში ითვლებოდა 2.270 მოსწავლე, ხოლო ბრძანებულების შემდეგ პირველმა ნაკადმა პროფ-ტექნიკური განათლების ყველა ტიპის სკოლაში 4.700 შეადგინა. ესე-იგი, მოსწავლეთა რიცხვი გაიზარდა 206,6 პროცენტით.⁷

რესპუბლიკის სახელოსნო, რკინიგზის სახელოსნო და საფაბრიკო-საქარხნო სწავლების დაწესებულებებში ხელმძღვანელ, პედაგოგიურ, საწარმოო და აღმზრდელობით სამუშაოზე გაიგზავნა პედაგოგიური და საწარმოო გამოცდილების მქონე სპეციალისტები. მათთან ერთად შრომობდნენ ძველი პროფტექნიკური განათლების სკოლების გამოცდილი მუშაკები. ბევრი მუშაკი მოვიდა საბაზო სამრეწველო ორგანიზაციებიდან.

ახალი სისტემის შემოღებისთანავე სასწავლო გეგმებში მეტი დრო დაეთმო საწარმოო სწავლე-

ბას, მოსწავლეები მუშაობდნენ სრულფასოვან ნედლეულზე და მასალაზე, ნამდვილ თანამედროვე დაზგებსა და მოწყობილობაზე, უშუალოდ სამშენებლო ობიექტებსა და მოქმედ ტრანსპორტზე.

თეორიული სწავლება მიმართული იყო იქეთ, რომ მიეცათ მოსწავლეთათვის აუცილებელი ტექნიკური და ეკონომიური ცოდნა წარმოების ძირითადი პროცესების შესახებ, გაეცნოთ მათთვის მეტად მაღალნაყოფიერი, მოწინავე მეთოდები შრომის ორგანიზაციისა საწარმოებში.

სახელმწიფო შრომითი რეზერვების სისტემის ორგანიზაცია საქართველოში იქცა ერთ-ერთ სერიოზულ და აუცილებელ პირობად რესპუბლიკის მუშათა კლასის შემდგომი განვითარების თვალსაზრისით, იგი იყო მუშათა კვალიფიციური კადრების მომზადების უმნიშვნელოვანესი საქმის ორგანული ნაწილი და, თუმცა საქართველოში არ იგრძნობოდა ისე, როგორც სხვა ნაციონალურ რესპუბლიკებში ეროვნული მუშათა კადრების ნაკლებობა პროცენტული შედარებით, მაგრამ შრომითი რეზერვების სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბებამ მაინც დიდი ბიძგი მისცა კვალიფიციური მუშათა კადრების მომზადებას ადგილობრივი მოსახლეობის ხარჯზე.

1941 წლის 26 იანვარს ჩატარდა

7 ჟურნალი „პლანოვოე ხაზიასტოვ“, მოსკოვი, 1940 წ., № 11, გვ. 36.

საქართველოს პროფტექნიკური სასწავლებლების მუშათა და პე-
დაგოგთა პირველი რესპუბლიკუ-
რი თათბირი ახალ სისტემაზე გა-
დასვლიდან ორი თვის მუშაობის
შედეგების შესაჯამებლად. აქ შე-
ჯამდა სასწავლო-საწარმოო სწა-
ვლებაში, აღმზრდელობით და კუ-
ლტურულ მასიურ მუშაობაში მი-
ღწეული პირველი წარმატებები.
აღინიშნა, რომ საბაზო საწარმო-
თა დაკვეთების შესრულებაში გან-
საკუთრებით თავი ისახელებს თბი-
ლისისა და ბორჯომის №№ 1, 3, 5,
6, 7; თბილისის № 1 რკინიგზის,
თბილისის, ბათუმის, ქუთაისის,
ბორჯომის, ჭიათურის, ტყიბულის,
აკარმარას №№ 1, 4, 5, 7 საფაბ-
რიკო-საქარხნო სწავლების სკო-
ლებმა. მაგრამ ამასთანავე ერთად
აღინიშნა სასწავლო პროცესისა-
დმი ზოგიერთ სასწავლებელში
სუსტი ხელმძღვანელობა, პედ-
კოლექტივთან არასაკმაო მეთო-
დური მუშაობა, მატერიალურ-ტე-
ქნიკური ბაზის სისუსტე, მოსწავ-
ლეთათვის სამუშაო ადგილების

ორგანიზაციის ნელი მიმდინარე-
ბა და უსაკმაო და სხვ. აღინიშ-
ნა მოსწავლეთა საყოფაცხოვრე-
ბო პირობების გაუმჯობესების,
აუცილებლობა.⁸

საქართველოში საფაბრიკო სა-
ქარხნო სწავლების სკოლების პი-
რველი გამოშვება მოეწყო 1941
წლის მაისში. სახალხო მეურნეო-
ბამ მიიღო 1.500-ზე მეტი ახალგა-
ზრდა მშენებელი, სამთამადნო-
და ქვანახშირის მრეწველობის,
რკინიგზის ტრანსპორტის კვალი-
ფიციური მუშა. ეს იყო შრომი-
თი რეზერვების სახელმწიფო სი-
სტემის მიერ მომზადებული მუშა-
თა პირველი ნაკადი. გარდა ამისა
აღნიშნულმა სკოლებმა შეასრულ-
ეს 317 ათასი მანეთის სახელმწი-
ფო დაკვეთები.⁹

ამრიგად თვით ცხოვრებამ დაა-
მტკიცა, რომ კვალიფიციურ მუ-
შათა მომზადების ახალმა ფორმამ
მთლიანად გაამართლა და სახ.
შრომითი რეზერვების სისტემის
შექმნის იდეამ გაუძლო პირველ
გამოცდას.

8 მ. ჩიხლაძე, ე. ტყეშელაშვილი, საქ. მუ-
შათა კლასის ახალგაზრდა თაობა, თბ.,
„ნაკადული“, 1968, გვ. 35.

9 იქვე, გვ. 36 (თანხა ნაჩვენებია ფუ-
ლის ახალი კურსით).

ამიკან თავართქიდაჲ

ვაჭრობა და მშრომელთა მაგარილური კეთილდღეობის ზრდა აჭარაში

კომუნისტური პარტიის პროგრამაში და სკკპ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებებში საბჭოთა ვაჭრობა დახასიათებულია როგორც ხალხის მზარდ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების აუცილებელი პირობა.

საბჭოთა ვაჭრობა წარმოადგენს სასაქონლო მიმოქცევის ფორმას, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება სახალხო მოხმარების საქონლის გეგმიანი მოძრაობა წარმოებიდან მომხმარებლამდე. იგი სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ეკონომიური ურთიერთობის ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა. ვ. ი. ლენინი მიუთითებდა, რომ „ეკონომიური კავშირი გლეხობასა და მღუშებს შორის, ე. ი. მიწათმოქმედებასა და მრეწველობას შორის, შეუძლებელია, გარდა გაცვლა-გამოცვლისა, გარდა ვაჭრობისა“.¹

ვ. ი. ლენინის მიუთითებები სოციალისტურ მშენებლობაში ვაჭრობის მნიშვნელობისა და ამოცანების შესახებ მთლიანად ინარჩუნებს ძალას კომუნიზმის მშენებლობის პერიოდში.

საბჭოთა ვაჭრობის უმნიშვნელოვანეს მაჩვენებელს წარმოადგენს საცალო საქონელბრუნვა. მასში გამოსახულებას პოულობს რეალური საქონლის ღირებულება. საცალო საქონელბრუნვის გეგმა სახალხო მეურნეობის განვითარების ერთიანი გეგმის შემადგენელია. საცალო საქონელბრუნვის ისეთი მაჩვენებლები, როგორიცაა ბრუნვის მოცულობა და სტრუქტურა, წარმოადგენს გვაძლევს სახალხო მოხმარების დონეზე. საცალო საქონელბრუნვის გეგმის დამუშავების დროს გაითვალისწინება ეკონომიური განვითარების თქმის ყველა მხარე. იმის გამო, რომ მოკავშირე რესპუბლიკებისა და მათში შემავალი ტერიტორიული ერთეულების ეკონომიური განვითარების დონე ერთნაირი არ

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 33, 1953, გვ. 173.

არის, განსხვავებულია მათი საცალო საქონელბრუნვის განვითარების ტემპიც. მაგალითად, საქართველოს სსრ ბუნებრივ-კლიმატური და სოციალურ-ეკონომიური პირობები მნიშვნელოვნად განსხვავებულია, ამის მიხედვით განსხვავებულია მოსახლეობის ფულადი შემოსავალი და მყიდველობითი ფონდები. ყოველივე ეს გადამწყვეტ გავლენას ახდენს რესპუბლიკის შიგნით საცალო საქონელბრუნვის განვითარების მიმართულებებსა და დონეზე, რაც თვალსაჩინოდ დასტურდება აჭარის მაგალითზე.

აჭარის, ისე როგორც სხვა ტერიტორიული ერთეულების, საცალო საქონელბრუნვის განვითარების ანალიზი მხოლოდ მაშინ შეიძლება იყოს სრულყოფილი, თუ მას გავაშუქებთ ყველა ძირითადი ასპექტიდან. მთავარ ასპექტს კი წარმოადგენს საცალო საქონელბრუნვის მოცულობა და ზრდის ტემპი.

აჭარის საცალო საქონელბრუნვა 1960 წლის 88 მილიონ 600 ათასი მანეთიდან 1970 წელს გაიზარდა 155 მილიონ 463 ათას მანეთამდე. მხოლოდ უკანასკნელი სამი წლის ბრუნვის ნამეტი ორჯერ აღემატება ომამდელი პერიოდის ათი წლის (1930-1940) ბრუნვის ნამეტს. თუ 1961-1965 წლებში ბრუნვის ნამეტმა შეადგინა 12 მილიონ 691 ათასი მანეთი, მომდევნო 1966-1970 ხუთწლეულში

მისი მატება ორჯერ და მეტად მაღალი იყო და 31 მილიონ 907 ათას მანეთს მიაღწია.

აჭარაში საცალო საქონელბრუნვის მძლავრი განვითარება ასახვას ჰპოვებს ბრუნვის მოცულობის გაანგარიშებით ერთ სულ მოსახლეზე. 1970 წელს აჭარის ერთ მცხოვრებზე 502 მანეთის საქონელი მოდიოდა, მაშინ როცა, მთლიანად საქართველოს მასშტაბით იგი 492 მანეთს შეადგენდა.

საცალო საქონელბრუნვის განუწყვეტელი გადიდებით დასტურდება, ჯერ ერთი, სოციალისტური წარმოების სისტემატური აღმავლობა, მეორე მხრივ, აჭარის მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის შეუწყვეტელი ზრდა.

საცალო საქონელბრუნვის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ბრუნვის სასაქონლო სტრუქტურა. საქონელბრუნვის მოცულობა ვაჭრობის რაოდენობრივი, ხოლო ბრუნვის სტრუქტურა ხარისხობრივი მაჩვენებელია. ბრუნვის სტრუქტურის გაუმჯობესებასთან გვაქვს საქმე მაშინ, როცა მთლიანი ბრუნვის მოცულობის განუწყვეტელი ზრდის პირობებში, სასურსათო საქონლის ხვედრითი წონის შემცირების ხარჯზე იზრდება არასასურსათო საქონლის წილი. უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში აჭარის საერთო ბრუნვაში 4,3 პროცენტით გაიზარდა არა-

სასურსათო საქონლის ხვედრითი წონა, ამასთან არსებითი ძვრები მოხდა შიდა ასორტიმენტულ სტრუქტურაში.

საქონელბრუნვის სტრუქტურის გაუმჯობესება იმის ნათელი დადასტურებაა, რომ სისტემატურად იზრდება აჭარის მოსახლეობის ფულადი შემოსავალი და მშრომელთა მოხმარების დონე. მაგალითად, თუ 1967 წელს ავტონომიური რესპუბლიკის სახელმწიფო და კოოპერაციულ ვაჭრობაში აჭარის მოსახლეობის მიერ საქონლის შესყიდვის ხარჯები შეადგენდა 115,54 მილიონ მანეთს, 1968 წელს იგი გაიზარდა 126,84 მილიონ მანეთამდე, 1970 წელს კი 146,34 მილიონ მანეთამდე. ამ თანხების ფაქტიურ სასაქონლო ბრუნვასთან შედარებამ დაგვარწმუნა, რომ აჭარის მოსახლეობის მყიდველობითი ფონდების თანხებიდან 8-13 პროცენტი ადგილზე არაა გამოყენებული მისი დანიშნულებით, ანუ სახელმწიფო და კოოპერაციულ ვაჭრობაში საქონლის შესასყიდად.

ამის ძირითადი მიზეზია აჭარისათვის საქონლის მიწოდების ორგანიზაციის ნაკლოვანებები. მართალია, გამოყოფილი ფონდები წლიდან წლამდე იზრდება, მაგრამ ფულადი შემოსავლის ზრდის ტემპი გაცილებით უფრო მაღალია. ამასთან ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ აჭარისათვის გამოყოფილი სასაქონლო ფონდების მნი-

შენელოვანი ნაწილი არ შეესაბამება მოსახლეობის მოთხოვნის სტრუქტურას.

ყოველივე ეს თავის მხრივ იმას ადასტურებს, რომ აჭარაში არსებობს საცალო საქონელბრუნვის კიდევ უფრო მაღალი ტემპით განვითარების რეზერვები და შესაძლებლობები ადგილობრივი მოსახლეობის გამოუყენებელი მყიდველობითი ფონდების გათვალისწინებით. ამავე მიმართულებით მოქმედებს აჭარის საკურორტო ზონაში ყოველწლიურად ქვეყნის სხვადასხვა რაიონებიდან 100 ათასამდე არაორგანიზებული დამსვენებლების მიერ საქონლის შესასყიდად შემოტანილი თანხები.

აჭარაში ვაჭრობის შემდგომი განვითარებისა და ამით მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის უფრო სწრაფი გაუმჯობესების ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა სასაქონლო ფონდების ზრდა. როგორც სკკპ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებებშია მოითვებული, სასაქონლო ფონდების სისტემატური გადიდება მოსახლეობის რეალური შემოსავლის ზრდის გადამწყვეტი პირობაა.

აჭარისა და მისი ტერიტორიული ერთეულებისათვის სასაქონლო ფონდების გამოყოფა ყოველთვის არ ემყარება მტკიცედ გაანგარიშებულ სოციალურ-ეკონომიურ მაჩვენებლებს, კერძოდ მოსახლეობის რაოდენობას და სოციალურ სტრუქტურას, მოსახლე-

ობის ფულად შემოსავალსა და მყიდველობით უნარს, ქალაქისა და რაიონების ეკონომიკის თავისებურებებს (მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების დონე) და სხვ.

გამოყოფილი სასაქონლო რესურსები მთელი რიგი წლების მანძილზე ვერ ფარავს საცალო საქონელბრუნვის გეგმას, ზოგიერთ წელს კი, მართალია, ფარავს საცალო საქონელბრუნვის გეგმას. მაგრამ არ აღემატება მას. მატება კი აუცილებელია საგეგმო წლის ბოლოს საქონლის მარაგისა და დანაკარგების შესავსებად.

აჭარისათვის სასაქონლო ფონდების გამოყოფის დროს მუდამ როდია მხედველობაში მიღებული მისი, როგორც ეკონომიური ერთეულის, თავისებურებანი, სახელდობრ, აქ ფართოდ განვითარებული საკურორტო მეურნეობის არსებობა და საქონელზე სასხვა-რაიონო მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნა.

სასაქონლო რესურსების დაგეგმვის პროცესში ნაკლებადია გათვალისწინებული მაღალმთიანი რაიონების შედარებით დაბალი სასაქონლო მოხმარება და აჭარის მთისა და ბარის მოსახლეობის ცხოვრების დონის დაახლოების ამოცანები.

დაბოლოს, აჭარის სასაქონლო ფონდებში ნაკლებად შეიმჩნევა ადგილობრივი რესურსების ზრდა და საცალო საქონელბრუნვა უმე-

ტესად ავტონომიური რესპუბლიკის გარედან შემოზიდული საქონლით იფარება.

სასაქონლო რესურსების ზრდასა და მოხმარების საგნებით მოსახლეობის უზრუნველყოფაში მატერიალური წარმოების დარგებთან ერთად დიდი როლი აკისრია თვით საეკონომიკური ორგანიზაციებს. ვაჭრობის ფუნქცია არ ამოიწურება წარმოებისაგან მიღებული საქონლის მოსახლეობაზე დაყვანით. ამასთან იგი მოვალეა უკუ-ზემოქმედება მოახდინოს წარმოებაზე, რათა გაიზარდოს წარმოებული პროდუქციის მოცულობა, გაუმჯობესდეს ხარისხი და გაფართოვდეს ასორტიმენტი.

ვაჭრობის ზემოქმედება წარმოებაზე, მის ძირითად ფუნქციასთან ერთად, არის ვაჭრობის დიდი მნიშვნელობის მაჩვენებელი სოციალისტური კვლავწარმოების პროცესში.

უკანასკნელ პერიოდში წარმოებისა და ვაჭრობის ეკონომიური ურთიერთობის მრავალი ფორმა დამკვიდრდა. მათ შორის ყველაზე მთავარია სამეურნეო ხელშეკრულებები. სამეურნეო ხელშეკრულების როლის განმტკიცებას გარკვეული ადგილი უჭირავს პარტიის ეკონომიურ პოლიტიკაში. ა. ნ. კოსიგინი XXIV ყრილობაზე მოხსენებაში აღნიშნავდა, რომ წარმოების უზარმაზარი მასშტაბი სულ უფრო მაღალ მოთხოვნას უყენებს მიწოდების ვალდებულებას.

მათა განუხრელად შესრულებას, მოსახლეობის მოთხოვნათა გულმოდგინე შესწავლას, წარმოების სწრაფ და მოქნილ გარდაქმნას მოთხოვნის შეცვლის შესაბამისად.

წარმოებასა და ვაჭრობას შორის ეკონომიურად მიზანშეწონილ სამეურნეო ურთიერთობაზე და საქონლის მიწოდების რაციონალურ ორგანიზაციაზე დიდად არის დამოკიდებული მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება. საქონლის მიწოდებაში ასახვას ჰპოვებს წარმოებისა და ვაჭრობის ეკონომიური ურთიერთობის მთელი პროცესი და იგი ამყარებს თანაფარდობას საქონელზე მოთხოვნასა და მის მიწოდებაში.

ამჟამად წარმოებისა და ვაჭრობის ურთიერთობას არეგულირებს ახალი დებულება „სახალხო მოხმარების საქონლის მიწოდების შესახებ“, რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1969 წლის 9 აპრილის დადგენილებით.

მიწოდების ყველა წინანდელი პირობისაგან განსხვავებით, ამ დებულების მთავარი თავისებურება ის არის, რომ იგი ათავისუფლებს სახელშეკრულებო ურთიერთობას ზედმეტი ადმინისტრაციული რეგულირებისაგან.

ამის შედეგად 1970-1971 წლებში აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში უფრო სრულყოფილად შეახამეს ცენტრალიზებული და-

გეგმვა ადგილობრივ საწარმოთა სამეურნეო ინიციატივასთან, შემდგომ განვითარდა რაციონალური სამეურნეო კავშირები სამრეწველო საწარმოებსა და სავაჭრო ორგანიზაციებს შორის და მიღწეულ იქნა ვაჭრობის დაკვეთით მაღალი ხარისხის საქონლის გამოშვების მნიშვნელოვანი ზრდა.

მოპოვებული წარმატებების მიუხედავად, მრეწველობისა და ვაჭრობის ეკონომიურ ურთიერთობაში ნაკლოვანებები მაინც ბევრია. მათი ძირითადი მიზეზია საქონელზე მოსახლეობის მოთხოვნის არასათანადო შესწავლა და შეცდომები წარმოებისადმი წარდგენილი შეკვეთების ეკონომიურ დასაბუთებაში. ამიტომ აჭარაში წარმოებისა და ვაჭრობის ურთიერთობის შემდგომი გაუმჯობესების ამოცანა აყენებს საქონელზე მოთხოვნის შესწავლის ძირეული გარდაქმნის საკითხს. საჭიროა მივალწიოთ წარმოებაზე ვაჭრობის ზემოქმედების იმგვარად ამაღლებას, რომ სასაქონლო რესურსები, რომლებიც საცალო საქონელბრუნვის უზრუნველყოფისათვის შემოიზიდება, შეესაბამებოდეს აჭარის მოსახლეობის მოთხოვნის სტრუქტურას არა მარტო საერთო თანხით, არამედ ხარისხითა და ასორტიმენტითაც. არ იქნება სიმართლეს მოკლებული თუ ვიტყვით, რომ სავაჭრო ორგანიზაციებმა უმეტეს შემთხვევაში იციან მხოლოდ ის, რაზედაც მოსახლეობის

ყველაზე დიდი მოთხოვნაა, ხოლო ზოგიერთ არასასურსათო საქონელზე მოთხოვნის მეცნიერული შესწავლა აქამდე თითქმის არ ხდება.

წარმოებისა და ვაჭრობის ურთიერთობის გაუმჯობესებისა და ადგილობრივი რესურსებით მოსახლეობის უზრუნველყოფის დიდმნიშვნელოვანი ფაქტორია აჭარის ადგილობრივი მრეწველობის ყოველი ღონისძიებით განვითარება. ამასთან იგი ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ნედლეულის, ენერგეტიკული და შრომითი რესურსების უფრო სრულად გამოყენებას და საქონლის ასორტიმენტის შე-

ხამებას მოსახლეობის მოთხოვნათან. შემდგომ უნდა ამაღლდეს ადგილობრივი წარმოების ტექნიკური და კულტურული დონე, რათა მის მიერ გამოშვებული პროდუქცია მიუახლოვდეს საკავშირო მრეწველობის პროდუქციის საუკეთესო ნიმუშებს.

ამ ღონისძიებათა გატარება მნიშვნელოვნად გააღიძებს სასაქონლო რესურსების მოცულობას. განამტკიცებს ვაჭრობის მატერიალურ ბაზას და შემდგომ ამაღლებს აჭარის მოსახლეობის ცხოვრების დონეს.

ნიუნის თარო

საუბრალო ნაშრომი

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველომ“ ახლახან გამოაქვეყნა შ. ჯაფარიძის მონოგრაფია „აჭარის პარტიული ორგანიზაცია სოციალისტური საზოგადოების აშენებისათვის ბრძოლაში“ (რედაქტორი პროფ. ი. მირცხულავა). ეს მით უფრო მისასალმებელია, რომ აღნიშნული საკითხი ლიტერატურაში დღემდე მკრთალად იყო გაშუქებული.

თემის შესწავლისათვის ავტორს დიდი მუშაობა გაუწევია; არქივებში მრავალი საინტერესო, მათ შორის დღემდე უცნობი მასალა გამოუვლინებია, რომელთა კრიტიკული შესწავლით, არსებული ლიტერატურის გათვალისწინებით, მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა სახელმძღვანელო მითითებების მომარჩევებით დასმული საკითხები კარგად გაუშუქებია.

ნაშრომის პირველ თავში გადმოცემულია აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის ბრძოლის ისტორია. ავტორი სწორად ახასიათებს დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ საქართველოში შექმნილ მდგომარეობას და ამ ფონზე წარმოაჩენს აჭარ-

ის სოციალურ-ეკონომიური ცხოვრების დაქვეითებას, რამაც მოსახლეობა არსებული წყობილების წინააღმდეგ აამხედრა. აქვე განხილულია მენშევიკური მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის საერთო მიმართულება, მისი კავშირი ანტანტის იმპერიალისტებთან და ამ უკანასკნელთა პოზიცია საქართველოს მიმართ.

მეორე თავში გაშუქებულია პარტიული ორგანიზაციის საქმიანობა საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცებისა და სახალხო მეურნეობის აღდგენისათვის ბრძოლის პერიოდში (1921-1925 წ. წ.). ავტორის სწორად აქვს მომარჩეველი 1921 წელს ამიერკავკასიის კომუნისტებისადმი გამოგზავნილი ვ. ი. ლენინის წერილები, რომლებშიც მოცემულია სახელმძღვანელო დებულებები მხარის სამეურნეო-კულტურული ცხოვრების აღმავლობის და საერთოდ ოქტომბრის რევოლუციის მონაპოვართა დაცვის შესახებ. ამ მითითებათა საფუძველზე ავტორი თანმიმდევრულად გვიჩვენებს აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოების შექმნა-განმტკიცებას, მათი მოღვაწეობის თავისებურებებსა და დამახასიათებელ ნიშნებს, ამ კუთხის ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული ჩამორჩენილობის ლიკვიდაციაში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შექმნის მნიშვნელობას, სოფ-

შ. ჯაფარიძე, აჭარის პარტიული ორგანიზაცია სოციალისტური საზოგადოების აშენებისათვის ბრძოლაში. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1972.

ლის მეურნეობისა და მრეწველობის აღ-
დგენა-განვითარებისათვის პარტიული
ორგანიზაციის ზრუნვას.

ამ თავში დიდ ინტერესს იწვევს სა-
კითხი — „ლენინური გაწვევა“ და მისი
როლი აჭარის პარტიული ორგანიზაციის
განმტკიცებაში“. აქ გადმოცემულია ის
დიდი მწუხარება, რაც ამ კუთხეში გამო-
იწვია ლენინის გარდაცვალებამ. „არ და-
რჩენილა არც ერთი სოფელი, დასახლე-
ბული პუნქტი, რომ მოსახლეობა არ შე-
კრებილიყო სამგლოვიარო მიტინგებზე,
სადაც ფიცს სდებდნენ, რომ მტკიცედ
გაჰყვებოდნენ ლენინის მიერ ნაჩვენებ
გზას, არ გადალუჯდნენ ბოლშევიკების
გენერალურ ხაზს და ბოლომდე მიიყვან-
დნენ ლენინის მიერ დაწყებულ საქმეს —
სოციალიზმის მშენებლობას“. ამ ფიცმა
კონკრეტული გამოხატულება ჰპოვა პარ-
ტიაში ლენინური გაწვევის დროს. „აჭა-
რის პარტიულმა ორგანიზაციამ, სკკპ წე-
სდების შესაბამისად, პარტიის ცენტრა-
ლური კომიტეტის 1924 წლის იანვრის
პლენუმის დადგენილების საფუძველზე,
ინდივიდუალური შეარჩევის მტკიცედ და-
ცვით 1.000 კაციდან პარტიის რიგებში
451 კაცი მიიღო“. ავტორი ხაზს უსვამს:
„549 განცხადებაზე პარტიული უჯრედე-
ბის მიერ უარის თქმამ დაარწმუნა უპა-
რტო მასები, რომ პარტიაში ღებულო-
ბენ მხოლოდ ღირსეულთ, შეგნებულ და
მოწინავე ადამიანებს“. ამ ფაქტს კი მა-
შინ დიდი პოლიტიკურ-აღმზრდელობი-
თი მნიშვნელობა ჰქონდა.

მესამე თავში შესწავლილია აჭარის
პარტიული ორგანიზაციის მოღვაწეობა
სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციისა
და სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზა-
ციისათვის ბრძოლის პერიოდში (1926-
1932 წ. წ.). ავტორი გადმოგვცემს სოცი-
ალისტური ინდუსტრიალიზაციის როლს
კომუნისტური საზოგადოების მშენებ-
ლობაში და ააშკარავებს პარტიის ლენი-
ნური კურსის წინააღმდეგ ტროცკისტულ-
ზინოვიევეური „ახალი ოპოზიციის“ რევი-

ზონისტული პოლიტიკის არსს, ამასთან
სათანადო მასალის საფუძველზე აჩვენებს
აჭარის პარტიული ორგანიზაციის
საქმიანობას პარტიის გენერალური ხაზის
დაცვისათვის ბრძოლაში, ყურადღებას ამა-
ხვილებს აჭარის საოლქო და ბათუმის
საქალაქო კომიტეტის 1926 წლის 6 აგ-
ვისტოს პლენუმისა და აჭარის პარტიული
ორგანიზაციის მე-9 კონფერენციის
(1929 წლის დეკემბერი) გადაწყვეტილე-
ბებზე, რამდენადაც მათში აისახა ამ
კუთხეში სოციალისტური ინდუსტრიალი-
ზაციის შეუფერხებელი განხორციელე-
ბის კონკრეტული ღონისძიებები.

ნაშრომში განხილულია ინდუსტრიალი-
ზაციის პერიოდის სამრეწველო ობიექ-
ტების (ნავთობგადამამუშავებელი ქარხა-
ნა, ნავთსადენი, აწვესი და სხვ.) მშენებ-
ლობა, პარტიული ორგანიზაციის საქმიან-
ობა ძველი საწარმოების ტექნიკური რე-
კონსტრუქციის, საერთოდ სოციალისტუ-
რი მრეწველობის მეცნიერულ საფუძვე-
ლზე განვითარების, შეჯიბრებისა და და-
მკვრელური მოძრაობის გაშლის, პროდ-
უქციის გამოშვების ზრდის დაჩქარება-
სა და მუშაობაში არსებულ ნაკლოვანე-
ბათა სწრაფი აღმოფხვრისათვის.

სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციის
განხორციელებას მოჰყვა მუშათა კლასის
არამარტო რიცხოვრების ზრდა, არამედ
მნიშვნელოვანი ძვრები ამ კლასის ცხო-
ვრებაში. ამიტომაც სათანადო მასალის
მომარჯვებით ნაშრომში ნაჩვენებია მუ-
შათა კულტურული ღონის ამაღლება,
წერა-კითხვის უცოდინარობის ლიკვიდა-
ცია, ფაბრიკა-ქარხნებში პარტიის წევრ-
თა რიცხვის ზრდა, მათი გავლენა საწარ-
მო პროცესის შემდგომ სრულყოფასა
და შრომის სოციალისტური ფორმების
დამკვიდრებაში.

ნაშრომში დახასიათებულია აჭარის
გლეხობის გადასვლა მსხვილი კოლექტი-
ური მეურნეობის რეესტებზე. ამ მიზნით

განხილულია კოოპერაციული მოძრაობის პირველადი ფორმები (სამომხმარებლო, სასოფლო-სამეურნეო და საკრედიტო კოოპერაციები), აგრეთვე პარტიული ორგანიზაციის საქმიანობა კოოპერატიულ მოძრაობაში მშრომელთა მიზიდვისათვის, სოფლებიდან კერძო ვაჭართა და სპეკულანტების განდევნისათვის, ავტორის საინტერესო მასალა მოაქვს სასოფლო-სამეურნეო საკრედიტო ამხანაგობის წარმოშობა-განვითარებისა და განსაკუთრებით იმ დიდი დახმარების შესახებ, რასაც მთავრობა აჭარის სოფლის მეურნეობას უწევდა. იგი საგანგებოდ ჩერდება კოლმეურნეობათა წარმომადგენლების პირველი ყრილობის მუშაობაზე. რამდენადაც მისმა გადაწყვეტილებებმა უდიდესი როლი შეასრულა აჭარაში საკოლმეურნეო მოძრაობის განვითარების, კოლმეურნეობათა შემდგომი განმტკიცება-გაძლიერების საქმეში.

სოფლის სოციალისტური გარდაქმნის სურათი არ იქნებოდა სრული, თუ არ ვუჩვენებდით საბჭოთა მეურნეობების შექმნა-განვითარების პროცესს. ამიტომ ავტორმა გარკვეული ადგილი დაუთმო აჭარაში პირველი საბჭოთა მეურნეობების მშენებლობის ისტორიას, მათი სამეურნეო-ტექნიკური ბაზის შემდგომი ზრდისა და სრულყოფის საკითხებს.

ნაშრომის ბოლო თავში განხილულია სახალხო მეურნეობის რეკონსტრუქციისა და კულტურული რევოლუციის განხორ-

ციელებასთან დაკავშირებული საკითხები ავტორის მოაქვს ვრცელი სტატისტიკური მასალა და სხვა ხასიათის მასალა 1933-1937 წლებში მრეწველობის ცალკეული დარგების ზრდისა და ტექნიკური ბაზის გაფართოების, კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების განმტკიცების შესახებ. იგი სწორად შენიშნავს, რომ მოპოვებული წარმატებანი განაპირობებდნენ მოსახლეობის ეკონომიური და კულტურული მდგომარეობის მკვეთრ აღმავლობას. მართლაც, სასკოლო და კულტურულ-საგანმანათლებლო ქსელის გაფართოება, წერა-კითხვის უცოდინარობის ლიკვიდაციისათვის გატარებული ღონისძიებანი, ჯანმრთელობის დაცვის გაუმჯობესება, ქალაქად და სოფლად სოციალისტური ყოფისა და კულტურის თანდათანობითი დამკვიდრების მკაფიო მაჩვენებელი იყო.

ასეთია ნაშრომში დასმულ საკითხთა ფართო წრე. ავტორის პასუხები საბუთიერია და დამაჯერებელი. თემა იზოლირებულიად კი არაა განხილული, არამედ დაკავშირებულია საერთოდ საბჭოთა ქვეყანაში სოციალიზმის მშენებლობის პრობლემებთან. ამის შედეგად ავტორმა ამ პროცესის არა მარტო საერთო კანონზომიერება გაარკვია, არამედ კონკრეტულ თავისებურებებსა და დამახასიათებელ ნიშნებზეც მიუთითა. ვფიქრობთ, წიგნს ინტერესით გაეცნობა მკითხველი საზოგადოება.

ა. სურგულაძე.

უკანასკნელ წლებში ჩვენს ქვეყანაში მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა ფსიქოლოგიური მეცნიერების მიღწევათა გამოყენება სახალხო მეურნეობის ცალკეულ დარგებში. მეცნიერებისა და ტექნიკის ინტენსიურმა განვითარებამ დღის წესრიგში დააყენა ისეთი პრობლემები, როგორცაა ადამიანი და მანქანა, კიბერნეტიკა და ფსიქოლოგია, კოსმოსი და ფსიქოლოგია, შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის ფსიქოლოგია და სხვ.

ფსიქოლოგიის აქტუალური პრობლემების დამუშავებასა და მისი შედეგების გამოყენებას სახალხო მეურნეობაში სერიოზული ყურადღება ექცევა ჩვენს რესპუბლიკაშიც. ამის მკაფიო დადასტურებაა საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს დადგენილება „ფსიქოლოგიის მდგომარეობისა და მისი შემდგომი განვითარებისა და რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში გამოყენების ღონისძიებათა შესახებ“.

დადგენილებაში აღნიშნულია, რომ სკკპ 24-ე ყრილობის მიერ დასახული ამოცანები და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის თანამედროვე დონე ფსიქოლოგიის მეცნიერებას ახალ მოთხოვნებს უყენებს. შრომის ნაყოფიერების გასაღებლად ახალი ტექნიკის ათვისებისა და მაქსიმალური გამოყენების ეფექტიანობისათვის, წარმოების მართვის მოწინავე მეთოდების დანერგვისათვის ბრძოლაში უმნიშვნელოვანესი როლი მიეკუთვნება შრომითი საქმიანობის ფსიქოლოგიურ ფაქტორს. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სამეცნიერო-კვლევით სამუ-

შაოებს შრომის ფსიქოლოგიისა და საინჟინრო ფსიქოლოგიის დარგში. რესპუბლიკის სამინისტროები და უწყებები, სახალხო მეურნეობის ცალკეული დარგები თავიანთ მუშაობაში ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევენ შრომის ფსიქოლოგიურ ფაქტორს: შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის შემუშავების, ახალი ტექნიკის დაგეგმვისა და დაწერვის დროს არ ითვალისწინებენ საინჟინრო ფსიქოლოგიისა და შრომის ფსიქოლოგიის საკითხებს.

ამ დადგენილებით ცალკეულ ორგანიზაციებს ევალებათ, მიმდინარე ხუთწლედში საინჟინრო, სოციალური და შრომის ფსიქოლოგიის სპეციალისტები ჩააბან მუშაობაში შრომის ნაყოფიერების შემდგომი გადიდებისა და დაპროექტების ეფექტიანობის ამაღლებისათვის, ახალი ტექნიკის ათვისებისა, მართვისა და შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის თანამედროვე მეთოდების გამოყენებისათვის.

ამ დადგენილების პრაქტიკული განხორციელების ერთ-ერთ საწყისად შეიქცევა ჩათვალოს გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ მიერ ახლახან გამოშვებული შ. რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის დოცენტ აგია ართილაყვას წიგნი „მეჩიეთა შრომის ფსიქოლოგიის საკითხები“.

შრომის ფსიქოლოგიის მეცნიერული შესწავლა საქართველოში აკად. დ. უზნაძის სახელთანაა დაკავშირებული. მან 1924-25 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში წაიკითხა შრომის ფსიქოლოგიის კურსი. პრაქტიკული ნაბიჯი კი ამ დარგში გადაიღვა 1928 წელს, როდესაც დ. უზნაძემ შეიმუშავა ვატმანების ფსიქოლოგიური შემოწმების ორიგინალური მეთოდიკა და ის გამოიყენა თბილისის ტრამვაის ვატმანთა პირველი ფსიქოლოგიური შემოწმებისას. ამ პერი-

ა. ართილაყვა, მეჩიეთა შრომის ფსიქოლოგიის საკითხები. გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი, 1972 წ.

ოლში დ. უზნაძემ და მისმა თანამშრომლებმა შეისწავლეს ავტომატების მძღოლების, ორთქლმავლის მემანქანების, ვატმანებისა და სხვათა ფსიქოტექნიკური თავისებურებანი. 1937 წლიდან საბჭოთა კავშირში ამ მიმართულებით მუშაობა შეწყდა, რადგანაც ფსიქოტექნიკის მიერ წამოყენებული საკითხები ზოგჯერ წყდებოდა მეცნიერული ანალიზის გარეშე. მაგრამ ფსიქოტექნიკის ზოგიერთი დადებითი გამოცდილების გამოყენებამ დღესაც შეიძლება სარგებლობა მოგვიტანოს. ამ ბოლო დროს მიღწეულია გარკვეული წარმატება შრომის ფსიქოლოგიაში, განსაკუთრებით საინჟინრო ფსიქოლოგიაში, ტექნიკის მართვის ფსიქოლოგიური პრობლემების შესწავლაში, შემუშავებულია კვლევისა და მასალების დამუშავების ახალი მეთოდები, გამოქვეყნებულია მონოგრაფიები და სახელმძღვანელოები, ამასთან შეინიშნება სოფლის მეურნეობის ცალკეული დარგების შრომითი ფსიქოლოგიის საკითხების შესწავლისადმი ინდიფერენტული დამოკიდებულება; თითქმის არაფერი არ კეთდება (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ თანამშრომლის ვლ. გრიგოლავას შრომას „ჩაის მკრეფავის ინდივიდუალური თავისებურებანი“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომისტი“, 1959 წ. № 1) ამ მიმართულებით რესპუბლიკის სამეცნიერო-საქვლევ დაწესებულებებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში ყურადღების ცენტრი მეტწილად გადატანილია დიდი სამრეწველო ქალაქების საფაბრიკო-საქარხნო შრომის ფსიქოლოგიურ თავისებურებათა, ადამიანის მიერ ტექნიკის (შრომის იარაღების) გამოყენებისა და მართვის ფსიქოლოგიური საკითხების შესწავლაზე.

როგორც სარეცენზიო წიგნის ავტორი აღნიშნავს, არის შრომის ისეთი სახეები, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობაში,

რომლებსაც ადამიანი ახორციელებს ხელეზით, იარაღის გამოუყენებლად. ერთი ასეთი სახეა ჩაის ფოთლის კრეფა. მიუხედავად ჩაის საკრეფი მანქანის გამოყენებისა, ჩვენს რესპუბლიკაში ჯერჯერობით დიდია ჩაის ფოთლის ხელით კრეფის ხვედრითი წილი. ამიტომ, გარდა თეორიულისა, დიდია ამ საკითხის შესწავლის პრაქტიკული მნიშვნელობა.

ჩაის ხელით კრეფის პროცესის ფსიქოლოგიური ანალიზი პირველი ცდაა ამ სახის შრომითი საქმიანობის ფსიქოლოგიურ შესწავლაში. ავტორი განიხილავს შემდეგ საკითხებს: ჩაის კრეფის პროცესი, ჩაის კრეფის ჩვევის ზოგიერთ თავისებურებას, ჩაის კრეფის ჩვევა და ადამიანის ტემპერამენტი, ნებისყოფის როლი მეჩაიეთა წარმატებაში.

ჩაის კრეფის პროცესის ფსიქოლოგიური დახასიათების შემდეგ ავტორი განიხილავს კრეფის ჩვევის დაუფლების ზოგიერთ საკითხს და აღნიშნავს, რომ ჩაის კრეფის პროცესთან დაკავშირებულ მოძრაობათა სისტემის ცალკეული კომპონენტების დაუფლება, მათი ჩვევად გადაქცევა დამოკიდებულია ისეთ პიროვნებისეულ თვისებებზე, როგორიცაა ნებისყოფა, ტემპერამენტი, პრაქტიკული საქმიანობის დაუფლების საერთო უნარ-შესაძლებლობანი, კრეფის ინსტრუქციის გაცნობიერება და სხვა. ავტორი ასაბუთებს, რომ ჩაის კრეფის ჩვევების მიღება უფრო ადვილია ადრეულ ასაკში. არა მარტო სპეციალისტი ფსიქოლოგებისათვის, არამედ მასობრივი მკითხველებისათვისაც მისაწვდომად არის გადმოცემული ყურადღების ფსიქოლოგია, მისი როლი ჩაის კრეფაში.

ნაშრომში საფუძვლიანად არის გაშუქებული ორი ხელით კრეფის დაუფლების სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორები, კრეფის სისწრაფესა და მოკრეფილის ხარისხს შორის დამოკიდებულების საკითხი.

ავტორი იძლევა შრომითი საქმიანობის განწყობისეულ ახსნა - დასაბუთებას: „შრომითი საქმიანობის ფსიქოლოგიურ პირობას შეადგენს წარმოსახული სიტუაციისა და განზრახვის საფუძველზე პიროვნების მთლიანი მომართვა-მომზადება მოქმედებისათვის, ხოლო შრომის პროცესში ხდება თვით ამ წინასწარ განსაზღვრული მოქმედების პრაქტიკული განხორციელება“ (გვ. 10).

საყურადღებო მოსაზრებებია გამოთქმული ახალგაზრდობის შრომითი აღზრდის საკითხზე.

ჩაის კრეფის ჩვევის თავისებურების დახასიათებისას ავტორი მიუთითებს იმ ფსიქიკურ აქტივობაზე, რაც ხორციელდება ჩაის ხელით კრეფის სენსორულ ტორული ჩვევის დაუფლების დროს. სხვა სახის მოძრაობითი ჩვევებისაგან განსხვავებით, ჩაის კრეფა საჭიროებს მხედველობით აღქმასა და კონტროლს, ურომლისოდაც ვერ მივიღებთ მაღალი ხარისხის ნედლეულსა და ვერც კარგ მზა პროდუქციას.

ჩაის ხელით კრეფის ჩვევის დაუფლე-

ბისას შრომის ნაყოფიერების გადიდება სათვის მნიშვნელობა აქვს პირფენებზე ტემპერამენტს. ნაშრომში მოცემულ ტემპერამენტის ცნების განსაზღვრე სხვადასხვა ტიპების ფსიქო-ბიოლოგიური დახასიათება, ნაჩვენებია ცალკე ტიპების ინდივიდუალური თავისებურბანი და მათი პროფესიული ვარგისიანბა. ავტორი ვარაუდობს, რომ ჩაის ხელით კრეფის ჩვევის დაუფლებასა და შრომის ნაყოფიერების გადიდებაში უკეთეს შედეგს უნდა აღწევდნენ ქოლერიკული და სანგვინიკური ტემპერამენტის ადამიანები. კარგი იქნება თუ მომავალში ავტორი მოახდენს ამ თეორიული მოსაზრების ექსპერიმენტულ შემოწმებას.

დაბოლოს, მკითხველი ეცნობა ნებისყოფის როლს ჩაის მკრეფავის შრომით საქმიანობაში.

ა. ართილაყვას ნაშრომი კარგი საჩუქარია ჩაის მკრეფავების, აგრონომების, სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლების მასწავლებლებისა და მოსწავლეებისათვის.

ი. კეხელაძე.

3360 40 333.

6 109/118

საქართველოს
საბჭოთაო

**ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

„ЧОРОХИ“

**ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 78118**